

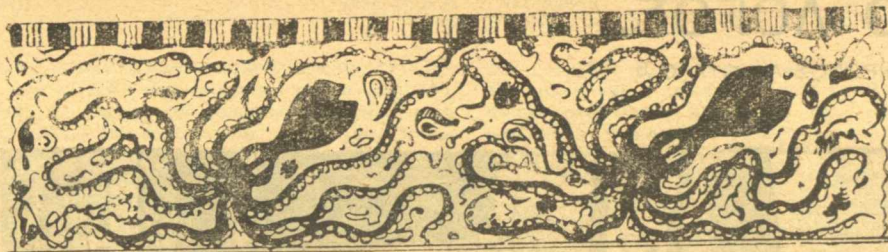
“Ο ΛΟΓΟΣ.,

ΧΡΟΝΟΣ Α', ΦΥΛΛΟ 6

ΕΡΑΣΜΙΑ ΣΜΠΕΡΤΣΙΑ

ΣΤΟ ΔΑΣΟΣ

ΧΑΙΡΕΤΙΣΜΟΣ

Ταξειδιώτη, αν πάς στ' 'Ανάπλι τ'όμορφο καμμιά φορά (κοίτα! τρέμει ή ζωγραφιά του μέσ στού κόρφου τ'ά νερά),

ταξειδιώτη, στρίψε άπάνου στο σοκάκι τ'ό στενό πλάγι στα ριζά του Κάστρου πού φαντάζει σκοτεινό,

καί τ'ό καλντιρίμι πάρε, τράβα στην άνηφοριά, στάσου στην παλιά τή βρύση με τ'ά τούρκικα ψηφιά,

καί χαιρέτα μου ένα σπίτι πού με δέντρα ζώνεται πού σε τέσσερες κολώνες άτρεμο στηλώνεται!...

Νύχτα-μέρα ό λογισμός μου, σαν πουλι νοσταλγικό, στη σκεπή του τριγυρίζει με κελάηδημα γλυκό,

καί πού άλλοτινά βογγούσαν — περιστέρια έρωτικά — τ'ά τραγούδια μου τ'ά πρώτα, με τ'ά πρώτα μυστικά.

Πού δλοένα πάει ή ψυχή μου κι' άφουγκράζεται δειλή πώς μι'ά κάσσα κατεβάζουν, τρίζοντας σκαλι-σκαλί.

Κι' είναι μέσα ή Νιότη μου δλη, με τ'ά μάτια σφαλιστά με πορτοκαλλάνθια γύρω καί τ'ά χέρια της δετά...

Ταξειδιώτη για τ' 'Ανάπλι, φέρτο σ'ά χαιρετισμό τ'ό τραγούδι τούτο π'όχει τ'ής καρδιάς μου τ'ό λυγμό!

ΣΤΕΦ. ΔΑΦΝΗΣ

ΣΤΑΜΟΥ ΠΑΠΑΔΑΚΗ

ΟΙ ΞΕΝΟΙ ΕΠΙΣΚΕΠΤΕΣ

ΔΙΗΓΗΜΑ

—'Η ιστορία σας είναι λίγο παράδοξη και, θ'ά μου επιτρέψετε να π'ω, λίγο αληθοφανής, ειπε στο τέλος ό Πετρότζι, ένας κύριος πού έρχότανε άπ' τήν 'Ανατολή. Κρατούσε τήν πίπα του μέσ τ'ά μελαχροινά του δάχτυλα καί ήτανε πολύ ευχαριστημένος πού δέν πίστευε τίς ψευτιές μου. Κι' ό τρίτος ό μικρός Παύλος Ρ. κοιτούσε στο τραπέζι τίς άδειες μπουτί-

λιες χωρίς να θγάξη λέξη.

Γενικά αυτή ή σαχλή ιστορία μου δέν ειχε καί τόση επιτυχία. Ένα σωρό άτυχες ιδέες μου έρχόντουσαν εκείνη τήν ήμέρα καί τώρα πιά ήτανε άργά για να τ'ά μπάλωσω με κάπιο τρόπο. 'Η νύχτα έχει προχωρήσει κι' ακόμα βρισκόμαστε σφηνωμένοι σ' αυτό τ'ό στενόχωρο δωματιάκι. 'Όλο τόν καιρό φοβάμαι μη κάνω κα-

μία κίνηση πού δέ θ'ά ταίριαζε καί προσπαθ'ω δλοένα να βισκουμαι κολλημένος στην πολυθρόνα μου.

Στο τραπέζι είναι ακόμα δυό —τρείς μπουτίλιες. Κι' ακόμα κάμποσες μπουτίλιες στο πάτωμα, στα δεξιά. Τ'ό δωματιάκι αυτό κατέληγε πάνω σ' ένα είδος μικρού θόλου ήτανε τουλάχιστο ψηλό άφου δέ μπορούσε να είναι πιδ ευρύχωρο.

Θεέ μου! σε τί κατάσταση βρισκόμουν τότε. Σε τί ψυχική κατάσταση θέλω να π'ω, γιατί ειχα τ'ά χέρια στις τσέπες καί νόμιζα τόν εαυτό μου πολύ γνώριμο με τούς συντρόφους μου. Τ'ά μάτια μου ήτανε βαριά κι' όμως έδλεπα καλά τόν καπνό ν'άνεβαίνη ανάμεσα άπ' τ'ά μεταλλίνα κουμπιά τού κυρίου Πετρότζι.

Ότ'όσο ό κύριος Πετρότζι κρατιότανε σοβαρός πιδ πολύ άπ' ότι περίμενε κανείς άπό έναν άνθρωπο πού έχει τόσες άμφίβολες ρυτίδες στο πρόσωπο του καί κάνει τή χώνευση του μ' ένα σωρό σκέψεις καί καπνούς. Κι' αν ειλεπε ό μικρός Παύλος Ρ. πού στο βόθος τ'ών ματιών του έμενε κάτι έντελώς παιδιάστικο, θ'ά μπορούσε κανείς να κοιμηθ'η μόνο με τ'ό να μ'ας κοιτάζει.

Ένα ρολόγάκι πλάι μου χτυπάει σ' μουσική. Ένα, δυό, τρία... μπερδεύονται καί σταματά.

—Μπορεί να γεννήση καί μι'ά άπαρία ή ιστορία σας.

—'Α! σκέπτεστε ακόμα γι' αυτήν, κύριε Πετρότζι; 'Εγώ κοντεύω να τή ξεχάσω.

Κλείνω τ'ά μάτια κι' άκουμπ'ω τ'ά πόδια μου σε μι'ά καρέκλα. 'Επειτα τ' άνοίγω καί κάθομαι πιδ κόσμια.

—Κύριε Πετρότζι... όχι, κύριε Ρ. ήθελα να π'ω, δέν σ'α φαίνεται π'ώς είναι ελωσδιόλου περιττό να πίνη κανείς καί να καπνίζει;

—'Ο Παύλος Ρ. πού κείνη τή στιγμή άδειάζε μι'ά μπουτίλια στο ποτήρι του, κοκίνισε.

—'Όχι, δέν τ'ό ειπα αυτό με σκοπό να σας προσβάλλω, είναι μι'ά άτυχη ιδέα μου. 'Εξ' άλλου σεις εισαστε ένας άδιάφορος άνθρωπος.

'Εφερε τ'ό ποτήρι στα χείλη του. Μά

εγώ καθώς γύρισα λιγάκι τ'ό κεφάλι ειδα έναν τέταρτο κύριο καθησμένο ανάμεσα μας. 'Ο Πετρότζι τόν έβλεπε κι' αυτός χωρίς να δείξη όμως τήν παραμικρή άνησυχία. 'Ο νέος κύριος καθότανε σε μι'ά στάση άψογη, μόνο τ'ό κεφάλι του ήτανε γυρισμένο λιγάκι άπλοϊκά.

—Μου φαίνεται κύριε, τ'ό ειπα, π'ώς σ'ας έχω γνωρίσει κάπου δέν θυμάμαι ακριβ'ώς πού. Μά αυτό δέν έχει πολλή σημασία κι' ελπίζω να δεχτήτε τή φιλοξενία μας καί ν'άρθητε στο τραπέζι. Θ'ά ειμωνα πολύ ευτυχισμένος αν καμιά άπ' αυτές τίς μπουτίλιες δέν ήτανε έντελώς άδεια. Θύμωσα λιγάκι με τόν εαυτό μου. 'Ητανε τάχα καμιά άνάγκη να κάνω πνευμα αύτ'ήν τή στιγμή; 'Ο νεοφερμένος όμως στράφηκε στο μικρό Παύλο Ρ. σαν αυτός να τ'ό ειχε μιλήσει πρωτίτερα.

—Θ'ά μου επιτρέψετε να αυτοσυσταθ'ω.

—Δεν πιστεύω να μ'ήκατε άπό τ'ό παράθυρο, μου ξεφυγε ξαφνικά, με μι'ά φωνή ανθρώπου θυμωμένου μ'ά πού νυστάζει τρομερά ώστόσο.

Βρισκόμαστε σ' ένα έστιατόριο τ'ής όχτης, ειπα π'ώς ήτανε νύχτα. Στιγμές στιγμές έφτανε ως τ' αυτά μας τ'ό πάφλασμα τού νερού, πού τ'ό ρεζμα του γινότανε έξαιρετικά όρμητικό σ'αυτό τ'ό σημείο. 'Η 'Αφροδίτη ήτανε πράσινη σ' αυτό τ'ό τέλος τ'ής βραδυάς, στεκότανε καιρό στή μέση τού παραθύρου μας, Κ' έμεις ειμαστε τέσσερις κλεισμένοι σ' αυτό τ'ό δωματιάκι πού κάνει ζέστη.

Κ' επειτα κάποιος άλλος φάνηκε άπ' τ'ά δεξιά μου με μι'ά όψη σκοτεινή κι' άφηρημένη κοιτάζοντας ίσια μπροστά του. 'Ο κύριος Πετρότζι ήτανε πάντα ήρεμος καί χαμογελούσε στην πίπα του. Κρατούσε αύτ'ή τήν πίπα μακριά άπ' τ'ό στόμα του κι' άφινε να φαίνονται κάτι μεγάλα κάτασπρα δόντια. 'Όσο για μένα, ειμωνα κακοδιάθετος, σχεδόν παιραγμένος κι' έτοιμος να θυμ'ωσω στα σοβαρά. 'Η καρέκλα μου καί τ'ό δωματίο φάνηκαν ελωσδιόλου στενόχωρα καί οι γείτονες μου άνυπόφοροι καί π'ότε π'ότε χοντροειδέις.

'Ενας κρότος σπασμένων γυαλιών άκούστηκε. 'Ο πρώτος επισκέπτης ειχε

σηκωθή κ' εσπρω με τὸ πόδι του τιςμποτιλίες πού ὀρισκόντουσαν στὸ πάτωμα: ἂν θέλαμε νὰ τὸν ἀκολουθήσουμε ἦτανε ἱκανὸς νὰ μᾶς διασκεδάσει λαμπρά. Βλέπει πὼς οἱ περισσότεροὶ ἀπὸ μᾶς πλῆττουμε καὶ μάλιστα ἔχουμε ὄλη ἐκεῖνη τὴν ἐκνηρὴ διάθεση πού συντροφεύει ἕνα καλὸ δεῖπνο.

— Στ' ἀλήθεια, δὲν εἴμαστε καὶ πολὺ εὐθυμοὶ, μὰ ὁ Θεὸς ξέρεῖ ἂν εἶναι ἀπὸ λάθος δικό μας, πρόσσεσα μὲ μιὰ ἐλαφρὰ εἰρωνία στὴ φωνή.

Ἐνας κρότος γυαλιῶν ἀκουστήκε πάλι, μ' αὐτὴ τὴ φορά ἤμουνα ἐγὼ πού μπερδεύτηκα χωρὶς νὰ τὸ θέλω.

Ἐξω, πήραμε ἕνα στενὸ δρόμο ἀφίνοντας στὴ πλάτη τὸ ποτάμι. Ὁ κύριος Πετρότζι ἦτανε ἐνθουσιάζομενος μὲ μιὰ περιπέτεια πού τοῦ εἶχε τύχει ὅταν ἦτανε νέος. Ὁ καθαρὸς ἀέρας θὰ τὸν ὠφελοῦσε πολὺ.

Ἦστερα ἀπὸ λίγη ὥρα σταματούσαμε σ' ἕνα ἰσόγειο πού εἶχε ὄλη τὴν ἐξωτερικὴ ἐμφάνιση μιᾶς ταξέρνας. Κι' ὅμως δὲν ἦτανε παρὰ ἕνα καθὼς πρέπει σπιτι μ' ἕνα χῶλλ φωτισμένο ἀπὸ μισὴ ντουζίνα κεριά. Δὲν εἶχε ταβάνι καὶ φαίνοντοσαν τὰ δοκάρια τῆς στέγης.

Μέσα κεὶ ὀρισκόντανε ἕνα στρωμένο τραπέζι κ' ἕνας ἠλικιωμένος κύριος μὲ φαρὰ μαλλιὰ καθισμένος μὲ τὸν πιὸ ἐφύσικο τρόπο, ἴσως γιατί εἶχε βαρεθῆ πιά νὰ περιμένῃ.

— Τὰ φαγιά κοντεύουν νὰ κρυσώσουν, ἔκανε ἀφοῦ μᾶς χαιρέτησε εὐγενικά.

— Μὰ ἐμεῖς μόλις ἔχουμε φάει, τόλμησε νὰ πῆ ὁ κύριος Πετρότζι.

— Δὲν βλέπω τὴ σημασία πού μπουρεὶ νὰ ἔχη αὐτὸ, συνέχισε μὲ τὴν ἴδια πάντα εὐγένεια ὁ ἠλικιωμένος κύριος. Μοῦ φάνηκε μάλιστα πὼς δοκίμασε νὰ χαμογελάσει... Ὁ κύριος, ἐξακολούθησε δείχνοντας με, μπορεὶ νὰ καθήση ἐκεῖ ἀπέναντι μου.

Στὸ μικρὸ Παῦλο ἐπρόσφερε μιὰ θέση ἀριστερά του.

— Θεέ μου, πὼς νυστάζω! εἶπε αὐτὸς ὁ τελευταῖος.

Κάθησα στὴ θέση πού μοῦ ὄρισαν κ' ἀνοιξα τὴν πετσέτα μου.

— Θεέ μου, πὼς νυστάζω! μοῦ ἦρθε καὶ μένα νὰ πῶ. Ἐκοίταξα ἴσια καὶ τὰ μάτια μου σταμάτασαν στὸ γέρο οἰκοδεσπότη. Μοῦ φάνηκε πολὺ πιὸ νέος ἀπ' τὴν πρώτη στιγμὴ. Ἐξ' ἄλλου τὰ δοκάρια ἦτανε πραγματικὰ ὑπερβολικὰ καὶ τὸ δωμάτιο εἶχε μιὰ μοναδικὴ πόρτα. Τὸ κάθετι πρόδιδε μιὰ φανερὴ σκηνοθέτηση.

Ὁ κύριος Πετρότζι εἶχε ἀκόμα ἀρκετὴ ὄρεξη, μὰ ὅσα πήγαινε φαίνοντανε καὶ περισσότερο στεναχωρημένος. Τίποτα ἀπ' ὅλα αὐτὰ δὲν ἦτανε τοῦ γούστου του.

— Χούμ! χούμ! εἶπε ὁ πρῶτος κύριος, εἶναι πολὺ καλὰ ἐδῶ.

— Χέ! χέ! ἐδῶ εἶναι θαυμάσια ἔκανε ὁ δεῦτερος καὶ μοῦ πέρασε τὴ σαλάτα.

— Ἀλλωστε αὐτὸ τὸ μπιφτέκι δὲν ἔχει τὸ ὄμοιο του, εἶπε λίγο λοζὰ στὸν κύριο Πετρότζι ὁ γέρος οἰκοδεσπότης.

Ὁ κύριος Πετρότζι τοῦ ἔρριξε μιὰ ματιὰ γεμάτη μανία. Ὁ μικρὸς Παῦλος Ρ. κοιμότανε κιάλας στὴν καρέκλα του.

Ὁ κύριος Πετρότζι θέλει κάτι νὰ πῆ. Φέρνει μιὰ γροθιά στὸ τραπέζι κ' ἐπειτα κρῦβεται πίσω ἀπὸ ἕνα χαμόγελο. Ὅχι, δὲν ἔχει τίποτα νὰ πῆ.

Ὁ ἠλικιωμένος κύριος διασκεδάζει. Μετὰ ἀπ' τὸ φαί θὰ κάνουμε μιὰ παρτίδα χαρτιὰ γιατί ἡ συντροφιά μας τοῦ ἔχει γίνεῖ ἀπαραίτητη. Ρίχνει μιὰ ματιὰ στὸν Παῦλο Ρ. πού κοιμάται.

— Χούμ! χούμ! λέει ὁ πρῶτος κύριος, δὲν ὑπάρχει λόγος.

— Χέ! χέ! κάνει ὁ δεῦτερος καὶ τελειώνει μ' ἕνα χασμουρητό. Τώρα καὶ οἱ δύο εἶναι ὀλότρελα ἀσήμαντοι.

Παρατηρῶ πὼς τὸ πάτωμα εἶναι λερωμένο καὶ τὸ δωμάτιο παύει νὰ μ' ἐνθουσιάζει ξαφνικά. Εἶναι καλλίτερο νὰ φεύγω, λέω μέσα μου καὶ στὸ μυαλό μου παρουσιάζεται ἐκεῖνη ἡ πνιχτικὰ σάλα τοῦ ἐστιατορίου. Μείνανε λίγες στιγμὲς ἄφωνοι. Ὄρισμένως ποτὲ κατεργάρηδες δὲν εἶχανε τόσο ἀφελὲς ὕφος.

Κάνω δύο βήματα πρὸς τὴν πόρτα. Ἐνα κίνημα ἀνώφελο γιατί πίσω μου αἰσθάνομαι τὸν πρῶτο κύριο νὰ μὲ κοιτάζει μὲ ὀρθάνοιχτα μάτια, ἐξ' ἄλλου κ' ἡ πόρ-

τα βρίσκεται ἀπ' τὴν ἄλλη μεριά.

Ὁ γέρος πού μᾶς φιλοξενεὶ φέρνει μιὰ τράπουλα. Ὁ κύριος Πετρότζι δὲν παίζει, τὸ θεβαιώνει. Ἐπειτα ἀλλάζει γνώμη καὶ κάθεται μαζί μας καὶ στὴν πρώτη μισὴ ὥρα κερδίσαμε χιλιάδες. Καταφέραμε νὰ ξυπνήσουμε καὶ τὸ μικρὸ Παῦλο.

Θὰ κοντεύουν ἔξη. Τὰ κεριὰ σβύνουν ἕνα ἕνα καὶ τὸ δωμάτιο μὴ ἔχοντας παρὰ ἕνα, βυθίζεται στὸ σκοτάδι.

— Ἐτέλειωσε, λέει ὁ ἠλικιωμένος κύριος. Μᾶς ἐκερδίσατε καὶ τὰ τελευταῖα μας μονόλεπτα «κ' ἡ μάχη θὰ σταματήσει ἐλλείψει πολεμιστῶν».

Σηκώθηκε. Ὁ κύριος Πετρότζι ἀνάβει τὴ πίπα του μὲ ἔξαψη.

— Ὅστοςσο λυπᾶμαι πολὺ γιατί δε θὰ μπορέσω νὰ ἐξοφλήσω τίποτα ἀπέναντι τοῦ χρέους μας, ἐξακολούθησε. Δὲν ἔχω λεφτά.

— Χούμ! χούμ! λέει ὁ πρῶτος κύριος, αὐτὸ εἶναι, δὲν ἔχουμε λεφτά.

— Χέ! χέ! κάνει ὁ δεῦτερος κύριος, αὐτὸ εἶναι, θὰ πᾶμε νὰ κοιμηθοῦμε.

— Θεέ μου ἀναστέναξε ὁ μικρὸς Παῦλος Ρ. κ' ἐστηρίχτηκε στὸ τραπέζι.

— Δυστυχῶς δὲν γίνεται τίποτα, εἶπε ὁ ἠλικιωμένος κύριος καὶ φύσηξε τὸ τελευταῖο κερί. Βρεθήκαμε σ' ἕνα τέτιο σκοτάδι πού μείνανε λίγες στιγμὲς ξαφνιασμένοι. Αὐτὸ τὸ κερί ἔπρεπε νὰ φώτιζε μὲ κάπιο ἐξαιρετικὸ τρόπο. Ἀκουστήκε ἕνα χτύπημα πόρτας πού κλείνει κ' ὕστερα ἀπλώθηκε ἡ σιγὰ σ' ὄλο τὸ δωμάτιο. Κατάλαβα πὼς ἀπομέναμε μοναχοί. Δοκίμασα νὰ κἀνω ἕνα βῆμα πρὸς τὰ μπρὸς μὰ μπερδεύτηκα σὲ μιὰ καρέκλα καὶ σταμάτησα.

— Σπίρτα! Ποιὸς ἔχει σπίρτα;

Κανένας δὲν μ' ἀπάντησε κ' ἐξακολούθησα νὰ προχωρῶ ψηλαφητά. Ἐνα

μουγκρητὸ κοντὰ μου. Τὰ χέρια μου ἀπάντησαν τὴ φαλάκρα τοῦ κυρίου Πετρότζι καὶ κατέβηκαν ὡς τὴ μύτη του. Τινάχτηκε ἀπάνω μου.

— Σεῖς! Σεῖς! φώναξε μὲ μιὰ φωνὴ ἀλλαγμένη.

— Γιατί δὲν ἀπαντούσατε πρὶν; Σὰς ρώτησα ἂν εἶχατε σπίρτα. Νομίζω πὼς θὰ ἦτανε καλύτερο νὰ τὸ σκάσουμε ἀπὸ δῶ.

— Ποιά σπίρτα; Τί εἶναι τοῦτὲς πάλι οἱ ἱστορίες σας; Στὸ διάβολο οἱ μεταφυσικὲς σας ὑποψίες!

— Στ' ἀλήθεια δὲν ἔχετε σπίρτα;

— Στὸ διάβολο! ἐγὼ θὰ κοιμηθῶ.

Καὶ ξανακάθησε.

— Δὲν θὰ τὸ κουνήσω ἀπὸ δῶ ἂν δὲν μοῦ δώσετε σπίρτα. Ἰπὸσχομαι νὰ μὴ σὰς ἀφίσω νὰ κλείσετε μάτι.

Γιὰ ἀπάντηση πετάει τὸ κουτάκι μακρυὰ του. Ἐπρεπε νὰ ἦτανε σχεδὸν ἄδειο γιατί κουδούνησε πέφτοντας.

Ὁ Παῦλος Ρ. δὲν ἔδινε σημεῖα ζωῆς.

— Δὲν ὑπάρχει ἐλπίδα μ' αὐτοὺς τοὺς ἀνθρώπους, συλλογίστηκα.

Αὐτὴ τὴ στιγμὴ, ἡ ἰδέα νὰ φύγω ἀπὸ κεῖ μέσα μὲ κυριέψε. Προχωρῶ μὲ τὰ χέρια τεντωμένα στὸ κενὸ καὶ καταφέρνω στὸ τέλος νὰ συναντήσω τὸν τοῖχο. Κάτι σκληρὸ στὴ λεία του ἐπιφάνεια, ἕνας διακόφτης. Τὸν γυρίζω καὶ ψηλά ἕνας γλῶμπος ἀνάβει, στὸ βάθος τοῦ μικροῦ θάλου.

Βρισκόμαστε στὸ ἴδιο δωμάτιο τοῦ ἐστιατορίου, μόνο ἡ λάμπα τοῦ τραπέζιου εἶχε πέσει κ' εἶχε γίνεῖ κομμάτια. Μὰ ἦτανε πιά ἀργὰ γιὰ κάθε τι καὶ φεύγοντας ἀμφέβαλλα ἂν θὰ ξανασυναυτοῦσα ποτὲ τὸν Πετρότζι πρὶν νὰ γυρίση πίσω στὴν Ἀνατολὴ καὶ τὸν μικρὸ Παῦλο Ρ. μὲ τὸ παιδιὰστικο φωτισμένο πρόσωπο.

ΣΤΑΜΟΣ ΠΑΠΑΔΑΚΗΣ

Η ΑΠΟΛΟΓΙΑ ΤΟΥ ΠΑΡΕΛΘΟΝΤΟΣ

Ο ΜΩΡΑΪΤΙΝΗΣ ΚΑΙ «Η ΙΣΤΟΡΙΑ ΤΗΣ ΑΘΗΝΑΣ»

«Ο ώραιος και νοσταλγικός ρομαντισμός απελογήθη. Και απελογήθη διά του Μωραϊτίνη. Είναι γνωστή ή συμβολή του πνευματώδεστου, αλλά και μισονείστου, πρέπει να το ελπώ, θεατρικού συγγραφέως, στην δημιουργικήν θεατρικήν κίνησιν του τόπου μας. Τα έργα του είναι πραγματικά υποδείγματα λεπτού διαλόγου, αδιάστου πνεύματος και ευπρεπούς σατύρας. Η «Αιώνια ζωή» μάλιστα, έναντιον της οποίας εξετέθη τόσος σέλος, εκ μέρους των νηπίων, των παριστανόντων τον θεατρικόν κριτικόν, αποτελεί σταθμόν διά την ελληνικήν κωμωδίαν.

«Ο Μωραϊτίνης όμως ήθέλησε ν' αποδώσει φόρον τιμής προς το ώραιον παρελθόν που έζησε—ώραιον και στις στερήσεις του, ώραιον για την απλότητά του ώραιον ακόμη και για τον κάποιον πρωτογονισμόν του—και συνέλαβε την ιδέαν της «Ιστορίας της Αθήνας». Μέσα εις αυτήν έπρεπε μοιραίως να παρουσιάση τον πολιτισμόν και την ήλιγγιώδη αναζήτησιν της πρόόδου ως μάλιστα, ως φανάκη, ως ανατροπέα των παλαιών καλών συνθηκών! Ίδου διατί ή «Ιστορία της Αθήνας», που είδε το φώς της πολυτελείας των θεατρικών επιχειρήσεων του κ. Α. Μακέδου είχε πολλόν ρομαντισμόν, πολλήν παρελθοντολογίαν, ξηράν παρέλασιν ιστορικών σκίτσων και ελάχιστον πνεύμα. Μόνον οι «μάγες του ρολογιού» και ή «οίκογενειακή σκηνή του μικροαστικού σπιτιού του 1900» διηγηθήσθησαν από την γνωστήν σάτυραν του συγγραφέως τόσων καλών κωμωδιών.

Ίδου διατί ή «Ιστορία της Αθήνας» δεν άνήκει σε κανένα από τα γνωστά

θεατρικά είδη. Κακό σενάριο την απέκαλεσεν ο κ. Φώτος Πολίτης. Ίσως ο χαρακτηρισμός αυτός ταιριάζει περισσότερον στο έργο. Και λέγω περισσότερον, διότι έχω την γνώμην ότι ο χαρακτηρισμός «ιστορικό σκίτσο, άτυχα μονταρισμένο στη σκηνή» είναι ο πλέον ακριβής. Το παρελθόν, όπως και κάθε στιγμή που γίνεται παρελθόν έχει κάποιο θέλητρον, διότι έπαυσε πλέον να μάς άπασχολή ως παρόν, άρα να καταναλίσκη την προσοχήν μας, την νευρικότητά μας, την ψυχικήν μας άνησυχίαν. Το παρελθόν, για το όποτον έμιλει ο Μωραϊτίνης είναι σκεπασμένο με την άχλυν του ρομαντισμού :

— Δρέψατε πάλιν έρασταί
ευδαίμονες, ναρκίους

έτραγουδήσεν. ο συμβατικώς μελαγχολικός ποιητής της εποχής εκείνης, διαψεύδων και την πραγματικότητα ακόμη, διότι είναι γνωστόν ότι τον Μάϊον δεν υπάρχουν ναρκίσοι! Το παρελθόν αυτό έχει για τον Μωραϊτίνην την γοητείαν της εξιδανικεύσεως των πάντων. Έρωτες υπό άγρίαν δίωξιν, παρθενικές μορφές κριτσιών με ξεπλεχτα μαλλιά, αντί των σημερινών ξυρισμένων γυναικείων σβέρκων και του άγοροκοριτσιτισμού, που συγχύζει τα φύλα, και ένα αυθόρμητον και ειλικρινές πατριωτικόν αισθήμα. Έχει όμως και την κωμικήν του όψιν: την άγρίαν σύγκρουσιν των έραστών που έσπαζαν τα κεφάλια των κάτω από τα παράθυρα της «σκληράς εκείνης», ενώ σήμερα υπάρχουν τα σεπαρέ, πρόχειρα έρωτικά καταφύγια, αν τότε δε μία γυναίκα την άμφισβητούσαν πέντε άνδρες, στην εποχή μας συμβαίνει το αντίθετον.

«Η τρομερή νοσταλγία του Μωραϊτίνη προς το ώραιον αυτό παρελθόν έπνιξε την σατυρικήν διάθεσιν του συγγραφέως και τον έκανε να περιορίση στο ελάχιστον, το χιουμουριστικόν πνεύμα του. Ίσως να ευθύνεται γι' αυτό και ή πρόθεσις συγγραφής έργου με αξιώσεις. Αλλά μήπως ή πνευματώδεσάτη «Αιώνια ζωή» δεν είναι έργο με αξιώσεις; Για μένα τουλάχιστον και φιλολογικώς μπορεί να σταθή, ως ένα από τα καλύτερα θεατρικά έργα.

Αλλά είναι γεγονός ότι το σημερινόν θεατρικόν κοινόν πηγαίνει στο θέατρο για να γελάση και μόνον για να γελάση. Ίδου διατί έφυγε άνικανοποίητον, για να μη πω άγανακτισμένο από την «Ιστο-

ρία της Αθήνας». Όλα αυτά που είδε του ήσαν άδιάφορα και κουραστικά. Αντι του γνωστού του Μωραϊτίνη είδε ένα ξηρόν ιστορικόν να του άραδειάζη κινηματογραφικώς μερικά κομμάτια από το παρελθόν. Αν τώρα τα ιστορικά κομμάτια τ' άκουσε με μουσικήν υπόκρουσιν, αυτό ελάττωσεν όπωσδήποτε την ψυχικήν βαρυθυμίαν του. Συλλογίσθηκε όμως ότι ένα τέτοιο έργο θα μπορούσε να παιχθή αξιόλογα στην «Ελευθέραν σκηνήν» όχι όμως και από την σκηνήν ενός ελαφρού μουσικού θεάτρου. Κάτι παρόμοιον νομίζω έπαθε και ο Σασά Γκιτρυ, με την «Ιστορία της Γαλλίας».

ΑΔ. Δ. ΠΑΠΑΔΗΜΑΣ

PAUL VALERY

Η ΚΛΩΣΤΡΑ

Ένώ καθόταν στο γλαυκό του παραθύρου ή κλώστρα, όπου άπαλά λικνίζεται ο μελωδικός ο κήπος, το άρχαιο ροδάκι ανάλαφρα τή μέθησε που έρόχθει.

Ατονη, αφού ήπια το γλαυκό, την άπαλή να κλώθη κόμη που στα δακτύλια της τα τόσο άδρά γλυτρούσε, την πέρνει ρέμβη, τή μικρή της γέρνει κεφαλή...

Ένα δεντρί κή άτμόσφαιρα ή λαμπρή μιá κρήνη κάνουν που, απ' την ήμέρα κρεμασμένη, ήδονική ποτίζει με την άνθένια άπώλεια της της ράθυμης τον κήπο.

Ένα κοτσάνι, όπου ο άνεμος ο άλήτης ξαποσταζει, λυγá το χαίρε το άσκοπο της άστρικής του χάρης, το ρόδο του άφιερώνοντας, τ' ώραια, στο άρχαιο ροδάκι

Μά ένα νήμα χωριστό κλώθει ή φιλόπνη κόρη. Μυστηριακό ή άδρή σκιά στο νήμα των μακρών και βάρυπνων δακτύλων της υφαίνεται, κλωσμένη.

Τόνειρο κουβαριάζεται με άγγελική νωχέλεια κιάπαυτα ή εύκολόπιστη, στο άβρο το άδράχτι άπάνω, ή κόμη κυματώνεται στο χάδι άρμονομένη...

Νεκρή είσαι τώρα, άπλοϊκή, στο δειλινοσ την άκρη, κλώστρα από φύλλα κι' από φώς παντουθε έσύ ζωσμένη. Σβήνει ο ούρανός ο πράσινος. Το ύστατο δένδρο λάμπει.

Το μέγα ρόδο, ή αδελφή σου, όπου μειδιá μιá άγία το φευγαλέο σου μέτωπο με την άθωά, μυρωνει, πνοή του, κι' άργά λιθοθυμάς. Έσθυσεσ τώρα έσύ στο παραθύρου το γλαυκόν, όπου εκλωθεσ το νήμα.

Μεταφραστής

ΚΑΙΣΑΡ. ΕΜΜΑΝΟΥΗΛ

PAUL VALERY
(ΕΚΤΙΣΟ ΑΝΤ. ΠΡΩΤΟΠΑΤΣΗ)

PAUL VALERY

ΕΛΕΝΗ Η ΛΥΠΗΜΕΝΗ ΒΑΣΙΛΙΣΣΑ

Γλαυκό! είμαι εγώ. Πέρα από τάντρα φθάνω του θανάτου
το κύμα εγώ που θραύεται μελωδικά νάκούσω,
και ξαναβλέπω, τις αυγές, μες απ' τή σκιά οί γαλέρες
νά ζωντανεύουνε, μιά-μιά, με τὰ χρυσά κουπιά τους.

Τὰ έρημικά τὰ χέρια μου καλοῦνε τούς μονάρχες
που τὰ στιλπνά μου δάχτυλα, τάσπρα τους γένια έτέρπαν.
"Έκλαιγα. Αυτοί έτραγουδάγαν τούς σκοτεινούς των θριάμβους
και τὰ λιμάνια-που άφηκαν τών πλοίων τους οί πρύμνες

"Ακούω τήν πτήση τών κουπιών οί όλόβουες κοχύλες
και του πολέμου οί σάλπιγγες καλόγηρα νά ρυθμίζουν.
Τή βουή δεσμεύει το λαμπρό τών λαμνοκόπων άσμα.

Και μπρός στην πλήρη οί "Αθάνατοι τήν ήρωική έξαρμένοι,
με το πανάρχαιο, που προσβάλλει ό άφρός, χαμόγελό τους,
σε μένα τὰ γραμένα τους κι άκακα χέρια άπλώνουν.

Μεταφραστής

ΚΑΙΣΑΡ ΕΜΜΑΝΟΥΗΛ

ΤΕΛΛΟΥ ΑΓΡΑ

ΜΕ ΕΝΑ ΑΚΑΔΗΜΑΪΚΟΝ

Σε δυό γνώριμά μου σπίτια, μέσα στην
"Αθήνα, βρίσκω τή γαλήνια ατμόσφαιρα,
που, ύστερ' από τήν κατωφορωμένη και
κουραστικήν ήμέρα, ξαναφέρει τή σκέ-
ψη του στον ένατό της και τήν αφήνει
νά ξαναύρη τον έσωτερικό ρυθμό τής ζω-
ής: το πρώτο, είναι ενός φίλου μου για-
τρού, — και το πρώτο δεν είν' έντελώς πα-
ράξενο: κατοικεί στις ήσυχες γειτονίες του
Πολυτεχνείου το δεύτερο, είναι το γραφείο
του κ. Ξενοπούλου, του σεβαστού μου
συγγραφέως και ανθρώπου, ακαδημαϊ-
κού προ τριών ήμερών [«Αγαθή τύχη»:
το άρθρο είχε άρχισει πριν από τήν έκλο-
γή του, με τήν επιγραφή: «Με ένα συγγρα-
φέα». Τήν άλλαξα, μολονότι πιστεύω
πως δεν έβάραινε δλίγώτερο]: άλλ' αυτό
βέβαια είναι παράξενο, είναι σχεδόν άνε-
ξήγητο: το γραφείο του κ. Ξενοπούλου
βρίσκεται πάνω από το κέντρον τής ά-
γοράς! Καθένας ξέρει τήν ελαφρότητα
των ήχων, καθένας φαντάζεται πόσο τ'
άνώτερι στρώματα του άέρος είναι θο-
ρυβωδέστερα απ' τὰ χαμηλά. Σ' αυτό
το γραφείο, θά έλεγα, πως έχει κανείς,
και άλλη μιά φορά αισθητή τή ρίζη του
πνεύματος επάνω στην ύλη.

"Όλοι οί έτερόκλητοι, και οί άμουσοί
κι έννευροιστικοί πάταγοι του δρόμου, ά-
φήνουν ν' άκουσθή καθ' ύδάτα οί ταπει-
νός ρυθμικός κρότος ενός βαρειού άλυσ-
λυσσιδιαιτού ρωλογιού, — που μετρά, τον
σφυγμό του, θά έλεγε κανείς, σε μιά κοκ-
κάλινη θήκη, όρθιο πάνω σιό τραπέζι.

Κανείς άλλος ήχος δεν άκούεται, εκτός
καμιά φορά από τον κούφιον εκείνον
που ή γάτα, ή άσπρη, ή πολυγαπημένη
του συγγραφέως, κάνει πηδώντια από
προσκέφαλο σε προσκέφαλο του κα-
ναπέ. "Η περισυλλογή και ή εργασία έ-
πίτευχαν επί τέλους νά δημιουργήσουν μέ-

σα στον σιενόν εκείνον χῶρον ένα περι-
βάλλον, έναν κόσμο ιδιό του που υπερ-
ισχύει πάνω στον πραγματικόν.

"Η περισυλλογή και ή εργασία. "Οχι
ή εργασία στήν όποίαν άλόγιστος και άφι-
λοσόφητος λυρισμός καιεί λιβανωτούς και
εγκώμια — ή έξημιμένη εκείνη, και ένθουσι-
ασμένη, και κυρτική, με μιά λέξη ή ρω-
μαντική εργασία, που κινδυνεύει νά
γίνη το σύμβολο και τής διοικητικής, άλ-
λά και τής επιστημονικής μας άκόμη ζωής:
έδώ, ή εργασία μου φέρνει μάλλον στο νου
τά στοχαστικά λόγια, που ο Μάρκος Αν-
τρέμης, ο πρόγνηπας τών στωϊκῶν, λέγει
στο «Είς Ένατόν».

«Όταν, το πρώτ, έξυπνῶς νωθρός, άς
σου έρχεται στον νου τοῦτο: έξυπνῶ, γιά
ν' άρχισω το έργο του ανθρώπου: για-
τί λοιπόν νά μου φαίνεται βιού, άρου
πορεύομαι νά πραγματοποιήσω τὰ όσα
με έγέννησαν στή ζωή και εκείνα, χάρις
εις τὰ όποία έγινα, ότι έγινα έως σήμερα
στον κόσμο: ή μήπως είμαι κατα-
σκευασμένος γιά τοῦτο μόνο — νά βρι-
σκωμαι επάνω σιτά στρώματα και νά ζε-
σταίνω τον ένατό μου; — Μά τοῦτο, θά
πῆς, είναι πιο ήδονικό! — "Αλλά έγεννή-
θηκες λοιπόν γιά τήν ήδονή; και καθό-
λου γιά τήν πράξη, γιά τήν ένέργεια;
δὲ βλέπεις λοιπόν τὰ φυτίρια, τὰ στρον-
θάκια, τούς μύρμηκες, τις άράχνες, τις
μέλισσες, με ποιόν τρόπο συμπτύτουν
εις τον δικόν τους κόσμο; τότε γιατί
και σὺ δεν θέλεις νά κάμης, ότι είναι του
ανθρώπου το χρέος, και δεν σπεύδεις εις
το κατά τήν ιδική σου φύση; — "Αλλά
πρέπει και ν' αναπαύεται κανείς. — Πρέ-
πει: έδωκε το μέτρο τής αναπαύσεως
ή φύσις, όπως έδωκε και το μέτρο του
ποτου και τής τροφής: όμως σὺ προχω-
ρείς υπέρ τὰ μέτρα, υπέρ τὰ άρκοῦντα...»

Κάποτε καθόρισε καὶ ὁ ἴδιος τὸ πνεύμα αὐτῆς τῆς ἐργασίας.

«— Παραπονεῖσαι γιὰ τοὺς κόπους σου», μοῦ ἔλεγε. «Ἦθελες νὰ ἔχῃς δλιγώτερην ἐργασία βιοποριστική. Ἀλλὰ γιατί τότε δὲ φθονεῖς τὰ παιδιὰ πού ἔχουν χρήματα ἀπὸ τὸν πατέρα τους καὶ ζοῦν χωρὶς τὴν ἀνάγκη τῆς ἐργασίας;»

— Μοῦ φαίνεται πιά περιττό, ἀπάντησα, γιατί μοῦ φαίνεται μοιραῖο.»

— Ἀλλὰ γιατί δὲ ζηλεύεις τότε ἐκείνους πού ἐδημιούργησαν κάτι μόνοι τους καὶ ζοῦν ἀπ' αὐτό;

Ἄντιπαιδαίμονος ἦταν φανερός.

— Αὐτό, εἶπα, μοῦ φαίνεται ἄφθαστο γιὰ τὴ δύναμη πού ἔχω.

Δὲν ἐδνυμήθηκα τυχαίως τὸν Μάρκο Ἀδρήλιο, μιλόνητος γιὰ τὴν ἐργασία ἐνὸς τῶν πύλ φιλόπορων πεζογράφων—στὴν Ἑλλάδα...

Ἡ λιότης, ἡ ἄκρα λιότης, εἶναι τὸ δεύτερο χαρακτηριστικὸ τοῦ συγγραφέως. Τὸ μικρὸ του γραφεῖο δὲν εἶναι πιά πλατὺ ἀπὸ τρία τετραγωνικά μέτρα, — τέσσερα τὸ πολὺ; Στὴν ἐποχὴ πού ἐκτίσθηκε, τὸ τρίτο αὐτὸ πάτωμα θὰ ἦταν οὐρανοξύστης. Ἡ ἀρχιτεκτονικὴ σήμερα τὸ ἀπειλεῖ ἀπ' ὅλες τὲς μεριές. Τοῦ μένει ὁμως ἀκόμη ἡ Ἀκρόπολις ἀπὸ τὴν μεσημβρία, ὁ Σαρωνικὸς ἀπὸ τὴν Δύση. Τὰ παράθυρά του, εἶναι μερικὰ τετραγωνικά ἑκατοστό-μετρα ἀνοικτῆς ἐπιφανείας πρὸς τὸν ἀέρα: ἄλλοι κατεβάζουν μεγαλόπρεπα καὶ ἠχερά «στόρ»: ὁ κ. Ξενοπούλος μισο-νοίγει τὸ ἕνα παραθυρόφυλλο, ἢ τίς μισὲς γοιλλίτες... «Δὲν κρυνώνω, ἀφοῦ φορῶ ὅλα, ὅσα ἔχω, καθῶς καὶ οἱ φορεῖτε ὅλα ὅσα ἔχετε», ἔλεγε ὁ φτωχὸς στὸ βασιλεῖα τῆς Πρωσίας. Καὶ ὁ κ. Ξενοπούλος θὰ ἠμποροῦσε νὰ πῆ, ἀνοίγοντας τὴ δυσμικὴ του θυρίδα, ὅπου ἢ δύο φλέγει μερικὰ κόκκινα λουλούδια, ποῖός ἔξει ἀπὸ ποῖόν ζωγραφισμένα: «Δὲ ζεσταίνομαι, γιατί ἀνοίγω ὄλο μου τὸ παράθυρο.» Ἡ ἀλήθεια εἶναι πῶς, τίς περισσότερες φο-ρές, τὸ ρεῦμα τοῦ ἀέρος δὲν φθάνει οὔτε νὰ ταράξῃ κὰν τὸν καπνὸ πού ἀνεβαίνει κά-θειος ἀπὸ τὸ τσιγάρο, γεμμένο στὴ γνά-ληνη στακτοδόχη. Κάποτε ἄλλοτε ὁμως, — ἄ, τότε φαντάζομαι μὲ πόσῃ εὐχαρί-

στην ὁ ἀκούη τὸν κρυστάλλινον ἤχο-πὸν κάνουν τὰ γυάλινα κρεμαστά κομμά-τια τῶν ἀμπαζοῦ, χιτυπώντας ἀνάμεσά τους.

Ἐνα θερμομέτρο, κερφωμένο στὸν τοῖχο, προφυλάγει ἐγκαίρως ἀπὸ κάθε ὑπερβολή, πρὸς τ' ἀπάνω, ἢ πρὸς τὰ κά-τω, — ἀπὸ κάθε ὑπέρβαση τῆς λιότητος.

Καὶ στὸ φαγητὸ του εἶναι λιτός ὁ συγ-γραφεὺς. «Τρώς πολὺ;» μ' ἐρωτοῦσε κά-ποτε. «Κι' ἐσὺ θὰ κάνεις οἶον κ' ἐμένα. Ὁλο τὸ φαί μου, εἶν' αὐτὴ ἡ κοῦπα τὸ γάλα καὶ μιά φέτα ψωμι. Στὸ τραπέζι τοιμιπῶ. Μιά πηρουλιά ἀπὸ δῶ, μιά πη-ρουλιά ἀπὸ κεί, μοῦ φθάνει.»

Μόνο στὸ κάπνισμα εἶναι ἄπλητος. Ὁ στακτοδόχη εἶναι πάντα ἔξευρη. Τὰ τσιγάρα ἐξαντλοῦνται ἐξακολουθητικὰ, δί-χως διακοπὴ. Τὰ τοποθεῖεῖ σὲ μικρὲς πι-πες ἀπὸ τάρταροῦ, φθινῆς, πού τίς πετᾷ, ἅμα ἀρχίσουν νὰ χαλάσουν. Δὲν καπνίζω καὶ δὲν ξεύρω τί ἀκριβῶς φέ-ρει τὸ κάπνισμα σὲ κάποιο ὠραῖο αὐτοβι-ογραφικὸ σημεῖωμα τοῦ Ὀδύσειων Τσοῦ-τοιλ, πού διάβαζα στὴν ἐφημερίδα προ-χθὲς, βλέπω πῶς δημιουργεῖ ὄχι τὴν ἔξαρση, ἀλλὰ τὸν κατενρασμὸ τῆς σκέψης καὶ τὴν προσαρμογὴ τῆς οἰς πραγματικότητες. Θυμοῦμαι ὡς τόσο κάπνιον διάλογο, πού ἐκάμαμε πρὸ ἐτῶν, μαζί μὲ τὴν κόρη τοῦ συγγραφέως. Μοῦ ἔλεγε δὲ ὁ πατέρας τῆς εἶχε πολλὲς μερίες νὰ κοιμηθῇ ἐγώ, καθῶς ἀπὸ τὴν νεανικὴ μου ηλικία ἔσωση ἀναμνήσεις ματρικῶν περισσότερες ἀπὸ κάθε ἄλλες, — τῆς ἐοῦσιση ἕνα σωρὸ σπασομαίτε, τὸ ἕνα καλύτερο ἀπὸ τ' ἄλλο.

Ἄντιπαιδαίμονος ἀποφεύγει τὰ βρωμι-οῦχα. Πρέπει νὰ διατηρῇ τὴ σκέψη του φρέσκη καὶ καθαρῇ.

Καὶ στὸ δρόμο ὁ κ. Ξενοπούλος βγαίνει σπανίως. Ὁ περιπάτος του, μοῦ ἔλεγε ἄλλοτε ἡ κυρία του, εἶναι ἀπὸ τὸ σπῆτι ὡς τὸ θέατρο τῆς Κυβέλης, (τὸ παλαιὸ Βορι-ετὲ, ὁδὸς Σφορκλέους). Τώρα, οὔτε αὐτό. Μόνο τὸ Σάββατο τὸ πρωῖ, ἕως τὸ βιβλι-οπωλεῖο τοῦ κ. Κολλάρον, γιὰ νὰ γυρῶση μετὰ δύο ὧρες. Τίποτε δὲν τὸν ἐκνευρίζει περισσότερο, ὅσο νὰ τὸν σηκώσουν ἔξωρα ἀπὸ τὸ τραπέζι πού γράφει, καὶ νὰ τὸν ῥίξουν στὸ δρόμο. Ὁταν βρισκω, τὸ βρά-

δυ, τὸ γραφεῖο του σκοτεινὸ καὶ ὀρθά-νοιχτο, αἰσθάνομαι σχεδόν, μέσα μου, ἀ-γαμετρώντας τον, τὸν ἀντικτυπο τῆς μα-κρυνῆς ὀργῆς του, ὅπου τυχαίνει νὰ βρίσ-κεται τὴν ὠρα κείνη... Ὁταν συμβαίηη πρὸ πάντων νὰ εἶναι κρύο, ἢ, τὸ χειρότε-ρο, βροχὴ, ἢ ἐτόπωσις αὐτὴ μὲ κυριεῖται ὅλος διόλου. Ἐκτὸς ἀν τύχη νὰ παρουσι-ασθῇ σὲ λίγη ὠρα. Ἡ φωνή του, οἱ ἐ-ρωτήσεις του ἀπὸ τὴ σκάλα, ἔχουν τὴ ζέ-στη, τὴ φιλία, τὴν ἀγάπη πού ἔχει ἢ φωνὴ ταξειδιώτου δταν γυρίζει ἀπὸ ταξείδι μα-κρυνὸ καὶ πού, στὴν ἀπουσία του, βροῖκε κούλας πῶς πολλὰ πράγματα ἔχουν ἀλλά-ξει. Βιάζεται νὰ ξοανακερδίση τὸν τόπο του, τὴ θέση του, τὸ περιβάλλον του, ὅ-που τὸ κάθε ἄφνηο εἶναι ρυθμισμένο κα-τὰ τὴν ἀντιληψὴ του. Sunt lacrymae regum, λέγει ὁ Λουκρήτιος. Ὁ συγγρα-φεὺς αἰσθάνεται μᾶλλον τὴ φιλία τῶν πραγμάτων. «Φθάνει νὸ πληρώσω ἕ-δῶ, στοὺς Ἀγίους Θεοδώρους, μοῦ ἔλεγε τότε πιά. πέφτω σὰ στὸ σπῆτι μου: οὔτε κρύο, οὔτε ἀέρας, οὔτε βροχὴ: τελείωσε» Ἀλλὰ τὸ ἐσωτερικὸ του εἶναι, φυσικὰ ἀκό-μη περισσότερο δικό του.

Ξέρει πὸν βρίσκειται καὶ τὸ παραμικρό-τερο χαρτί. Ἡ προσοχή, μαζί καὶ ἡ μνή-μη, τοῦ ἐπιτρέπουν ἀπόλυτη γνώση τῶν πάντων ἐκεῖ μέσα. Ἐδῶ σωρὸς βιβλίων, ἐκεῖ σωρὸς ἐπιστολῶν πῶς κοτᾷ ἢ ὕλη τῆς «Νέας Ἑστίας». Ἡ ὕλη τῆς «Διαπλάσεως». Τὰ χειρόγραφα. Τὰ κλισέ. Τὰ ἀπώτερης χρή-σεως βοηθήματα. Παλιὰ ἐπιφυλλίδες. Πα-λιὰ ἀλληλογραφεῖς. Κουπόνια... Ὁλα στὴ θέση τους! Τίποτε δὲν μετακινεῖται, χωρὶς νὰ ξέρῃ τί ἀκριβῶς εἶναι πὸν με-τακινεῖται, καὶ γιατί, καὶ πού πρόκειται νὰ μετατεθῇ. Μὰ καὶ τοῦτο τὸν πειράζει. Προτιμᾷ τὸ «μὴ θίγει κακὸν εὐ κεί-μενον!». Γιὰ κακὴ τύχη, ἢ ἐταξέρα μὲ τὰ περισσότερα, βρίσκειται πίσω ἀπὸ τὴ ράχη του. Ἐνας λόγος ἀκόμα γιὰ ἐνόχληση. Ὁταν θέλῃ κανεὶς νὰ κἀνῃ ἐγκλημα, εἶ-ναι νὰ προκαλέσῃ, ἕτω καὶ σκοπίμως, τὸ παραμικρότερο κατακλύσιμα ἐνὸς σωροῦ χαρτιῶν στὸ πάτωμα πίσω ἀπὸ τὴ ράχη του. — Καὶ ὁμως μὲ πόσῃ ἐλαφρότητα ἀ-ναπνέει δλὴν αὐτὴ τὴ μονοτονία τοῦ χαρ-

τιοῦ, τυπωμένου καὶ χειρογράφου!; Ἐν-νοεῖται, ὑπάρχουν καὶ μερικὰ στοιχεῖα μνημοτεχνικῆς: παραδείγματός χάριν, ἕνα σκυλάκι, — μὰ σοῦστα, ὡσάν ἀνοιχτὸ στό-μα. — εἶναι προωρισμένο νὰ συσφιγγῇ τὴν ὕλη τῆς «Διαπλάσεως»: ἕνα χονδρὸ πο-λύεδρο κρυστάλλο πατὰ ἐπάνω στὰ χειρό-γραφα πού προορίζονται γιὰ τὸ τυπογρα-φεῖο ἕνα τριπλὸ σύμπλεγμα τοῦ συμβολι-κοῦ πιθήκου τῆς Ἰαπωνικῆς κομμοτεχνί-ας σημαδεύει τὰ γράμματα πού περιμέ-νον ἀπάντηση.

Μόνο ἕνας εἶν' ἐκεῖ μέσα ἐλεύθερος νὰ κἀνῃ ἀταξίες: ἢ γάτα. Δὲν θὰ τὴν πε-ριγράψω, — ὁ ἴδιος ὁ συγγραφεὺς τὴν πε-ριγράψε ὡς τώρα πολλὰς φορὰς. Τὸ πρό-σωπὸ τῆς, ἐξ αἰτίας τῶν ξεβαμμένων της ματιῶν, δὲν μοῦ φαίνεται ἐξαιρετικὰ συμ-παθητικὸ. Εἶναι ὁμως ἕνα νοημονέστατο ζῶο, καὶ, καθῶς περιφέρεται πάνω στὸ τραπέζι, ὀλίγο μακρὰ ἀπὸ τὰ κεφάλια μας, μὲ συγκινεῖ μὲ τὴν ἐγγύτητα καὶ τὴν οἰκειότητα πού δείχνει σὲ ὄλους καὶ μὲ τὴ μοναδικὴ ἀγάπη πού δείχνει στὸν οἰ-κοδεσπότη: «Ὁ περιπάτος τῆς εἶναι ἢ στέγη τοῦ τετραγώνου μας» μοῦ λέγει ὁ κ. Ξενοπούλος. Ἀπὸ τὴ μικρὴ τῆς ἄσπρη κοιλία ἐβγῆκαν πολλὰ ζευγάρια παιδιῶν ὡς τώρα: καὶ ὁμως μὲ πόσῃ ἀγνότητα μὲ πόσῃ ἐδαισθησία πραγματικῶς παρ-θενικῆ, ἄφθαρτη, ἀναζητεῖ τὸν ὄμο τοῦ κυρίου τῆς κ' ἔπειτα τὸ μάγουλό του γιὰ νὰ χαϊδευτῇ! Τὸ ζῶο, ἀνατείνει πρὸς τὸν ἄνθρωπο, μ' ὄλην τὴν ἀθωότητά του... Πόσο συχνὰ μ' ἔκαμεν αὐτὸ τὸ χαρι-τωμένο σύμπλεγμα, πού ὅλοι οἱ ἐπισκέπ-τες τὸ βλέπουν μὲ χαμόγελο, νὰ σκεφθῶ μὴν ἄλλη μυστικὴν ἀναλογία, — σὲ μιά σφαῖρα παραπάνω: τὸν ἄνθρωπο, — πού μ' ὄλη του τὴν ἐλικὴ καὶ ἠθικὴ φθορὰ, ἔχει ἀκόμη μέσα του ἕν' ἀδιάφθορο στοι-χεῖο, — ἀθῶα καὶ μ' ὄλην τὴν ἐμπιστοσύ-νη, γιὰ νὰ ζητᾷ τὸ φίλημα τοῦ ἰδεώδους... Ποῖός θὰ γράφῃ γιὰτὰ τὰ χαρτιά, — τοῦλάχιστον τὰ τυπωμένα;

Ἄντιπαιδαίμονος ἀποφεύγει καὶ τὸ δικό του γραφεῖο κατὰ κλύ ζεταὶ κυριολεκτι-κῶς ἀπὸ πυραμίδες βιβλίων ἀπὸ χιλιάδες ἐντύπων! — εἶπε μὰ φορὰ: «Ἀπορῶ, πῶς ὁ Ξενοπούλος δὲν ἔχει ἀκόμη μελετηθῇ!

Καὶ ἂν ἀφήσωμε πρὸς στιγμὴν ὅλα τ' ἄλλα, καὶ ὑπὸ ἐποψιν ὄγκου ἀκόμη, ἐδῶ συμβαίνει καὶ καταπληκτικῶς. Ποιὸς θὰ τὸν μελετήσῃ; Τὴν ἀπάντησιν μου τὴν ἐδῶ κε ὁ ἴδιος ὁ συγγραφεὺς: — Γὰρ τὸν κριτικὸν εἶναι βέβαια δύσκολο. Ἐγὼ γράφω, κάθε φορά, σὰν νὰ μὴν εἶχα γράφει ἄλλο πρᾶγμα στὴ ζωὴ μου γράφω ἀποκλειστικὰ τὸ κάθε μου ἔργο. Ὁ κριτικὸς πρέπει, μὲ μὴν φορά, νὰ τὰ διαβάσῃ ὅλα. Νομίζω πὼς ὁ μόνος τρόπος εἶναι ἡ ἐργασία ν' ἀρχίσῃ τμηματικὰ—ἀπὸ τῆς ἠθογραφίας.

Χωρὶς νὰ πηγαινῆ πουνθενά,—ἀπουσιάζει συστηματικὰ καὶ ἀπὸ τίς παραστάσεις, τίς διαλέξεις, τίς ἐορτὲς πού γίνονται πρὸς τιμὴν του,—εἶναι πληροφορημένος σχεδὸν γὰ ὅλα. Τὸ ἐνδιαφέρον του εἶναι πολυμερέςτατο καὶ γόνιμο, ἡ κρίσις του πρωτότυπη καὶ προσωπικῆ. Γὰρ ὅσα λέγει. Γιατὶ φαντάζομαι πὼς δὲν λέγει πολλά. Ἡ συνειδησμένη του στάσις, γνώριμη καὶ ἀπὸ τίς φωτογραφίες, μὰ πὺν δὲν εἶναι φωτογραφικὴ πόσα τῆς στιγμῆς,—τὸ μάγουλο ἀκκουμπισμένο στὴν ἀριστερὴν παλάμην, καὶ τὸ χεῖρ ἀκουμπισμένο στὸν ἀγκῶνα,— καὶ ἓνα στοχαστικὸ βλέμμα, ἀναπληρώνουν πολλά,— πὺν λανθάνουν, ἢ ἀποσιωπῶνται: συχνὰ ἢ συνδιάλεξις μαζί του παρουσιάζει τέτοια εὐγλωττα χάσματα. Ἡ φυσικὴ του μετριότης τοῦ ἐπιτρέπει, σχετικῶς εὐκόλα, αὐτὸ τὸ μέτρο. Ἡ μνήμη του ἐξ ἄλλου—μνήμη ὀπτική, μνήμη μηχανικὴ, μοιρασμένη τόσο στὰ ἐνδιαφέροντα, ὅσο καὶ στ' ἀσήμαντα—τοῦ ἐπιτρέπει νὰ εἶναι, σχεδὸν σὲ ὅλα, «au courant». Ὁ Ἀλεξανδρινὸς κ. Δημάκιος ἔγραψε σ' ἐφημερίδα τοῦ τόπου του πὼς ἡ βιβλιοθήκη τοῦ κ. Ξ. εἶναι τοποθετημένη σὲ τρόπο, πὺν νὰ μὴν ἀνοίγει: δείγμα πὼς ὁ συγγραφεὺς δὲ διαβάσει πιά. — Δὲν εἶν' ἀλήθεια: πολλὰς φορές ἐβγάλαμε ἀπὸ κεῖ μέσα λεξικά, γὰρ νὰ συμβουλευθῶμε ὄρισμένες ὑπηρεσιακὰς λεπτομέρειες καὶ τὸ πρᾶγμα ἔγινε χωρὶς δυσκολία. Μὰ ὅπωςδήποτε, ἡ βιβλιοθήκη τοῦ κ. Ξενοπούλου — καὶ ἄλλη τόσο, — βρισκεται στὴ μνήμη του, καὶ δὲ θὰ ἦταν, παρὰ σπανίως ἀνάγκη

ν' ἀνοιχθῇ. Ἀφθαστη μου φαίνεται καὶ αὐτὴ ἡ μνήμη, καθὼς καὶ ἡ προσπάθεια πὺν ἔκαμεν ὡς σήμερα ὁ χθεσινὸς Ἀκαδημαϊκός, καὶ γὰρ τὴν ὁποία μίλησα πολλὴ πρῶν.

Θὰ ἐπερίμενε κανεὶς ἢ φυσικὴ συνέπεια μὴς τέτοιας ἀκριβολογίας νὰ εἶναι τὸ ἐδέξαστο καὶ τὸ εὐδικτο τοῦ χαρακτήρος του. Καὶ εἶναι ἄλλὰ δὲν φαίνεται σχεδὸν ποτέ. Τὸ τάξι, ἐξαιρετικὰ ἀνεπτυγμένα, καὶ ὄχι ἄσχετα πρὸς τὴν καταγωγὴν καὶ τὴν ἀνατροφὴν του, κατακτᾷ τοὺς συγγραφεὺς τοῦ θυμῶν. Εἶν' ἐτοιμος,— θέλει νὰ εἶν' ἐτοιμος,— νὰ παραδεχθῇ, ν' ἀναγνωρίσῃ. Ἐνα χαμόγελο ὄχι πάντα ἀβίαστο, καμπυλῶνει καὶ λυγίζει ὑστερὰ πρὸς τὰ κάτω τὴ νευρικότητά του. Καὶ ὅταν ὁ συνομιλητὴς του, δὲν θέλει νὰ ἐννοήσῃ κάθ' ὅλου αὐτὴ τὴν ἀβρότητα,—τὸ γεγονός πὼς θέλει νὰ κάμῃ δι' ἑνὸς ἐνόησε,— ὅταν ὁ συνομιλητὴς του ἐπιμένει νὰ τονίξῃ ὁλόφανερα ἄλλωστε πράγματα, ἐκεῖνος ἀπαντᾷ τέλος, στενοχωρημένος: «Ὁὐκ, μὲ συγχίζεις!» Καὶ στρέφει τὸ θέμα τοῦ ἄλλου.

Δὲν ἔχει—εἶναι δυνατό; — τὸν ἐσωτερικὸν κόσμον τῶν βίων συναισθημάτων, τῶν φόβων, τῶν ἐλπίδων, τῶν ἀντιπαθειῶν, τῶν ζωνῶν ἐλξέων; Δὲν τὸν ἀφήνει νὰ φανῇ. Ποιὲ π.χ. δὲν τὸν ἄκουσα νὰ παραπονιέται μὲ πικρία γὰρ τὰ δεινὰ τῆς ζωῆς; κάποιον αἰσιοδοξία, κάποιον εὐθυμία — περισσότερον πρὸς χάριν τοῦ συνομιλητοῦ του, παρὰ πρὸς χάριν τοῦ ἑαυτοῦ του — χαράζει καὶ στίς πύσσοις σκέψεις του. Ἡ εὐγένεια τῆς χαρούμενης συντροφίης δὲν εἶναι ἀπὸ τίς πύσσοις, — ὅταν συλλογισθῇ κανεὶς τοὺς ἀνθρώπους πὺν μὲ τὴν κεκτημένη ταχύτητα τῆς θρηνώδιας ἐκθέτουν ἐμπρὸς στὰ μάτια μας, τίς ψυχικὰς τους πληγὰς, πότε θλιμμένα καὶ πότε σαρκαστικά, ἐπιμένοντας κίολα πὼς εἶναι πιά ἀγιάτρευτες, καὶ ἀπαραιρέτες ἀπὸ κάθε συμπάθεια.

Ἡ συντροφία μὲ τὸν κ. Ξενοπούλου, — τὴν ὄρα πὺν τὴν ἀνέχεται καὶ δὲν ἔχει πολλὴ δουλειά,—εἶναι ἀληθινὰ ἀπολαυστική. Δὲν εἶναι τόσοσοφὴ, ὅπως μὲ τὸν Παλαμά. Εἶναι ὅμως χαριτωμένη. Χαριτωμένη. Ἡ «χάρις» εἶναι ἓνα φυσικὸν δῶρον

πὺν ἐπιμᾶ ἀπερίοριστα ὁ συγγραφεὺς. «Εἶναι περίεργο, μου εἶπε κάποτε, μιλώντας γὰρ ἓνα ἀπὸ τοὺς γνωστότερους θεατρικοὺς κριτικοὺς: δὲν ἐννοεῖ τί εἶναι «χάρις» σ' ἓνα ἔργο! Δηλαδή, ἐν' ἀπὸ τὰ κυριώτερα. Τί περίεργο πρᾶγμα!» Ὡς ἐκεῖ: τί περίεργο! Μποροῦσε νὰ πῇ: «Εἶναι ἀλήθεια ἀκατανόητο: ἓνας κριτικὸς, δὲν μπορεῖ νὰ εἶναι κριτικὸς, ἅμα δὲν τὸ καταλαβαίνει αὐτὸ.» Ὅμως σιμάτησε σὸ «περίεργον», — ὄχι πύσσοις.

Διηγείται μὲ στυλ. Στυλιζάει ἄκομα καὶ πρόσωπα καὶ ἔργα, σὲ τρόπο πὺν νὰ κατανοῦν ἀγνώριστα πολλὰς φορές,— πάντα πρὸς τὸ καλύτερον, ἐννοεῖται.— Συνήθως διηγείται ὄρθιος. Συνοδεύει τὴ διήγησή του μὲ χειρονομίας, τρόπον τινα ἐμπιστευτικὰς. Τὸ μέτρον μὲ τὰ δάχτυλα, τὰ ὀριζόντια ἢ κάθετα σχήματα τῆς παλάμης, ἢ τῶν δύο χειρῶν συγχρόνως, στὸν ἄερα, μικρὴ κλίση τοῦ κορμοῦ πρὸς τὸν συνομιλητὴν του, μὰ τάση ἐμπιστοσύνης, δημιουργοῦν ἀτμόσφαιρα ρυθμικῆς καὶ ἀπόλυτης προσοχῆς. Σπανίως ὁ ἀντικρονὸς του ἀπομένει detaché, deconcerté. Ὁ ἴδιος μάλιστα ὁ κ. Ξενοπούλου, ἀντικρῶντας γὰρ πρώτη φορά πρῶτοφρονον ἐπισκέπτη, ἀναζητεῖ ρωτώντας, τὸ θέμα, τὴν πλευρὰ πὺν θὰ τὸν ἐνδιέφερε περισσότερον καὶ θὰ τοὺς ἔκανε νὰ ξανοιχθῶν σὲ συζήτηση πύσσοις θερμῆ. Ἀπὸ τοὺς ἐνοχλητικοὺς ἢ τοὺς παράκαιρους ἐπισκέπτες ἀπαλλάσσεται μὲ πολλὴ δυσκολία. Προσέχει ἄλλου, μένει σκεπτικός. «Δὲ σὰς κρατῶ περισσότερο» λέγει, ὅταν ἐτοιμάζονται ἐπὶ τέλος νὰ φύγουν. Καὶ ποτὲ δὲν παραλείπει νὰ τοὺς συστήτῃ προσοχὴ σὲ μὴν ὀκαλοπάτι, πὺν μεσολαβεῖ, σὰν κατῶφλι, ἀπὸ τὸ γραφεῖο του πρὸς τὴν θάλα. Ἐπειτα, μένει ὀλομόναχος μέσα στὰ χαρτιά καὶ στὰ πρᾶγματά του.

Ἐορτὴ ἢ Κυριακὴ δὲν ὑπάρχει, φυσικά, γὰρ αὐτὴ τὴν ἐργασία. Τὰ περιοδικὰ εἶναι ὅπως τὰ ταχυδρομεῖα, οἱ σιδηροδρομοὶ, ὁ φωτισμός. Πόσα χρόνια τώρα

γίνεται αὐτὴ ἡ δουλειά; Σαράντα; Σαράνταπέντε; Ὁ συγγραφεὺς ποτέ, οὔτε μὴν ἡμέρα δὲν εἶχε θέσιν στὸ Κράτος. Εἶναι τάχα πολλοὶ πὺν θὰ μποροῦσαν νὰ τὸ πύσσοι; Δὲν θυμοῦμαι αὐτὴ τὴν στιγμή, παρὰ μόνον ἄλλον ἓνα. Νά, ἓνα σημεῖον πὺν δὲν ἐπιτρέπεται νὰ λησμονῇ κανεὶς, ὅταν κρινῇ τὸν χθεσινὸν Ἀκαδημαϊκόν. Δὲν θέλω νὰ πῶ ἐν τούτοις πὼς ἀπ' αὐτὸ ἐξημώθη μόνον. Ὅχι καὶ μὲ τὸ σκῆψιμον σὲν γραφεῖον, δώδεκα ὄρες τὸ μερόνυχτον, γίνεται τέχνη: ὄχι ὅμως μὲ τὸ ὄρολόγιον πρόγραμμα τῆς γραφειοκρατίας, — ἢ καὶ μὲ τὴν κωθρότητα τῆς ἀργομοσθίας: — ἢ μὲ τὴν συναστροφήν τῶν καταχραστῶν καὶ τῶν ὁμοίων τους. Ἐκτὸς τῆς ἀξιοπρέπειας του, καὶ τὴν τέχνην του λοιπὸν ἔσωσεν ὁ κ. Ξενοπούλος μένοντας: ἔξω ἀπὸ τίς θέσεις τοῦ Κράτους.

Ἐπέραςε μακρὰν τοῦ ἄμπατος τῆς μεγαλόπρεπης σπατάλης καὶ τοῦ ἀθέμιτον κέρδους. Ἀλλὰ καὶ τώρα περὶνὰ πάλιν μακρὰν τοῦ ἢ παλιόροια τῶν οικονομῶν, ἢ δαμόκλειος σπάθη, πὺν ἀπὸ τὴν ἐπαύριον τῆς καταστροφῆς αἰωρεῖται καὶ κατεξουτελιζέει τὴν συνείδηση τῶν ὑπαλλήλων. Ἡ ἐπινόηση, ἡ ἐφευρετικότητα, ἡ ἀνήθικη εὐφροσύνη πλουτίζον, ἡ ἐργασία ὡς τόσο ἀποφέρει πάντα τὸν καρπὸ τῆς καθημερινῆς ζωῆς ἀσφαλισμένα.

« On dit qu' il y a là-bas de grands combats sanglants... » Ἀλλ' ὁ ρυθμὸς τοῦ μικροῦ γραφείου εἶναι ἀδιατάρακτος. Τὸ παλιὸ μαξιλάρικον, μὲ τὰ χερσὰ κεντημένα σειρήνια ἐπάνω σὲ φόντο βαθῶν γαλάζιον, καὶ τὸ σεμνὸν «κρετὸν» τῆς πολυθρόνας, καὶ ὁ στολισμὸς τῶν τοίχων ἀπὸ λίγα κάδρα καὶ φωτογραφίας — τοῦ Σολωμοῦ, τοῦ Ψυχάρη, τοῦ Ταβουλάρη, τοῦ δονκὸς τοῦ Σάξ Ματτιγγεν — δὲν ὑπάρχει φόβος ν' ἀλλάξουν, οὔτε νὰ γίνωνν βορὰ κλοπῆς... Ὁ συγγραφεὺς δὲν ἔχει νὰ φοβηθῇ τίποτα, ὅσο ἡ ἐργασία ἰσχύει σὰν ἓνας χρήσιμος πόρος ζωῆς, — ἢ ἐργασία τοῦ Μάρκου Ἀδρηλιῶν...

ΤΑ ΜΕΤΡΙΚΑ ΖΗΤΗΜΑΤΑ

ΚΙ' Ο Κ. ΘΡΑΣΥΒΟΥΛΟΣ ΣΤΑΥΡΟΥ

Στα όσα μου άπαντάει ο κ. Θρ. Σταύρου στο κριτικό μου σημείωμα που δημοσιεύτηκε κατά τον Ιούνιο του 1930 στη «Νέα Έστια» για τη «Μετρική» του, είμαι υποχρεωμένος να τονίσω τα ακόλουθα :

1) Για τὸ ζήτημα τῆς περισπομένης στή γλώσσα μας, σάν τόνου τῆς λήγουσας καί τῆς παραλήγουσας, τά ὅσα μου άπαντάει ὁ κ. Στ. εἶναι άνοήσοι μικροσχολαστικισμοί, γιατί οὔτε τὸ πρᾶγμα εἶναι τόσο γνωστό, ὅσο φανιάζεται, γιά νά μήν τὸ ἐξετάσῃ, οὔτε τά γνωστά παραλείπονται ἀπό τὰ ἐπιστημονικά μεθοδικά συγγράμματα οὔτε ὁ ἴδιος ἔγραψε μέ τὸ φωνητικό ὀρθογραφικό σύστημα, γιά νά θεωρήσῃ περιττό νά μιλῆσῃ γιά τὴν άνυπαρξία τῆς περισπομένης καί τῆς προπερισπομένης. Ἄς ἀφήσουμε πῶς, στό κεφάλαιο αὐτό ἔγραψε νά μιλῆσῃ καί γιά τῆς ιδιότητες τοῦ τόνου μέσα στή γλώσσα μας, τί στιγμή τῆς εἰσαγωγῆς ἀπολύτως ἀπό τίς ιδιότητες αὐτές. Τὸ πῶς ὁ ἴαμβος κι' ὁ τροχαῖος π.χ. δέν πλέκονται κατά μονοποδία—καί βέβαια οὔτε κατά συστηματική διποδία πλέκονται, ὅπως ἐγράφηκε πολλές φορές,—σ'αὐτές τίς ιδιότητες ὀφείλεται καί μόνο. Ἄν οἱ παραλείψεις αὐτές δέν εἶναι ἐπιστημονικά λάθη, τότες δέ μποροῦ νά καταλάβω ποιὰ πρέπει νά θεωρήσουμε γιά τέτοια.

2) Γιά τὴν ἀλλαγὴ τοῦ ὅρου «πόδας» σὲ «μέτρο», δέν ἔχω παρὰ νά ἐπαναλάβω τά ἴδια τά λόγια τοῦ κ. Στ. γράφει: «Ὁ ὅρος μέτρο «εἶναι ἰσοδύναμος μέ τὸ πῶς, ὅχι βέβαια ἀπ' αὐτὰ, μὰ πολλές φορές». Μὰ εἴτανε ἀνάγκη, ἄνθρωπε τοῦ θεοῦ, ν'ἀντικαταστήσῃ τὸν πόδα πού σημαίνει πάντα τὸ ἴδιο, μέ τὸ μέτρο, πού εἶναι πολλές φορές ἰσοδύναμος μέ τὸν πόδα, μὰ πού δέν εἶναι πάντα, γιατί στήν ἀρχαιότητα σημαίνει κυρίως στίχος. Αὐτὸ δέν εἶνε σοβαρὸ ἐπιστημονικὸ λάθος;

3) Γιά τὸν ἀμφίβραχην δέν ἔγραψα τίποτε ἀφορητικό ἀπὸ κείνο πού μου άπαντάει ὁ κ. Στ. Γράφει: «Ἐκεῖνο πού ὑπάρχει ἀναμφοβήτητα εἶναι ὁ στίχος, ἓνα ἰδιαίτερο εἶδος στίχων μέ ἰονισμένες τίς συλλαβές 2,5,8,11, κ.λ.π. καί τὸ εἶδος αὐτὸ δέν τὸ καταγῶ καθόλου. Τὸ ἐξετάζω μέσα στό κεφάλαιο βέβαια τῶν δακτυλικῶν, ἀλλά πάντα ξεχωριστά. Μ'αὐτὸ λέμε καί μεῖς πῶς, ἐνῶ ὁ κ. Στ. δέχεται τὴν ὑπαρξὴ ἐνός πέμπτου εἴδους στίχων μέ διαφορετικὸ ρυθμικὸ βᾶδισμα, παραλείπει ν'ἀναφέρει καί τὸ ἐξετάσῃ τὸν πέμπτον πόδα πού τούς ἀποτελεῖ, σά νάταν δυνατό νά ὑπάρξῃ δεντροστοιχία χωρὶς δέντρα. Κ' ἐνῶ παραλείπει τὸν πέμπτον πόδα, τὸν ἀμφίβραχην, τούς στίχους

πού γίνονται ἀπ' αὐτὸν τούς βαπτίζει «δακτυλικούς μέ ἀνάκρουσι». Ἄν αὐτὸ δέν εἶναι λάθος ἐπιστημονικό, τότες δέ μποροῦ νά καταλάβω τί θὰ πρέπει νά θεωρήσουμε γιά τέτοιο.

4) Γιά τὴ διπλὴ ὀνομασία τῶν στίχων ἐπιμένω πῶς φέρνει σύγχυση κι' εἶναι ἀντιεπιστημονική. Γιατί μοῦ φαίνεται ἀκατανόητο νά ὀνομάζονται ἄλλοι στίχοι ἀπὸ τὸν ἀριθμὸ τῶν συλλαβῶν τους κι' ἀπὸ τὸν πόδα πού τούς ἀποτελεῖ, κι' ἄλλοι πάλι ἀπὸ τὸν ἀριθμὸ τῶν ποδῶν πού τούς ἀποτελεῖ. Γιατί, ἂν σ' αὐτὸ ὀδηγήθῃκε γιατί διαφορετικά δ' ἔβλεπε πῶς νά πῆ σήμερα τὸν «ἠρωϊκὸν ἑξάμετρο» —οἱ ἄλλοι λόγοι πού ἀναφέρει εἶναι ἀπολύτως ἀσήμαντοι, κι' ἀνάξιοι ἀνασκευῆς— τοῦ ἀπαντᾶ πῶς, μέ τὸ σύστημά του φτάνει στό ἴδιο ἀδιέξοδο σχετικά μέ τὸν «ἱαμβικὸν τρίμετρο» πού γίνεται ἀπὸ δισύλλαβους πόδες. Ὡστε τὸ καλύτερο εἶναι νά διατηρήσουμε τούς ἀρχαίους ὅρους στά ὅμοια ἢ στά ὀμοιοφανῆ, καί σχετικά μέ τὴν ὀνομασία τῶν στίχων νά τους ὀνομάζουμε ὅλους μ' ἓνα σύστημα: ἀπὸ τὸν ἀριθμὸ τῶν συλλαβῶν τους κι' ἀπὸ τὸν πόδα πού τούς ἀποτελεῖ. Τὸ ἄλλο πού ἔκαμε ὁ κ. Στ. εἶναι ἀσφαλῶς ἐπιστημονικὸ λάθος, πού φέρνει σὲ σύγχυση.

5) Ἐπίσης ὁ κ. Στ. μου άπαντάει πῶς «δὲ βλέπει τὸν πραχτικὸν λόγον» γιά νά ὀνομάσῃ μέ ξεχωριστὸν ὄρο τούς στίχους πού τελειώνουν σ' ὀλόκληρον πόδα καί τούς στίχους πού τελειώνουν σὲ λεῖψον, σάν ἢ ὀνομασία ἐνός φαινομένου στήν ἐπιστήμη νά ἐξαρτεῖται ἀπὸ τὸν πραχτικὸν λόγον πού παρουσιάζει ἓνα φαινόμενο, κι' ὅχι ἀπὸ τὴν ξεχωριστὴ του φύση. Καί ἢ ἐπιστήμη, ἓνα φαινόμενο, κι' ὅταν φαίνεται ὁ πραχτικὸς του λόγος, κι' ὅταν δὲ φαίνεται, ἔχει ἀπόλυτην ὑποχρέωση νά τὸ ὀνομάσῃ μέ ξεχωριστὸν ὄνομα, γιά τὴν καθαρότερη συνενόηση, πού ἔξω ἀπὸ κάθε ἄλλο πραχτικὸν λόγον, εἶναι ἢ ἴδια ἓνας παμείριστος πραχτικὸς λόγος. Τὸ ἀντίθετο εἶν' ἐπιστημονικὸ λάθος.

6) Ἐπίσης ὁ κ. Στ. μου παρατηρεῖ πῶς, δέν ἔπηρε γιά βάση του τούς ὀμοιορρυθμικούς παραξύντονους γιά νά ὀνομάσῃ τούς στίχους, μὰ γιά νά τούς ἐξετάσῃ, καί πῶς ἐγὼ τὸν ἐπαραξήγησα. Μ' ὄλο που καί τὸ ἓνα καί τὸ ἄλλο κατανοῶνε στό ἴδιο, θὰ εὐχαριστήσῃ τὸν κ. Στ. καί θὰ δεχτῶ τὴν παρατήρησή του. Πάλε τὸ ἀποτελεσματικὸ μῆναι τὸ ἴδιο. Καί μῆναι τὸ ἴδιο γιατί, ἔπηρε γιά ὀμοίους στίχους τελείως ἀνόμοιους. Ἐγὼ ἔγραψα ἰσοδύναμους μὰ ἢ λέξη ἐτρόμαξε τὸν κ. Στ. καί μου άπαντάει πῶς αὐτὸς ἔγραψε ὀμοίους, καί πῶς τὸ ὀμοίους διαφέρει ἀπὸ τὸ ἰσοδύναμος. Θὰ

τὸ δεχθῶ κι' αὐτὸ χωρὶς καμμιάν ἀντίρηση, γιά λόγους συντομίας. Μὰ δυστυχῶς, ὅλες αὐτὲς οἱ μεταβολές τῶν λέξεων, δέν εἶναι σὲ θέση νά μεταβάλλουν καί τὰ πράγματα. Γιατί, εἴτε ποῦμε πῶς, ὅχι γιά νά ὀνομάσῃ, μὰ γιά νά ἐξετάσῃ, εἴτε ποῦμε πῶς, γιά νά ὀνομάσῃ κι' ἐξετάσῃ ὀνομάζει τούς δεξύντονους ἑξασύλλαβους, τούς παραξύντονους ἑφτασύλλαβους καί τούς προπαραξύντονους ὄχτασύλλαβους ὀμοίους ἀναμεταξύ τους, εἴτε ποῦμε πῶς τούς θεωρεῖ τούς τρεῖς αὐτοὺς στίχους ἰσοδύναμους, τὸ πρᾶμα μένει τὸ ἴδιο. Καί μένει τὸ ἴδιο γιατί, οἱ τρεῖς αὐτοὶ στίχοι δέν εἶναι οὔτε ὀμοιοί, οὔτε ἰσοδύναμοι. Τέτοιοι εἶναι γιά τὴν ἱταλικὴ στιχογραφία, πού ὀνομάζει κι' ἐξετάζει τούς στίχους τῆς ἀπὸ τὸν τελευταῖο τῶν τῶνο μέ βάση τούς παραξύντονους, κι' ὅχι ἀπὸ τὸν ἀριθμὸ τῶν συλλαβῶν τους, ὅπως ἐπιβάλλεται νά γίνεται στή στιχογραφία τῆς δικῆς μας. Σύμφωνα λοιπὸν μ' αὐτὸ, πού ἀποτελεῖ βασικὸ στοιχεῖο τῆς στιχογραφίας μας, ὅπως φαίνεται ἀπὸ τὴν ἐφαρμογὴν, ὅλοι οἱ στίχοι πού εἶναι ὀμοιορρυθμοὶ καί ἰσοσύλλαβοι εἶναι ἰσοδύναμοι, εἴτε προπαραξύντονοι, εἶναι ἀπολύτως ὀμοιοί καί ἰσοδύναμοι. Τὸ βασικὸ αὐτὸ στο χεῖρ τῆς στιχογραφίας μας, δέν τὴν κάνει νά διαφέρει μονάχα ἀπὸ τὴν ἱταλική, μὰ φανερώνε πῶς, οἱ πόδες σ' αὐτῇ διατηροῦνται πολὺ ζωνηρότερα καί οὐσιαστικώτερα, ἀπ' ὅσο στὶς νεοελληνικὲς γλώσσες. Καί τοῦτο γιατί, ἢ χρησιμοποίησῃ στίχων σάν ὀμοίων καί ἰσοδύναμων ἀπὸ τὸν ἀριθμὸ τῶν συλλαβῶν τους, δείχνει πῶς λαβαίνει ἀπολύτως ὑπ' ὄψει ὁ ἀριθμὸς τῶν ποδῶν πού τούς ἀποτελεῖ. Ἔτσι, ἓνας ἱαμβικὸς ὄχτασύλλαβος, εἴτε εἶναι προπαραξύντονος, εἴτε δεξύντονος, ἀποτελεῖται ἀπὸ τέσσερους ὀλόκληρους πόδες, ἐνῶ ὁ ἱαμβικὸς ἑξασύλλαβος, εἴτε δεξύντονος εἴτε προπαραξύντονος, ἀποτελεῖται πάντα ἀπὸ τρεῖς μονάχα, δηλαδὴ ἀπὸ ἓνα ὀλόκληρον πόδα λιγώτερον ἀπὸ τὸν ὀμοιορρυθμὸν ὄχτασύλλαβον. Τὸ σπουδαιότατον αὐτὸ ζήτημα γιά τὴ νέα μας στιχογραφία τὸ ἐξετάσα κάμποσον πλατεῖα στή μελέτη μου: «Ὁ κ. Ρουσσὲλ κι' ἢ Νεοελληνικὴ Στιχογραφία» — Παρθενῶν— φύλλ. 6 καί 7.— Ὡς τόσο ὁ κ. Στ. παρασπόμενος ἀπὸ τὴν καθαρὰ ἱταλικὴ στιχογραφία ὀρισμένον ποιημάτων ἑφτανήσιων ποιητῶν. φτάνει στό ἀκόλουθον συμπέρασμα: «Ὅσο κι' ἂν ὁ προπαραξύντονος στίχος παίρνει ἓναν ἑλαφρὸ τόνον στή λήγουσά του (καί γι' αὐτὸ, σπάνια, μπορεῖ καί νά ὀμοιοκαταληχτήσῃ μέ δεξύντονον), δὲ μπορεῖ νά γίνῃ ἢ π ὀ λ ν τ α ἰσοδύναμος μέ τὸν δεξύντονον: Ἐδῶ ἔρχεται σ' ἀπόλυτη σύγκρουση μ' ἐκεῖνα πού μᾶς διδάσκει ἢ νέα μας στιχογραφία ἀπὸ τὴν ἐφαρμογὴ τῆς. Ὡς τόσο ὁ κ. Στ. μέ βεβαιώνει πῶς τὸ συμπέρασμα αὐτὸ δέν εἶναι ὑποκειμενικὸ αἰσθητικὸ δικό του, μὰ πῶς φαίνεται κι' ἀπὸ τὴν ἐφαρμογὴν. Καί γιά ἐφαρμογὴν μοῦ φέρνει ἀκριβῶς ἓνα παραδειγμα ἀπὸ τὴν καθαρὰ ἱταλικὴ στιχογραφία τοῦ Κάλβου, κι' ἓνα παραδειγμα ἀπὸ μιά νεανική

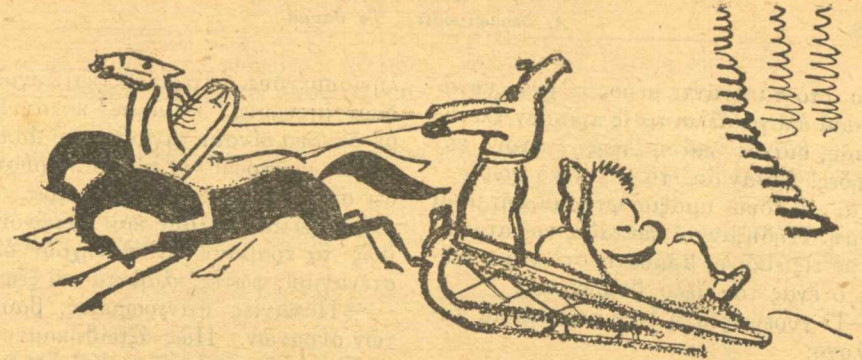
στροφή τοῦ Σολωμοῦ, καθαρὰ ἱταλικῆς στιχογραφίας. Τέτοια παραδείγματα θάχα παρὰ πολλά ν' ἀραδιάσω, ἂν ταθελε ὁ κ. Στ. Μὰ εἶναι τελείως ἀχρηστικά, γιατί μιά στιχογραφία δέν μπορεῖ νά πάρῃ γιά βάση τῆς τίς διαφορὰς ἐξενικές ἐπίδρασεις, μὰ τὸ δικό τῆς χαραχτήρα, ὅπως τῆς τὸν ἐκληρονόμησε ἢ μεγάλη τῆς στιχογραφικῆς παράδοσης, δημοτικῆς καί προσωπικῆς. Ἄν λοιπὸν ὁ κ. Στ. ἐπιμένει πῶς, ἀντίθετα πρὸς τὸν χαραχτήρα τῆς στιχογραφίας μας, οἱ δεξύντονοι καί προπαραξύντονοι ὀμοιορρυθμοὶ καί ἰσοσύλλαβοι στίχοι δέν εἶναι ἀπολύτως ὀμοιοὶ καί ἰσοδύναμοι, τότες, γράφοντας τῆ «Μετρική» του, ἔκαμ ἔργον ματαιοπονίας, πού συγχρόνως ἀλληλοσυγκρούεται μέ τὰ πράγματα. Γιατί, ἐνῶ ὅλοι οἱ στίχοι, οἱ ὀμοιορρυθμοὶ καί ἰσοσύλλαβοι, οἱ προσερχοῦνται ἀπὸ τὴν παράδοσιν, ὅπως διδάσκει ἀπολύτως ἢ ἐφαρμογῆ, εἶναι τελείως ὀμοιοὶ καί ἰσοδύναμοι, ὁ κ. Στ. παρασπόμενος ἀπὸ τούς ἑφτανήσιους ἱταλισμούς, διδάσκει πῶς δέν εἶναι ἰσοδύναμοι. Καί, ἀντίθετα πρὸς τὸν χαραχτήρα τῆς στιχογραφίας μας, διδάσκει πῶς εἶναι ὀμοιοὶ στίχοι, πού εἶναι ἀπολύτως ἀνόμοιοι, ὅπως ὁ ἑξασύλλαβος δεξύντονος ἱαμβικός καί ὁ προπαραξύντονος ὄχτασύλλαβος. Ἴδου τί γράφει: «Ἐχόντες τὸν ἴδιον ἀριθμὸν τονισμένων συλλαβῶν, τίς ἴδιες δυνατότητες στή θέση τῶν τόνων, τίς ἴδιες τομῆς ἢ ἀνυπαρξία τομῶν». Ἔτσι ἀφ' οὗ παραδέχεται πῶς ὁ τελευταῖος τῶν τῶνων στίχων κανονίζει τὴν ἀξία τους, ἀντὶ νά καταγίνῃ μέ πόδες καί μέ ρυθμούς, τὸ σωστὸ εἶτανε νά κάμῃ κάτι ἀνάλογον μ' ἐκεῖνον πού ἔκαμε ὁ κ. Βουτιερίδης, ἄρκει νά τὸ καταφέρνε πιὸ μεθοδικὰ καί μέ περισσώτερην ἑνότητα. Ἐγὼ, ἂν τὸ παραδεχόμενον αὐτὸ, δὲ θάχα παρὰ νά παμφορῶ καί προσαρμόσω στά δικὰ μας μιά σύγχρονη ἱταλικὴ στιχογραφικὴ, καί τὸ ζήτημα νά τελειώσῃ. Μὰ τὰ πράγματα δὲ συμφωνοῦνε μέ τέτοια συμπεράσματα. Καί τὰ πράγματα αὐτὰ μέ ὀδηγήσανε νά κατακρίνω καί τὴν στιχογραφικὴν τοῦ κ. Βουτιερίδη καί τὴν μετρικὴν τοῦ κ. Στ. καὶ ὅχι ἢ συντηρητικότητά μου. Γιατί, ἂν εἴμουν συντηρητικὸς στό στιχογραφικὰ ζητήματα, ὅπως ἰσχυρίζεται ὁ κ. Στ. σάν ἑφτανήσιος πού ἔχει καί πού αἰσθάνεται καλύτερα ἀπὸ κάθε ἄλλον τὴν ἱταλικὴν στιχογραφία, δὲ θάχα παρὰ νά τὴν ἀκολουθῆσῃ, κι' ὅχι νά πονοκεφαλῆσω γιά νά βρῶ τὸν χαραχτήρα τῆς δικῆς μας. Ἡ διαφωνία μου λοιπὸν μέ τὸν κ. Στ. στό σημείον αὐτὸ εἶναι ἢ ἀκόλουθη: Ἐνῶ ὁ κ. Στ. θεωρεῖ σάν ἐξωτερικὴν μόνον προσθήκη, πού δέν ἐπιρεάζει τὴν ἀξία τῶν στίχων, τίς τελευταῖες τούς ἀτονες συλλαβές, ἐγὼ τίς θεωρῶ σάν οὐσιαστικὰ τους μέρη. Κ' ἐνῶ ἐγὼ θεωρῶ τούς ἱταλισμούς πού μπάσανε στή στιχογραφία μας οἱ ἑφτανήσιοι ποιητῆς, σάν ἐξενικές ἐπίδρασεις, πού μέ τὸν τονικὸν χαραχτήρα τῆς γλώσσας μας μποροῦνε νά βροῦν ἐφαρμογὴν στή στιχογραφία μας σὰ μερικεῖση ὀρισμένων στιχογραφικῶν μορφῶν, ὁ κ. Στ.

τους δίνει οὐσιαστική σημασία και ζητάει ἀπ' αὐτοὺς νὰ κανονίσῃ τὴν ἀξία τῶν στίχων μας, μὴ δίνοντας σημασία στὸ χρονόκομμα τῆς θεωρίας μετὰ τὰ πράματα. Ἔτσι, ὅπως εἶπαμε και ψηλότερα, θεωρεῖ ὁμοίους στίχους, πού ποτέ ἢ στιχογραφία μας δὲν ἐχρησιμοποίησε γιὰ ὁμοίους, ὅπως τὸν ὀξύτονο ἱαμβικὸν ἑξασύλλαβο και τὸν προπαροξύτονον ὀχτασύλλαβο, και θεωρεῖ γι' ἀνόμοιους στίχους πού παντοῦ και πάντα ἢ στιχογραφία μας τοὺς ἐχρησιμοποίησε γιὰ ὁμοίους και ἰσοδύναμους, ὅπως τὸν ὀξύτονο και προπαροξύτονον ἱαμβικὸν ὀχτασύλλαβο. Ἄν αὐτὸ δὲν εἶναι σπουδαιότατο λάθος, τότε δὲν μποροῦ νὰ καταλάβω πού πρέπει νὰ θεωρηθῆ γιὰ τέτοιο. Καὶ τώρα ἄς μοῦ ἐπιτραπῆ νὰ κάμω μιὰ μικρὴ παρέκβαση. Τὸ σύστημα πού ἀκολούθησε ὁ κ. Στ. γιὰ νὰ ἐξετάσῃ τοὺς στίχους μας, εἶναι καθαρὰ ἰταλικό. Καὶ στὴν ἰταλικὴ στιχογραφία, οἱ στίχοι ἐξετάζονται ἀπὸ τὸν τελευταῖο τους τόνο· μετὰ βάση τοὺς παροξύτονους τοῦ ἴδιου τονισμοῦ. Ἔτσι, μετὰ βάση π.χ. τὸν ἐφτασύλλαβο τὸν τονισμένο στὴν ἔχτη του συλλαβῆ, πού ὀνομάζονται «Ἐφτασύλλαβον ἀκατάληκτο — settenario piano», τὸν ὀξύτονον ἑξασύλλαβο τὸν ὀνομάζουν «ἔφτασύλλαβον καταληκτικό — settenario tronco» και τὸν προπαροξύτονον ὀχτασύλλαβο τὸν ὀνομάζουν «ἔφτασύλλαβον ὑπερκατάληκτο — settenario strucciolo». Καὶ στὴν ἰταλικὴ στιχογραφία ποτέ, μὰ ποτέ δὲν τοποθετοῦνται μαζί σὰν ὁμοιοὶ ἑξασύλλαβοι ὀξύτονοι και ἑξασύλλαβοι προπαροξύτονοι, ὅπως συμβαίνει σ' ἐμᾶς. Γιατὶ ὁ ἑξασύλλαβος προπαροξύτονος θεωρεῖται κατώτερος ἀπὸ τὸν ὀξύτονο και ὀνομάζεται « πεντασύλλαβος ὑπερκατάληκτος quinario strucciolo». Τὸ ἴδιο συμβαίνει ἐκεῖ και μετὰ τοὺς ἄλλους στίχους, πού βέβαια δὲ συμβαίνει μετὰ τοὺς δικούς μας.

Βλέπω πῶς, ἀπὸ σύντομη ἀπάντηση, κινδυνεῖ νὰ γράψω μελέτη ὀλόκληρη, και καιρὸς εἶναι νὰ συντομεύω. Παραλείποντας λοιπόν, ὅλα τ' ἄλλα σημεῖα πού μ' ἀπανταί ὁ κ. Στ. γιατί λίγο πολὺ σ' ὅλα ἐδόθη κάποιος ἀπάντηση, ἢ κι' ἂν δὲν ἐδόθη ἐδῶ ἄς θεωρηθῶν ἀρκετὰ τὰ ὅσα ἔγραψα σχετικά στὸ κριτικὸ μου σημείωμα πού δημοσίευσά στὴ «Νέαν Ἑστία», δὲ θὰ προσθέσω μερικά παρα γιὰ τὰ ὅσα μοῦ ἀπανταί ὁ κ. Στ. σχετικά μετὰ τὰ σταθερόμορφα ποιήματα. Ἐγώ, στὸ κριτικὸ μου σημείωμα γιὰ τὴ «Μετρική» του, ἐπαρητήρησα πῶς, ὁ κ. Στ. μιὰ κ' ἐμίλησε γιὰ τὰ σταθερόμορφα ποιήματα, ἢ ἔπρεπε νὰ περιορισθῆ μονάχα στὸ σονέττο, πού ζεῖ και σήμερα σὰ ζωντανὸς ὄργανισμός, και νὰ παραλείψῃ ὅλα τ' ἄλλα, σὰν τελείως νεκρά, ἢ μιὰ κ' ἐξέτασε κι' ἄλλα, εἶταν ὑποχρεωμένος νὰ μιλήσῃ γιὰ ὅλα, ἢ τοῦλάχιστον γιὰ τὰ σπουδαιότερα. Μοῦ ἀπανταί πῶς, δὲν εἶχε σκοπὸ νὰ γράψῃ ὁδηγὸ γιὰ ὅσους κάνουν εἰσαγωγικὸ ἐμπόριο ξένων στιχογραφικῶν εἰδῶν. Αὐτὸ εἶναι ὥραιο μὰ δυστυχῶς ὁ κ. Στ. τὸ λέει μόνο μετὰ λόγια χωρὶς νὰ τὸ κρατήσῃ και μετὰ τὰ πράματα.

Γιατὶ ἀσχολήθηκε μετὰ τὰ σταθερόμορφα ποιήματα, κι' ἐμίλησε ἀκριβῶς γιὰ μορφές τελείως ξενικές. Γι' αὐτὸ δικαιολογεῖται χαμηλότερα και λέει πῶς αὐτὸς «ἐπεριορίστηκε στὰ εἶδη πού εἶδε ν' ἀντιπροσωπεύονται στὴ γλώσσα μας». Κι' ἐπειδὴ στὴ γλώσσα μας εὔρηκε σονέττα, ροντέλι, τριολέτα, και μπαλάντες, τὰ ἐξέτασε. Ἄν εἶταν ἔτσι, τὸ πρᾶμα θάχε μιὰ μικρὴ δικαιολογία. Μὰ ἐχτός ἀπὸ τὸ «σονέττο μετὰ οὐρά» πού εἶδε στὴ γλώσσα μας— ἕνα σονέττο τοῦ Μαβίλη, πού ἡ οὐρά δὲν ἀκολουθεῖ τοὺς αὐστηροὺς στιχογραφικοὺς νόμους, τοῦλάχιστο σύμφωνα μετὰ τὸ ἰταλικὸ στιχογραφικὸ σύστημα,— ὑπάρχει και κάποιος σονέττο μετὰ οὐρά, τοῦ Ἄβλιχου, ἂν δὲ σφάλω, πού ἀκολουθεῖ τοὺς αὐστηροὺς ἰταλικούς στιχογραφικοὺς νόμους στὴν κατασκευὴ τῆς οὐράς. Ὡς τόσο κι' ἐδῶ ἀναφέρει μιὰ μικρὴ δικαιολογία, ἂν εἶναι δικαιολογία τὸ πῶς παραλέμπει σ' ἄλλες στιχογραφικὲς γιὰ ζητήματα πού ὁ ἴδιος παραλείπει νὰ ἐξετάσῃ. Μὰ ἐχτός ἀπ' αὐτὰ, στὴ γλώσσα μας ἀντιπροσωπεύεται και ἡ «σεστίνια». Ποιήματι σὲ σεστινῆς ἐμετάφρασα ἐγὼ κι' ἔχονε δημοσιευθεῖ ἐδῶ και πολλὰ χρόνια. Μιὰ μάλιστα τοῦ Πετρούρα, βρισκεται δημοσιευμένη στὴν «Ἀνθοδέσμη» μου, ἐκδόση Ἰ. Σιδέρη. Κι' αὐτὴ ἔχει ἀντιπροσωπευθεῖ στὴ γλώσσα μας. Τὸ πῶς τὴν ἐπαράλειψε, δὲν εἶναι λάθος; Μὰ ἐχτός ἀπ' αὐτὰ, ἐγὼ τώρα τελευταῖα, χωρὶς νὰ σκοπεύω νὰ κάμω εἰσαγωγικὸ ἐμπόριο ξένων στιχογραφικῶν μορφῶν, ἐμετάφρασα κ' ἐδημοσίευσά στὸ «Λόγος», μιὰ μπαλάττα κατὰ τὸ ἰταλικὸ στιχογραφικὸ σύστημα. Ἔτσι ἐμπῆκε στὴ γλώσσα μας εἰς ἕνα ἀκόμη εἶδος σταθερόμορφου ποιήματος. Τώρα, τί πρέπει νὰ γίνῃ; Νὰ συμπληρωθῆ ἡ Μετρική τοῦ κ. Στ. μετὰ τὰ δύο αὐτὰ εἶδη πού ἢ μεταφραστικὴ μου ἀνάγκη ἔμπασε στὴ γλώσσα μας και νὰ ξαναδημοσιευθῆ; Μὰ εἶναι δουλειὰ αὐτῆ, σὲ κάθε τέτοια περίπτωση, μιὰ στιχογραφικὴ νὰ χρειάζεται ἀδιάκοπα συμπλήρωμα; Καὶ τὸ ἐλάττωμα αὐτὸ δὲν εἶναι λάθος; Ἔνω ἂν εἶχε κάμει αὐτὸ πού ἐπαρητήρησα ἐγώ, δηλαδή ἢ νὰ γράψῃ μόνο γιὰ τὸ σονέττο και νὰ παραλείψῃ ὅλα τ' ἄλλα, ἢ νὰ μιλήσῃ γιὰ τὰ σπουδαιότερα τοῦλάχιστο σταθερόμορφα ποιήματα, τὸ βιβλίο του δὲ θάτανε ἄρτιο, χωρὶς τὴν σημερινή του ἔλλειψη. Ὡς τόσο ὁ κ. Στ. τελειώνει τὴν ἀπάντησή του ἔτσι: «Λάθος ὅμως δυστυχῶς δὲ μοῦ βρῆκε οὐτ' ἕνα». Καὶ προσθέτει και δυστυχῶς. Μὰ τί περισσότερα λάθη θάπρεπε νὰ τοῦ βρῆ κανένας, γιὰ νὰ παραδεχθῆ πῶς ἢ «Μετρική» του ἔχει σοβαρὲς ἀτέλειες; Ἴσως μετὰ λάθη νὰ ἐννοεῖ λάθη στὸν τονισμό τῶν στίχων. Μὰ, ἄς πάει στὴν ὁρχή, ἂν ἐννοεῖ αὐτὸ ὁ κ. Στ. ἀδικεῖ τρομερὰ τὸν ἑαυτό του. Γιατὶ, ἂν ἔφτανε ὡς ἐκεῖ ἕνας ποιητῆς κι' ἕνας φιλόλογος τῆς ξεχωριστῆς ἀξίας τοῦ κ. Στ. πού δὲ φτάνουν σήμερα οὔτε οἱ διάφοροι νεαροὶ στιχοπλόκοι, θάτανε μὰ τὴν ἀλήθεια, τελείως ἀπελπιστικὸ.

ΓΕΡΑΣΙΜΟΣ ΣΠΑΤΑΛΑΣ

Α. ΣΕΡΑΦΙΜΟΒΙΤΣ

ΤΟ ΘΑΥΜΑ

ΡΟΥΣΙΚΟ ΔΙΗΓΗΜΑ

Μιὰ κρύα Γενοαγιατικὴ μέρα ὁ κοζᾶκος Ναουτσιμ ἀκουμπισμένος στὴ ράχη τ' ἀμαξιτοῦ του τραβοῦσε πρὸς τὸ σταθμό.

Τ' ἄλογο τρέχει γρήγορα κεντριμένο ἀπὸ τὸ τσουχερὸ κρύο. Ὀλόγυρα περὶ φανη, σκεπασμένη μετὰ χιόνια, ἀπλώνεται ἢ ἔρημη στέπα.

Λίγο πιὸ πέρα ἀπὸ τὸ δρόμο ἕνα ὑψοματὰκι ξεχωρίζει.

Μένουν ἀκόμη 17 βέρστια.

Ἄξαφνα ὁ Ναουτσιμ τράβηξε τὰ χαλινάκια... τᾶλογο στάθηκε.

—Τί 'ναι τοῦτο;

Εἵκοσι βήματα πέρα ἀπὸ τὸ δρόμο φαινόταν ἀτμός. πῆδηξε κάτω ἀπὸ τὰ μάξι και, βουτώντας στοὺς σωρούς τὰ χιόνια, τράβηξε πρὸς τὰ κεῖ. Θαῦμα!!! Μέσα σ' ἕνα λάκο μαυρίζει κάτι... εἶναι νερό, νερὸ πραγματικό, πού διόλου παγωμένο... Γύρω τὸ χιόνι εἶναι ὑγρὸ και μετ' τὸ νερὸ κολυμπᾷ ἕνα βατραχάκι και τὸ νερὸ δὲν παγώνει.

—Μήπως φαντάχτηκε; εἶπε κάνοντας τὸ σταθρὸ του ὁ Ναουτσιμ. Ἐρεῖ πῶς σὲ 20 βέρστια γύρω, νερὸ δὲν ὑπάρχει ἢ στέπα εἶναι ξερὴ σὰν κεραμίδι, ἀκόμα κι' ὁ ἀέρας εἶναι πημένος.

Γυρίζει πίσω και ἀνεβαίνει βιαστικὸς στὰμάξῃ χτυπᾷ τᾶλογό του και τρέχει πρὸς τὸ σταθμό... Κατ' εὐθείαν στοῦ παπᾶ τὸ σπίτι.

—Ἔτσι κι' ἔτσι, παπᾶ μου... Φαντάχτηκε σήμερα στὴ στέπα. Θέλω να με δια-

βάσης—20 χρόνια τώρα ταξιδεύω σ' ἐτοῦτα τὰ μέρη και ποτέ μου δὲν εἶδα ἕνα κόμπο νερό, μήτε μιὰ σταγόνα δροσοῦλα. Γι' αὐτὸ δὰ τὸ λέμε «ξεροτόπι» και σήμερα βρῆκα νερὸ μετ' τὴ μέση στοὺς πάγους... κολυμποῦσε μέσα κι' ἕνα βατραχάκι.

Ὁ παπᾶς ἔχωσε τὴ τριχωτὴ χερουκλα του στὸ στόμα τοῦ κοζᾶκου, ἀκουσε προσεκτικὰ τὰ λόγια του κι' ὕστερα ἔγρουξε σὰ γουρουῖνι.

—Παπαδιά φέρε ἕνα ποτήρι βότκα πὲς στὸ Νικολαί νὰ ζεψῇ τᾶλογο... στείλε νὰ φωνάξῃ τὸ διακό και τὸν ψάλτη. Τοῖμασε τὰ ἱερὰ... κι' ἀνέβα στὸ παζάρι, πούνα ἢ εἰκόνης και διάλεξε τὴ πιὸ παλιά, τὴ πιὸ μαυρισμένη Παναγία... κύταξε νᾶνέβης ἢ ἴδια, ἢ Παλάσκα δὲ νοιώθει. Μὴν ξεχάσης—τῆς φώναξε καθὼς ἔφυγε—νὰ βάλῃ μέσα στὰμάξῃ και τὸ μποτιλάκι, κάνει φοριχτὴ παγωνιά σήμερα.

Ἡ παπαδιά χωμένη μεσ' τὶς ἀράχνες κατέβηκε κρατώντας ἕνα δόλομαρο ξύλο.

—Νά την! Μονάχα ἢ μὴτὴ τῆς λείπει λιγάκι.

Ὑστερα ἀπὸ μισὴ ὥρα ἕνα ζευγάρι μαῦρα ἄλογο φέροναν στὴ στέπα ἕνα ἀμάξι. Μέσα ἢ τρεῖς τους, ὁ παπᾶς χωμένος στὴν ἀκριβὴ ἀπὸ μοσχοπόντικο γούνα του, ὁ διάκος στὴ λυκίσια δική του, κι' ὀφθαλμὸς ψάλτης, πού καταχυποῦσαν ἀπὸ τὸ κρύο τὰ δόντια του, τυλιγμένος σ' ἕνα σκέτο παλτό...

Νά και τὸ σημάδι, ὁ ἀτμός φάνηκε. Ἐ-

φνου ἀπὸ τὰ πέναντι μέρος μ' ἓνα ζευγάρι ψαρὰ ἄλογα ἄλλοι τρεῖς τρέχουν ἐκεῖ— Παπᾶς, διάκος καὶ ψάλτης. . . τὸς κανάγηδες! ἦρθαν ἀπ' τὸ γειτονικὸ χωριό.

Καὶ τὰ δυὸ ἀμάξια φτάσαν τὴν ἴδια στιγμή. Πήδηξαν οἱ παπάδες καὶ στάθηκαν μετὰ τὴν εἰκόνα μπροστὰ στὸ νερό. Κύταξε ὁ ἕνας τὸν ἄλλο θυμωμένος.

—Τὶ γυρεύεις στὴ δική μου ἐνορία πηγάλογο;

—Κάνεις λάθος, γυναικᾶ, ὄλος ἐτοῦτος ὁ τόπος εἶναι δικός μου. Ἀρπάχτηκαν ἀπ' τὰ γένεια. . . οἱ διάκοι πήδηξαν ἀπ' τὰ μάξια κι' ἔτρεξαν νὰ τοὺς ξεχωρίσουν. . . Οἱ ψαλτάδες κουνούσαν τὰ θυμιατά τους.

Ὁ Διάκος τοῦ σταθμοῦ παραμερίζοντας λίγο τὴ γούνα του σήκωσε τὸ δεξὶ του χέρι καὶ δίχως σταυροὺς καὶ προσευχῆς τσάφ! ἀστράφτει ἓνα χαστοῦκι στὸν παπᾶ τοῦ χωριοῦ καὶ νάσουτον μετὰ τὸ κεφάλι μέσα στὰ χιόνια.

Μουκάνισε σὰν βουβάλι τότες ὁ διάκος τοῦ χωριοῦ.

—Ἄ! ἔτσι κάνεις ἐσὺ τὸν παπᾶ μας;

Παραμέρισε κι' αὐτὸς τὸ παλιό του, σήκωσε τὸ χέρι του καὶ ποιὸς εἶδε τὸ Θεὸ καὶ δὲν τὸν φοβήθηκε. Ξεβιδώθηκαν ἀμέσως τὰ πόδια τοῦ παπᾶ τοῦ σταθμοῦ, κι' ἔπεσε κι' αὐτὸς μπρούμυτα μέσα σὶα χιόνια. Ὑστερα πιάστηκαν μεταξύ τους οἱ διάκοι, δυὸ ἀσκυμόμυτρα καλοθρεμένα μετὰ λαίμους βωδιῶν, μετὰ φωνῆς πὺ θάραρεις πῶς ἦσαν μουκανητά. Καὶ θὰ γινόταν μεγάλος κανγᾶς ἂν δὲν φώναζαν τρέχοντας οἱ ἀμαξηλάτες.

—Σταθῆτε εὐλογημένοι... ἐρχεται κόσμος.

Πραγματικὰ ἐρχόταν πολὺς κόσμος. Ὅλα τὰ μέρη τριγύρω εἶχαν μαυρίσει ἀπὸ ἀμάξια. Ἐτοὶ γρήγορα, πετώντας, εἶχε φτάσει καὶ στὸ χωριὸ καὶ στὸ σταθμὸ ἡ φήμη γιὰ τὸ θαῦμα.

Οἱ παπάδες, βογγῶντας ἀκόμη, σηκώθηκαν ἀπάνω κι' ἄρχισαν τὸ «Κύριε ἐλέησον» τὸ «Ἀλληλουῖα» καὶ τὸ «Χαῖρε Νύμφη Ἀνύμφευτε».

Τὴν ἄλλη μέρα μαζεύτηκε ἀκόμη περισσότερος κόσμος.

Φέραν μαζί τους κουλούς, κουτσούς, στραβούς, δαιμονισμένους, τρελλούς, σε-

ληνιασμένους, ὑστερικούς καὶ λογίων λοιδιών μισερούς. Ὅλοι μετὰ κατάνυξη καὶ μετὰ δάκρυα πίνουν τὰ γάσια καὶ ἀσπάζονται τὴν φανερωμένη πούχουν κρουσταλιάσει στὴν παγωμένη ἀτμόσφαιρα.

Τὰ χεῖλια κολοῦν καὶ ματώνουν καθὼς τὰ τραβοῦν κι' ἀντηχοῦν ὀλόγυρα στεναγμοί, φωνῆς, κλάματα καὶ ξεφωνητά.

—Παναγίες φανερωμένες, βασίλισσες τῶν οὐρανῶν. Πῶς ἀξιοθήκαμε τέτοιο θαῦμα ἐμεῖς οἱ ἀνάξιοι. Κι' ὄχι μιὰ, δυὸ δυὸ μαζί. Παναγία μου Ὁδηγήτρια, Προστάτρια τοῦ Καζάν.

Καὶ δίπλα στοὺς παπάδες σωροὶ φυτρώναν τὰ χρήματα, τὰ καλοψημένα ψωμιά, ταῦγά, τὸ λαρδί, τὸ κρέας, καὶ τὰ σακιά γεμάτα σιτάρι.

Τὰ μαῦρα καὶ τὰ ψαρὰ ἄλογα δὲ πρόφταιναν νὰ τὰ κουβαλοῦν. Ἐτοὶ πέρασαν τέσσερις ὀλλάκαιρες μέρες ἴδρωναν καὶ ξίδρωναν οἱ παπάδες, ξεθεώθηκαν στὴ δουλιὰ.

Σ' ὅλη τὴ περιφέρεια, στὰ χωριά στοὺς σταθμούς, εἶχε φτάσει ἡ φήμη γιὰ τὴν δυὸ φανερωμένες εἰκόνας, πὺ γιάτρειαν τοὺς ἀρρώστους.—Ὅποιος ἐρχόταν ἔβλεπε μετὰ τὰ μάτια του τὴν εἰκόνα καὶ τὸ νερό, πὺ δὲν πάγωνε καὶ πὺ ὄλο τὸ πλήθαιναν γιὰ τοὺς ἀρρώστους οἱ βασίλισσες τῶν οὐρανῶν εἶχε γίνει κιόλας μιὰ μικρὴ λίμνη δίχως νὰ παγώσει.

Ὁ κόσμος μετὰ θαυμασμὸ καὶ κατάνυξη πίνει τὰ γάσια καὶ παίρνει μαζί του στὸ μποιλάκι γιὰ τὸ χωριὸ του.

Τὴ πέμπτη μέρα φθάσαν ἐκεῖ δυὸ ἀμάξια μ' ἐργάτες. Κατσουφιασμένοι κι' ὀλομαυροὶ ἀπ' τὴ σκουριὰ πούχε χωθεῖ μετὰ τὸ δέγμα τους κι' ἀπὸ τὰ λάδια, πήδηξαν κάτω, πῆραν τὰ ἐργαλεῖά τους καὶ πλησί-ασαν στὸ νερό.

Οἱ παπάδες παραμέρισαν ἀγαναχτισμένοι, μουρμουρίζοντας ἀκόμη τὴν προσευχῆς τους.

—Τὶ θέλετε σεῖς ἐδῶ; Δὲ βλέπετε τὴν ἄγιαν εἰκόνα τὴν φανερωμένη Παναγία;

... Τὴ Παναγία σας! φώναζαν ἡ ἐργάτες, κύταξε πόσο νερό μαζεύτηκε ἐδῶ χάμου. . . Γι' αὐτὸ σταμάτησαν ἡ βούσες τοῦ σταθμοῦ κι' ὁ κόσμος ἔμεινε δίχως νερό. Κι' ἐσεῖς τὸ παίρνετε γιὰ ἀγίασμα... Δὲ

βλέπετε πῶς τρύπησε ὁ σολῆνας; ἀδειάστε μας τὴ γωνιά. Λὲν ἔχομε καθόλου καιρὸ, γιὰ χάσιμο.

Κι' ἄρχισαν τὴ δουλιὰ τους. Ἄναψαν φωτιές, ἔλυσαν γύρω τοὺς πάγους, ἔσκαψαν λάκους ἀνοῖξαν τὸ σολῆνα, ἀντικατάστησαν τὸ σπασμένο τμήμα μ' ἓνα

καινούργιο, ὕστερα σέπασαν πάλι τὸ μέρος μετὰ χῶμα κι' ἐφύγαν.

Σηκώθηκε θύελλα. Τὸ χιόνι ἔβαλε πάλι παντοῦ τὴν ἀσπράδα του κι' ἡ στέπα ξανάμεινε ἄδεια πεντέρμημη δίχως ἀνθρώπους.

Μετάφραση ἀπ' τὰ Ρούσικα
ΣΟΦΙΑΣ ΜΑΥΡΟΕΙΔΗ

ΣΚΙΤΣΑ ΑΠΟ ΤΟ ΒΥΖΑΝΤΙΟ

ΦΑΝΑΤΙΚΙΑ ΝΥΧΤΑ

Τὸ κίτρινο μελαγχολικὸ φεγγάρι περπατεῖ ἄργα ἄργα στὸ μισοσυνέφιαστο οὐρανὸ.

Ἄς πλανηθοῦμε τώρα μέσα στὴ μυστηριακὴ Πόλη κι' ἄς ἀπολάβομε οἱ δυὸ μας, μιὰ φανατικὴ Βυζαντινὴ νύχτα.

Οἱ ἀνάλαφροι θόλοι τῶν παλιῶν μοναστηριῶν λούζουν τὴν γεροθεμέλιωτη πλάτες στὸ ὠχρὸ φῶς κι' ἀπὸ τὰ θολωτὰ μέσα μακρόστενα παράθυρα, οἱ ἀχτίνες γλυστοροῦν γιὰ νὰ περπατήσουν ἐδῶ, ἀπάνω στὰ ψηφιδωτὰ δάπεδα κι' ἐκεῖ, στὴς πέτρες τῶν παλιῶν βυζαντινῶν πλακόστρωτων.

Ξέρπουν ἀπάνω στὰ τόξα, στὴς ἀψίδες, στοὺς πράσινους καὶ τοὺς κόκκινους κίονες μετὰ τ' ἀνθισμένα κιονόκρανα πὺ κρατοῦν ὑπομονητικὰ αἰῶνες τοὺς τρούλλους καὶ τὰ ἡμιθόλια.

Χαῖδεύουν ἀπαλὰ τὰ πολυχρώματα μάρμαρα τῶν τοίχων, τοὺς πελεκητοὺς παραστάτες τῶν θυρῶν, τὰ ὑπέρθυρα.

Γώρα τὰ μωσαϊκὰ τῶν Ἁγίων, τῶν Προφητῶν, τῶν θεϊκῶν θαυμάτων, τοῦ βίου τῆς Θεοτόκου, ἀναδίνουν ἀπ' τὸ σκοτάδι σὲ μιὰ μέσα ὠχρὴ ζωὴ κι' ἡ γεμάτη ἐγκαρτερημένη αὐταπάρανηση μορφὴ τῆς Δεομένης ἀνοίγει τὰ χέρια σὲ μιὰν ἀτελείωτη παράκληση.

Στὰ κοιμητηριακὰ παρεκκλήσια, μέσα στοὺς πέτρινους λάρνακες οἱ θαμένοι Κοιμηνοὶ λαχταροῦν ἓνα ξαλάφρωμα σεληνοφώτιστου ξυπνήματος ἀπὸ τὸ δαρὲ πνιχτικὸ τους ὕπνο.

Νὰ πλανηθοῦμε στὸ μυστηριακὸ Βυζάντιο.

Πλάι στὰ μισογκρεμισμένα παλιὰ μοναστήρια ὅσα ὁ χρόνος νίκησε γιὰ νὰ περπατήσῃ ἀπάνω στοὺς ὑποχωρημένους τῶν τοίχους.

Προσευχητικὸ κερί ἄς ἀναφτεῖ μπροστὰ σ' αὐτὰ ἡ ψυχὴ μας, στὸ περίκομπο καὶ τανταλένιο δούλεμα τῶν μισοερείπτων ἱερῶν τους, τὸ σκαλισμένο ἀπὸ τοὺς φανατικούς τεχνίτες πὺ χάρισαν σ' αὐτὸ σὺψυχο τὸ εἶναι τους, στὴς βαθουλωτές κόγχες, τοὺς σμιλεμένους φωλεοὺς, τ' ἀπομεινάρια τῶν σταυρῶν ἀπάνω στὰ φαγωμένα μάρμαρα τῆς Προκονήσου.

Ἄς λιτανέψομε τριγύρω κι' ἄς ζητήσομε σ' αὐτὰ τὴ μυστικὴ δρῶση τῆς ψυχῆς μας.

Μοναστήρια μισοερείπια τῆς Παναχράντου, τοῦ Μυρελαίου, τοῦ Ἁγίου Ἰωάννου ἐν Τρούλλῳ.

Νὰ καθήσομε πέρα ἐκεῖ στὸν ἐρημικὸ δρόμο, τὸν ἴδιο τὸ βυζαντινὸ πὺ προχωρεῖ περισφίγγοντας ἐξωτερικὰ τὸ παλιὸ Βυζαντινὸ τεῖχος, δίπλα στὴν τάφρο τοῦ Θεοδοσίου. Νὰ βυθιστοῦμε στὴς ἀρχαῖες θύμησες. Νὰ τὴν ἀπολάβομε νὰ μᾶς ἔρχονται ἐξαγνισμένες ἀπὸ τὰ δάθη τῶν αἰῶνων σὰν ἀσπρα μοσκοδόλητα κρύνα γιὰ νὰ στολίσουν τὸ σκοτεινὸ ποτήρι τῆς ζωῆς μας καὶ νὰ νοιώσομε τὰ μάτια νὰ βυθιστοῦν στὸ παλιὸ πορφύρογέννητο ὄνειρο.

ΑΝΤΩΝΗΣ ΓΙΑΛΟΥΡΗΣ

ΤΟ ΠΑΤΡΙΚΟ ΣΠΙΤΙ

Ὅπου κι' ἂν πάω δὲ σὲ ξεχνῶ σκεβρό μου, ἅγιο σπητάκι
 στήν ἐπαρχία μὲ τὰ δεντρά τὰ τόσο στοργικά,
 τὰ παραθύρια πού ἀνοίγαν στὸ ἀντικρινὸ νησάκι
 καὶ τὸ μπαλκόνι τὸ ἀψηλὸ μὲ τὰ μυριστικά.
 Κι' ἔστι ὅπως πρῶτα ξεγαζῶ στή σάλλα πού ἄλλα χρόνια
 ἔλα γελοῦσαν κι' ἔρχονταν τ' ἀηδόνια κάθε αὐγή,
 σὰν ἔπαιρνε ἢ δροσάνοιξη κι' ἐλυώνανε τὰ χιόνια
 στὸν ἥλιο κι' ἀπ' τῆς πίκρας μου τὴ μάταιη συλλογή.
 Φεύγει ἢ γλυκειά, νοσταλγικὴ μορφή τοῦ ἄγνου πατέρα,
 τ' ἄσπρα λουλούδια στὸν παλῆθ καθρέφτη μας ἐμπρός,
 τὸ φτωχικὸ καντήλι μας, τὸ εἰκόνημα καὶ πέρα
 στή θάλασσα ἀτρικύμιαστος τῆς νεώτης μου ὁ καιρός.
 Καὶ σ' ἀγαπῶ, ναὶ ὦ λατρευτό, γλυκὸ μου λίκνο κι' ὄλο
 σ' ἐσὲ νὰ ῥθῶ ὄνειρεύομαι, σπητάκι μου σκεβρό,
 νὰ ζήσω καὶ τὴν ὑστερνὴ ζωὴ μου αὐτοῦ στὸ μῶλο
 τὰ βράδια ἀργὰ διαβαίνοντας, μὰ τάχα τί θὰ βρῶ;
 Τίποτε ἀλλοίμονο! Φωτιά θαρρεῖς κι' ἔχει ἀφανίσει
 κήπους μαζὶ καὶ λούλουδα καὶ δέντρα καὶ κλαδιά,
 βουδὸ τὸ σπήτι ἀπόμεινεν, οἱ πόρτες του ἔχουν κλείσει
 καὶ τὸ κυκλώνει μιὰ θαρεῖα σὰ λείψανου εὐωδιά...

ΚΟΥΛΗΣ ΑΛΕΠΗΣ

ΕΤΣ' ΕΙΝ' Ο ΝΟΜΟΣ

Μουγγρίζει στὰ ὑπόγεια ἢ Μηχανή,
 Καὶ διπλογράφει μὲ τὴ φλόγα καὶ τ' ἀτσάλι,
 Τὴν καταδίκη . . . στέκουν πλαῖι τῆς χλωμοί,
 — Μπρουντζινοὶ ναυαγοὶ στήν ἄγρια πάλη.
 Οἱ Δουλευτάδες! . . . Φούρια κι' ὄλο ταραχή . . .
 Κι' αὐτοὶ σ' ἀσύλληπτ' ΟΡΑΜΑ δοσμένοι . . .
 — Εἶναι κατάρτα πού ξεφεύγει ἀπ' τὴν ψυχὴ.
 Εἶν' προσευχὴ στὰ χεῖλη π' ἀνεβαίνει;
 Ἐξὼ φουρτούνα . . . ἠλιοδασίλευμα τρανό!
 Γι' αὐτοὺς τί τάχα! . . . Μιὰ θλιμμένη Νότα.
 Στὴν κόλαση, στὸν ἴδιο πύριν' οὐρανό . . .
 Στὴ θέρμη τοῦ κορμιοῦ καὶ στὸν ἰδρώτα!
 Βογγοῦν οἱ μηχανές . . . Μέσ' στή Σιωπή . . .
 Τραβοῦν ἀπ' τὴν ψυχὴ δύναμη τόση!
 Ἐτὸ εἶν' ὁ ΝΟΜΟΣ — κι' ὅποιος θέλει ἄς πεῖ
 Πού τὸ γραπτὸ του θὰ μπορέσει νὰ γλυτώσει!
 Μουγγρίζει στὰ ὑπόγεια ἢ μηχανή . . .
 Καὶ διπλογράφει μὲ τὴ φλόγα καὶ τ' ἀτσάλι.
 Μιὰ καταδίκη . . . δὲν βαστάει — πολὺ . . .
 Θὲ νὰ περάσουνε κι' αὐτοὶ καὶ θάρθουν κι' ἄλλοι!

ΙΩΑΝΝΑ Γ. ΚΟΛΛΥΤΟΥ

N. ΛΟΥΚΟΠΟΥΛΟΥ

Ο ΓΑΤΟΣ (*)

ΔΙΗΓΗΜΑ

—Ναὶ ψές, μὰ ἀπόψε. . . . τί ἔχεις κι'
 εἶσαι ἔτσι δὲ ἀμίλητος σὰ νὰ . . .

Χαμογέλασε, ἀλλὰ ὕστερα σοβαρεύτη-
 κε πάλι. Τώρα ἤμουνα βέβαιος πὼς ἔλα
 θὰ διορθωθοῦν.

—Κάποιος θὰ θέλησε νὰ μᾶς κάμει νὰ
 μαλώσουμε, ξακολούθησα, καὶ κάτι σοῦ
 εἶπε γιὰ μένα.

Παραξενεύτηκε λίγο καὶ μὲ κοίταξε
 στὰ μάτια, ὅμως δὲν εἶχε μαλακώσει ἀ-
 κόμα ἢ ἔκφραση τοῦ προσώπου του. Ἐ-
 γὼ τὰ μάντεψα ἔλα, τὰ εἶχα μαντέψει
 ἀπὸ τὴ στιγμή πού τὸν καλησπέρριξα.
 Κανένας δὲν τοῦ εἶχε πεῖ τίποτα, μονά-
 χος του καταλάβαινε. Ἴσως νὰ ἦταν ἐδῶ
 ἀπὸ ὥρα πολλή, ἴσως ἀπὸ τότε πού πέρ-
 νασαν τὰ κορίτσια. Καὶ περίμενε κι ἐ-
 μένα. Ἄρχισα νὰ φοβᾶμαι γιὰ τὴν Ἄν-
 να μου καὶ γινόμενα νευρικός. Μὰ δὲν
 ἔπρεπε νὰ δεῖξω τίποτα.

—Πᾶμε; πρότεινα.
 Σηκωθήκαμε καὶ τραβήξαμε γιὰ τὴν
 πόλη.

—Στέφανε, πέσμου γιατί εἶσαι θυμω-
 μένος μ' ἐμένα; ρώτησα.

—Μὰ κύριε Δήμου, σᾶς εἶπα δὲν ἔχω
 τίποτα μαζί σας, ἔκαμε.

Καὶ σὲ λίγο:

—Περίπατο εἶπατε πὼς εἴσατε στή
 Μαργαρώνα; ρώτησε.

—Ναὶ, πῆγα ἀπὸ νωρίς.

—Πηγαίνετε ταχτικά δῶθε πέρα,
 μουρμούρισε εἰρωνικά!

—Καὶ ποῦ νὰ πάη κανένας; κατὰ
 τὸν Ἀγιώργη ὁ δρόμος δὲν εἶναι παρα-
 θαλάσσιος κι' ἔχει βρωμιές. Ἡ Μαργα-
 ρώνα εἶναι ὁμορφὴ ἔλον τὸ χρόνο.

—Μὰ εἶναι μοναξιά, εἶπε καὶ γύρισε,

ἴσως γιὰ νὰ ἰδῆ τί ἔκφραση θάπαιρνε
 τὸ πρόσωπό μου.

—Ὅχι δά, περνάει κοσμάκης ἔκαμα
 μὲ μεγάλη ἀφέλεια. Εἶναι κάτι τσοπάνη-
 δεσ ἐκεῖ πίσω στὶς λάκες, κι' ἀνθρώποι
 πού πηγαίνουν στὶς δουλειές τους ἢ γυρί-
 ζουν. . . Σήμερα μάλιστα, εἶδα δυὸ ὁμορ-
 φα κορίτσια πού πήγανε στήν ἐκκλησία
 ἴσως γιὰ ν' ἀνάψουν τὰ καντήλια. Ἡ
 μιὰ ἦταν ἀληθινὰ ὁμορφὴ. Εἶχε ἓνα
 ἀγγελικὸ πρόσωπο καὶ κάτι μακρυές
 πλεξοῦδες πού ἔφταναν ὡς τὴ μέση τῆς.
 Δὲν ξέρεις πόσο μοῦ ἄρεσε κείνο τὸ κο-
 ρίτσι! Μοῦ φαίνεται πὼς τὸ ἔχω ἰδεῖ
 μιὰ δυὸ φορές ἀκόμα κεῖθε πέρα.

Ἄκουσα μιὰ θαθεῖα ἀνάσα, ἴδια μὲ
 κείνη τῶν χαμάληδων ὅταν πετᾶνε χάμου
 τὸ θαρὸ τσουβάλι. Καὶ μ' ἐκείνη τὴν ξένη
 ἀνάσα ξαλάφρωσε κι' δική μου ἡ καρδιά.

Κάτι μοῦ ἀστειεύτηκε ὁ Στέφανος γιὰ
 τὰ κορίτσια· κι' ὕστερα μιλούσαμε φιλι-
 κὰ πιά ὅσο πού χωρίσαμε, ἀργὰ τὴ νύχ-
 τα. Ἦταν ἓνας κουτοπόνηρος ἀνθρω-
 πος κι' εὐκόλα μπορούσε κανένας νὰ
 τὸν ξεγελάσει νὰ γυρίσει ἄλλοῦ τὴν
 προσοχή του. Ὡστόσο τώρα ἔβλεπα κα-
 θαρὰ πιά πόσο ἐπικίντυνος ἦταν γιὰ
 μένα καὶ περισσότερο γιὰ τὴν Ἄννα.

Μὰ τί γύρευε τέλος πάντων; Αὐτὸς
 εἶχε μιὰ φιλενάδα, καὶ πού τὸν ἀγαποῦσε.

* *

Δέκα μέρες τώρα, εἶχα ὑπηρεσία ἀπὸ
 τὴ μία μετὰ τὰ μεσάνυχτα ὡς τὸ πρωῒ.
 Καμιὰ φορὰ, ὅταν ἦταν πολλὴ δουλειὰ
 κάθονταν κι' ἓνας ὑπάλληλος ἀπ' τὸ βρα,
 δυνὸ τμήμα γιὰ νὰ βοηθήσει ὡς τις δύ-

*) Συνέχεια ἀπ' τὸ προηγούμενο καὶ τέλος.

ή ως τις τρεις το πολύ ή ως πού να μ'ας μείνει ένας μόνο σταθμός. Έγώ δέν κρατούσα κανέναν, αφού δέν ήτανε και τόσο σπουδαίο να τελειώσω με τόν ένα πρώτα κι ύστερα να πάρω τόν άλλο. Όμως, όσες φορές ήτανε βραδυνός ο Στέφανος, έμεινε από μόνος του και με μεγάλη ευχαρίστηση μάλιστα. Τελειώναμε, κι όσο να φωνάζει κάνας άλλος σταθμός καπνίζαμε και κουβεντιάζαμε ξαπλωμένοι όσο μπορούσανε πιδ αναπαυτικά πάνω σε δυο τρεις καρέκλες ο καθένας. Του έλεγα να φύγει μ'αυτός κάθονταν ακόμα.

Στήν αρχή σωπαίναμε κι αυτός περίμενε να τόν ρωτήσω για τήν Μαρίνα... το μεγάλο ρολόγι του γραφείου χτυπούσε: τικ—τάκ, τικ—τάκ. Και καμιά μηχανή, πού τήν είχαμε ανοιχτή. Ξεκουρδίζονταν μ'έναν απαλό ρόγχο. Όταν ή θάλασσα ήτανε παραγμένη, ακούγαμε το κύμα να παρλάζει καθώς έσπαγε στο μώλο, δυο δήματα μακριά. Τότες άργούσα να τόν ρωτήσω τίποτα και συλλογιζόμουνα χωρίς να τόν λογαριάζω δλότελα. Αυτός όμως περίμενε ήσυχος, άποφεύγοντας να με κοιτάξει, και είχε κουράγιο να μείνει ως το πρωί έτσι δά ακούνητος και βουβός. Βέβαια πού μέσα μου τόν έστελνα στο διάλογο, μ'α τι νάκανα πού δέν ήθελα να τόν λυπήσω! "Ισως να τόν φοβόμουνα κιόλας.... "Αρχίζα πάντα με τή συνειθισμένη φράση.

—Λοιπόν τι νέα;

Κι απόψε θα ήτανε αυτός; Καθώς περνούσα στους στενούς δρόμους με τα καλτερίμια παγαίνοντας στο γραφείο, αυτό σκεπτόμουνα κι ήμουνα στενοχωρημένος. "Ητανε Σαββατόβραδο, δέ θα είχα δουλειά και θα μπορούσα να ξαπλωθώ πάνω σε κάνα τραπέζι. Μ'α θα μ' άφηνε ο Στεφανάκης μου;

Δέν είχα κοιμηθεί το βράδι καθόλου άν και ξάπλωσα από νωρίς άπ' τις όχτώ. Δέν μ' άφήνανε οι συλλογισμοί. Είχα ιδεί τήν Άννα το άπόγιομα κι εκείνη ή συνάντηση με άφηνε βαθιά ταραγμένος.

Κάποια στιγμή μου είπε: «Πώς φύλαξε ο Θεός και δέ μαθεύτηκε τίποτα ακόμα»...

Τή φίλησα άπονήρευτα, σκεδόν σαν αδερφός, κι αυτή σφίχτηκε πάνω μου κι άρχισε να κλαίει. Γιατί έκλαιγε; Δέν είπε τίποτα άλλο. Κεϊνο το «άκόμα» όμως μου κέντησε τήν καρδιά. Ποτέ δέν τής είχα πει τίποτα για τα μελλοντικά μου όνειρα, άν κι από τήν πρώτη μέρα τής γνωριμίας μας έπλαθα πολλά τέτοια. "Ηρθε κιόλας στο μυαλό μου ο Στέφανος πού, έδω και δυο εβδομάδες, μου έστησε καρτέρι.

"Ετσι άποβραδός, δέν είχα κλείσει μάτι ως άργά στις έντεκα. Κι ο λίγος ύπνος μου ήτανε ταραγμένος από εφιάλτες.

Τώρα θάβρισκα το Στέφανο και θα με κρατούσε ως τις δυο τρεις, ίσως κι ως τις τέσσερες το πρωί, να μου λέει για τόν έρωτα του. Το φοβερό του μωτρο άντικρύ μου, και ή άγριοφωνάρα του στ' αυτιά μου! Και μπροστά στα μάτια μου θα κουνιόντανε κεϊνα τα χοντρόχερα με τα δρώμικα νύχια.

Δέ μπόρεσα να κρατήσω ένα δυνατό γέλιο. Κι άν μ' άκουγε κανένας, τώρα τή βαθειά νύχτα, να γελάω μονάχος μου στον έρημο δρόμο, θα με περνούσε για τρελλό. Κάποιος σκοπός χωροφύλακας, πού βολτάριζε, στάθηκε κοντά σ' ένα φανάρι και με κοίταξε όσο πού διάδηκα.

"Ητανε να μ' η γελάσω! Θυμήθηκα τή φίλια μου με το Στέφανο. Τι καθαρά τόβλεπα τώρα πώς τα φυλακισμένα μας αίστήματα δέ λυτρωθούνται και τόσο εύκολα, όσο το είχα φανταστεί τότε!

"Απλούστατα κοροΐδευα τόν έαυτό μου για να δικαιολογώ κείνη τή συμπάθεια πού μου γιδόμιζε τήν καρδιά. Και κοροΐδεύομουνα με τήν πιδ μεγάλη τέχνη.

Φίλος του Στέφανου έγώ! Θε μου, πώς έπλασες τόσο άπλοϊκούς και εύπιστους ανθρώπους!

Βέβαια από έγωΐσμό τόν ήθελα κοντά μου, τάχα φίλο μου, από καθαρόν κι άκράτητον έγωΐσμό.

"Ας είναι όμως, κι έτσι είμαι εύτυχισμένος πού δέ μαγάρισα το ίερο αίστημα τής φιλίας.

Είχα φτάσει πιδ στο διοικητήριο, γελούμενος τώρα και με τήν πιδ εύθυμη

διάθεση. Πέρασα τή στοά κι άνοιξα τήν πόρτα του τηλεγραφείου και μπήκα.

—Καλημέρα, είπα δυνατά.

"Ο Στέφανος με τόν προϊστάμενο του τμήματος κάθονταν κοντά κοντά και σιγανομιλούσαν, για κάτι σπουδαίο, για κάτι ένδιαφέρο καθώς κατάλαβα βλέποντας τή φάτσα τους και τή στάση τους. "Επαφαν άμέσως, μόλις μπήκα και σ'α να ταραχτήκαν.

— Καλημέρα, άποκρίθηκα ξερά.

"Ο προϊστάμενος χαμογέλουσε πονηρά, μ'α ο Στέφανος σοβαρός, ούτε γύρισε να με κοιτάξει. Πήρε το καπέλο του κι έτοιμάζονταν να φύγει. Παραξενεύτηκα, αφού μάλιστα είδα και δυο τρεις θυρίδες με πολλά τηλεγραφήματα.

— "Εχουμε δουλίτσα, είπα και πήγα γαϊσα στις θυρίδες.

— Δέν είναι τίποτα, έκαμε ο προϊστάμενος του τμήματος, κάνα δυο ώρες δουλειά μόνο.

— Φτάνει να μ' η φωνάζουν όλοι οι σταθμοί μαζί, είπα μετρώντας τα τηλεγραφήματα.

— Δέ θάχετε βεβαίως άξίωση να μ'ας ξευχητήσετε απόψε! μούγκρισε ο Στέφανος άξαφνα.

Γύρισα και τόν κοίταξα σασιτισμένος.

Στήν αρχή νόμισα πώς θέλει ν' άστειευτεί, μ'α όχι τάλεγε σοβαρά. "Ισιαχνη τήν κορδέλα του καπέλου, πού το κρατούσε στα χέρια του, κι είχα κεί τα μάτια του. "Ο προϊστάμενος χαμογέλουσε πονηρά.

"Αρχισα να θυμώνω, γιατί ύποψιάστηκα πώς με κοροΐδευαν, συνεννοημένοι κι' οι δυο. Βέβαια δέν είχα όρξη για τή συντροφιά του Στέφανου, μ'α...

— Δέν ξέρω, έκαμα νευρικά, έδω έχουμε διαταγές.

"Ο θυμός μου ευχαρίστησε το Στέφανο, τόν είδα πού πάσκιζε να κρατήσει ένα χαμόγελο.

— Καληνύχτα τας λοιπόν, είπε ειρωνικά κι έκαμε μιά μικρή υπόκλιση. Δέν κουνήθηκε όμως από τή θέση του.

— "Αστειεύεσαι Στέφανε; ρώτησα.

— Κάθε άλλο κύριε συνάδερφε.

Το είχα χαμένο ο κακομοίρης.

— Σ'ας παρακαλώ να μου αφήσετε έναν υπάλληλο για να δώσουμε πέρας, γύρισα κι είπα στον προϊστάμενο του βραδυνού τμήματος.

Κεϊνος ήτανε λίγο φοβητσιάρης και σ'α να ταραχτήκε με τόν έπίσημο τόνο πού του μίλησα.

— Μ'α... κανονίστε τα μόνοι σας μπουμούνισε. έγώ, βέβαια, δέ μπορώ να μείνω...

— Αυτό δέ μ' ένδιαφέρει, είπα κι αρχισα να ξαναμετρών τα τηλεγραφήματα.

Κάποιος με ζύγωσε από πίσω μ'α δέ γύρισα να ιδω, τόσο πολύ θυμωμένος ήμουνα. Αιστάνθηκα μιά ζεστή πνοή στο αυτί μου όμως ή περηφάνεια δέ μ' άφηνε να γυρίσω. Το ήξερα πώς ο Στέφανος ήταν.

— "Αν φοβόσαστε μόνος σας, είπε σιγανά, να π'αμε να σ'ας στείλουμε κανένα κοριτσάκι.

"Εστριψα άπότομα το κεφάλι μου και τόν κοίταξα περιφρονετικά.

— Τί έπαθε; έκαμα δυνατά.

— Ναι, ξαναείπε χωρίς να ταραχτήκει και στον αρχικό του τόνο, άν θέλετε κανένα κοριτσάκι για συντροφιά, να π'αμε να σ'ας στείλουμε... γιατί είδα πώς σ'ας άρσσει ή συντροφιά των κοριτσιών... Μάλιστα άν θέλετε να βρούμε κάποια πού δέν έχετε μέρες να τήν ιδήτε... πού φές βράδυ είσαστε μαζί, και....

Πέταξα τα τηλεγραφήματα χ'αμου, τόν άρπαξα άπ' το σακάκι και τούφερα ένα χαστούκι. "Εγειρε πίσω και το άπόφυγε. Το αίμα μου έδραζε και ήθελα να τόν κοματιάσω. Τόν χτυπούσα άγρια και δέν προσπαθούσε πιδ να φυλαχτεί. Με άδραζε όμως καλά άπ' το ζερβί του χέρι άπ' το λαϊμοδέτη και το δεξί του κατάφερε και το πέρασε από τα δικά μου χέρια, άγγιξε το πρόσωπό μου με τή χοντρή του παλάμη κι άνοιγόκλεινε τα δάχτυλα ρυθμικά. Έγώ χτυπούσα άγρια, μανιωμένα. Μ'α ένιωθα πώς τίποτα δέ μπορούσα να κάμω σε κεϊνο το παχύδερμς πού δέ φαίνονταν να αιστάνεται τις γροθιές μου. Οι κινήσές μου άτονούσαν. Σ'α να χτυπούσα τόν άγέρα. Αυτός

πασπάλευε τὸ πρόσωπό μου. Οὔτε καταλάβαινα τί ἔκανε κει πάνω. Ἄγκομαχοῦσαμε κι' οἱ δύο. Κανέννας δὲν ὑποχωροῦσε.

Βάνω δύναμη καὶ τὸν στριμώνω στὴ γωνία τοῦ τοίχου. Τὸν κρατῶ κάμποσο ἐκεῖ θρίζοντας. Δὲ μιλάει μὰ δὲν πέρνει τὸ χέρι του ἀπὸ τὸ μούτρο μου. Ὁ ἰδρώτας μὲ λούζει. Νιώθω ἕνα τσοῦξιμο στὰ μάγουλα καὶ στὸ μέτωπο καὶ στὰ ματόκλαδα...

Οὔτε ξέρω πῶς χωρίσαμε. Ὁ ἄλλος, ὁ προϊστάμενος τοῦ χτήνους, στέκονταν ἀκούνητος πίσω ἀπ' τὸ μεγάλο τραπέζι καὶ στὸ μούτρο του εἶχε παγώσει τὸ ὕπουλο, τὸ μοχθηρὸ χαμόγελο. Ἐκείνον θάθελα νὰ ποδοπατήσω, τὸν ἄτιμο, τὸν πρόστυχο, πού δὲ σήκωσε τὸ χέρι του νὰ μᾶς χωρίσει.

Ἡ ἔξαψή μου μεγάλωνε, γιατί δὲν εἶχα μπορέσει νὰ βάλω κάτω τὸ χτήνος, νὰ τὸ ἀναγκάσω νὰ μοῦ ζητήσει ἔλεος. Ἡ μουνά νικημένος... Ἦθελα νὰ ξαναριχθῶ, ὅμως καταλάβαινα ὅτι θὰ ντροπιαζόμουνα χειρότερα. Βριζόμαστε ὄχι φωναχτά, λαχανιασμένα, σιάχοντας τὰ ρούχα μας καὶ σρογγίζοντας τὰ πρόσωπά μας.

—Βγάτε δῆλ ἀπὸ τὸ γραφεῖο, μούγκρισα δείχοντας τὴν πόρτα.

Ὁ προϊστάμενος τοῦ βραδυνοῦ βγήκε περπατώντας ἄργα. Ὁ Στέφανος σὰ νὰ φοβήθηκε μένοντας μόνος μαζί μου καὶ τὴν ἀκολούθησε. Ἀπὸ τὴν πόρτα μὲ ἀγριοκοίταξε καὶ κούνησε φοβερικτὰ τὸ κεφάλι.

Πήγα καὶ κλειδώσα τὴν πόρτα. Δυὸ τρεῖς μηχανές χτυποῦσαν ἀπὸ ὦρα ἐπίμονα, μὰ ποιὸς τίς ἀκούγε. Κάποιος σταθμὸς καλοῦσε κι' ἀπὸ τὸ τηλέφωνο. Ἄνοιξα τὸ παράθυρο γιὰ νὰ μπεῖ ἀέρας πού μοῦ φαίνονταν πῶς εἶχε λείψει. Στάθηκα κοντὰ στὰ κάγκελα καὶ κοίταξα τὸ σκοτάδι. Ἐβραζε τὸ αἶμα μου. Ἐβανα μὲ τὸ μυαλό μου, πῶς θὰ μπορούσα καλύτερα νὰ παλαίψω μ' ἐκεῖνο τὸ τέρας. Ἄν ἔκανα ἔτσι . . . ἂν τὸν ἐπιανα ἀπ' τὸ λαιμό . . . ἂν τοῦδινα μιὰ κλωτσιά . . . μιὰ γροθιά στὸ στόμα . . . ἂν . . .

Μούγκριζα σὰ λαβωμένο θειρὸ καὶ μοῦ ἔρχονταν νὰ οὐρλιάξω ἄγρια. Ἀρπαζα

τὰ κάγκελα καὶ τὰ τράνταξα. Τὰ παλιά χοντρά κάγκελα, μπηγιμένα βαθεῖα μέσα στὶς πέτρες, ὄχι στὴν κορνίζα, σείστηκαν ἔτριξαν στὴν ὑπεράνθρωπη δύναμή μου. Ἄχ! τώρα νάπερτε στὰ χέρια μου. . .

Ἦθελα κάτι νὰ δαγκώσω καὶ πῆγα κι' ἄρπαξα μὲ τὰ δόντια μιὰ καρέκλα ἀπὸ τὴ ράχη τῆς καὶ τὴν σήκωσα στὸν ἀγέρα. Ἦστερα πιάνοντας τὴν μὲ τὰ χέρια μου τὴν πέταξα χάμου.

Κάθησα κάπου ἀποκαμωμένος. Καὶ ἔξεσπασα σὲ κλάμα. Τ' ἀναφυλητὰ ἐβγαίναν μὲ κόπο ἀπ' τὸ στήθος μου.

Τὸ πρόσωπό μου ἦταν γιομάτο αἵματα καὶ μ' ἔτσουζε φοβερά. Τὸ εἶχε ὀργώσει τὸ χτήνος, τὸ χτήνος μὲ τὰ μεγάλα νύχια, μὲ τὰ βρωμερὰ νύχια. Τὸ μαντήλι μου γιομάτο αἵματα.

Οἱ σταθμοὶ καλοῦσαν ἐδγάλα τὰ δῦσματα ἀπὸ τὸ ρυθμιστὴ καὶ τοὺς μόνωσα ἔλους.

Ἦσυχία σιγαλιὰ μέσα στὸ γραφεῖο, τὸ ἴδιο καὶ δῆλ. Ἡ θάλασσα νεκρή. Ἡ ψυχὴ μου εἶναι φουρτουνιασμένη.

Χτήνος...

Ἦστερα δούλεψα ὡς τὸ πρῶτ καὶ δὲ μπόδιζε ἢ δουλεῖα νὰ συλλογίζουμαι καὶ νὰ θράζω μέσα μου, κάποτε νὰ κλαίω καὶ νὰ φοβερίζω. Ἀργότερα πάλι, δὲν ξέρω πῶς, τὰ πῆρα τὰ περιστατικὰ ἀπὸ τὴν ἀστεία τους ὄψη κι' ἄρχισα νὰ γελάω μόνος μου.

Μόνο γιατί ν' ἀφήσω νὰ μὲ τραδήξει αὐτὸ τὸ ζωντόβολο στὴν παγίδα.

Τὸ πρόσωπο ἔτσουζε ἔλο καὶ πιδ πολὺ. Κοίταξα σ' ἕνα τζάμι μέσα. Εἶδα θαμπὰ τὴ φάτσα μου, ὅμως ξεχώρισα τίς ἀυλακίες πού εἶχαν χαράξει τὰ φοβερὰ νύχια.

Ἄλλο τίποτα δὲν ἔπαθα. Ἐ; . . . ὄχι τίποτα βέβαια. Μόνο πού ὁ Στέφανος μὲ ξεγέλασε κι' ἔπεσα στὰ νύχια του. Τί θὰ ἔλεγαν αὐριο ἐκεῖνοι πού τὸν εἶχανε σὰν παίγνιο; Αὐτοὶ πού τὸν πεῖραζαν καὶ περνούσανε καμιά ὦρα εὐχάριστη μαζί του, ὅσο πού τὸν μάνιαζαν κι' ἔφευγε φοβερίζοντας πῶς θὰ πνίξει ὄλη τὴ σερνική πλάση; τί θάλεγε κι' ὁ ἄλλος κόσμος;

Αὐτὸ ἦτανε τὸ ζήτημα. Τίποτα ἄλλο.

Ἐμεινα κάμποση ὦρα συλλογισμένος κι' ὕστερα, ἐκείνη ἢ φωνὴ πού τὴν ἀκούω τόσες φορές, εἶπε ξερὰ καὶ ἀδυσώπητα.

—Κι' ἢ Ἄννα. Πάει κι' ἢ Ἄννα....

* * *

Τὸ βαποράκι τραβάει κατὰ τὸ δάθος τοῦ κόρφου. Αἰστάνουμαι μιὰ ἀνακούφηση καθὼς βλέπω τοὺς ἀνθρώπους, πού στέκονται στὸ μῶλο, νὰ μικραίνουν νὰ σβύνουν στὸ μάκρος. Πεντακόσια μέτρα εἶμαστε μακριὰ κι' ὅμως τὰ λησμόνησα ἔλα' κι' ὅλοι σβύνουν μέσα στὸ μυαλό μου. Ναί, κάτι θυμάμαι: Ἡ σπιτινοικοκυρά μου, καθὼς ἔφευγα, μὲ φίλησε σὰ μάνα καὶ μοῦ εἶπε:

—Στὸ καλὸ παιδάκι μου, νὰ μᾶς θυμᾶσαι, νὰ μᾶς γράφεις καμιά φορά.

Καὶ βούρκωσαν τὰ μάτια τῆς. Κι' ὁ σύνοικος μου ἔκλαψε πού ἔφευγα.

Ἀποχαιρέτησα τὸ Μποχωράκη, τὸν Ἐθραῖο ἔμπορο πού ψώνιζα, τὸ Γιακούπη, τὸν Ἀρβανίτη μανάβη πού μοῦ κονομοῦσε ταχτικὰ λαθραῖο τσιγαρόχαρτο. Κι' ἔλους τοὺς ἄλλους πού γνώριζα. Ἀλήθεια εἶχα γνωρίσει κάμποσους. . .

Ὁ προϊστάμενος τοῦ γραφείου ἦταν πολὺ λυπημένος, ἴσως γιατί αὐτὸς ζήτησε τὴν αὐστηρὴ τιμωρία μου—καθὼς καὶ τοῦ Στέφανου. Καὶ τὸ ὑπουργεῖο ἔστειλε τὴν ἀπόλυση καὶ τῶν δυοῶν.

Ἐγὼ δὲ βαστοῦσα κακία τοῦ προϊσταμένου, πῆγα καὶ τὸν ἀποχαιρέτησα. Αὐτὸς μὲ ξεβγαλε ἴσαμε τὸ δαπόρι. Δὲν παρᾶξενεύτηκα ὀλοτέλα, μοῦ φάνηκε φυσικό.

Ὁ καπετάνιος τοῦ μικροῦ βαποριοῦ, ἕνα γερωντάκι, μὲ κοίταξε μὲ περιέργεια στὸ πρόσωπο. Τὰ σημάδια ἦτανε ζωηρὰ καὶ θὰ τὰ εἶχα καμιά εἰκοσαριὰ μέρες ἀκόμα. Ἀπὸ τότε πού χαρχήτηκαν πάγαιναν κάπου ἄλλες τόσες μέρες. . .

Τώρα τραβᾶμε κατὰ τὸ δάθος τοῦ κόρφου κι' ὁ ἀγέρας μοῦ ἀνεμίζει τὰ μαλλιά. Αὐτὸ μὲ κάνει εὐτυχημένον κι' ἀλαφρόν. Μοῦ φαίνεται πῶς πετάω μακριὰ ἀπὸ ἕναν τόπο δυστυχημένον πού γίνεται πιδ κακομοίριος γιατί φεύγω ἐγὼ!

Δὲν εἶμαι κουτὸς νὰ μὴ βλέπω, τί ἐγώσμο καὶ φώρα κρύβει αὐτὴ ἢ σκέψη

μου. Καὶ γελάω. Τὸ μόνο βέβαιο εἶναι ὅτι, γιὰ μένα δὲν ἔχει καμιά σημασία αὐτὴ ἢ πόλη πιά. Καὶ γιὰ τοῦτο μοῦ φαίνεται νὰ πεθαίνει, νὰ σβύνει.

Ἐξ ἄλλου δὲν πάω σὲ κανένα μέρος ἀγνωστο, γιὰ νὰ συλλογίζουμαι τί θὰ κάμω ἐκεῖ τὴν πρώτη μέρα. Δὲν πρόκειται νὰ στενοχωρηθῶ, νὰ νευριάσω καὶ νὰ εἶμαι ἄκεφος. Οὔτε θὰ κοιτάζω τοὺς ἀνθρώπους σὰν ζευζέκης. Ὅχι. Τώρα πάω στὴν πατρίδα μου γιὰ νὰ μείνω κάμποσο καιρὸ. Καὶ πετάει ἀπὸ τὴ χαρὰ ἢ καρδιά μου, ὅταν συλλογίζουμαι πῶς κάθε πρῶτ θὰ μὲ ξυπνάει γνώριμη φωνή.

Ἄκουμπῶ στὴν πλώρη καὶ κοιτάω πῶς σκίζει τὸ νερό.

Τί εὐτυχισμένος εἶμαι! Εἶχα βαρεθῆ πιά ἐκείνη τὴν παρηγοριά, πού μ' ἔσφιγγε τόσον καιρὸ τώρα. Δὲ ζεῖ εὐχάριστα κανέννας ἐκεῖ πέρα. Οὔτε θυμᾶμαι ἔμῳς τίποτα ἀπὸ τὴ ζωὴ μου ἐκείνη. Κι' ἢ στιγμή πού ἔφυγα, μοῦ φαίνεται πῶς εἶναι χρόνια καὶ χρόνια πίσω.

Ὡστόσο, νομίζω πῶς ὅταν περνούσαμε ἀντικρὺ ἀπ' τὸ ἐξοχικὸ καφεναῖο τῆς Βρυσοῦλας, εἶδα νὰ στέκεται κάτου στὴν ἀκρογιαλιά ὁ Στέφανος. Μὲ κοίταξε στὴ γέφυρα πού ἤμουνα καὶ χαμογελοῦσε μοχθηρὰ.

Τάχα τί ἔφταιγε κι' αὐτὸς ὁ κακομοίρης; Ἄς τὸν ἀποχαιρετήσω, εἶπα. Καὶ κούνησα τὸ κεφάλι μου, ἀλαφρὰ ὅμως γιὰ νὰ μὴ ντροπιαστῶ ἂν δὲν ἀπαντοῦσε. Χά χά χά! . . . Ἐριξε μιὰ γλήγορη ματιὰ ὀλόγυρα καὶ σὰν εἶδε πῶς δὲν ἦταν κανέννας νὰ τὸν προσέχει, σήκωσε τὰ χέρια του καὶ μὲ μούντζωξε.

Γέλασα καὶ τοῦ γύρισα τίς πλάτες. Ἐ, καταλάβαινα καὶ τί συλλογίζόντανε κείνη τὴ στιγμή. Χωρὶς ἄλλο, ἔλεγε μέσα του ἢ τὸ μουρμούριζε κιόλας: «Πάει ἕνας ἀγαπητικὸς».

Τὸν καημένο! Τὸν λυπᾶται ἢ καρδιά μου.

Πᾶνε ἔλα αὐτὰ τώρα, πᾶνε ἔλα, σβύνουν. Βέβαια! Μήπως ἔμεινε τίποτα ἐκεῖ, πού νὰ τραβάει τὴ σκέψη μου; Ὅχι, τίποτα. Κι' εἶμαι εὐτυχημένος, ὀλοτέλα εὐτυχισμένος γιατί φεύγω. . .

Ἐνα δελφίνι παρουσιάστηκε ἄξαφνα

στο δρόμο του θαμποριού και τραβάει μπροστά. Η πλήρη μας γγίζει σχεδόν την ούρά του. Κάποτε φυτάει κι' ανασταίνει θγαίνοντας στην άπανωσιά. Μοῦ φαίνεται σαν ένα γουρουνάκι.

— Ένα δελφίνι, φώνηξε τοῦ καπετάνιου.

Ἦρθε κοντά μου ὁ γεροθαλασσινός, ἔσχυψε και τὸ κοίταξε. Ὑστερα ἔτρεξε, σαν παιδί, σὶς μηχανές και φώνηξε:

— Ὀλοταχώς!

Ἡ πλήρη μας σηκώνει ἀρροῦς, ὁ ἀγέρας μᾶς μπατοῖζει δυνατότερα.

— Ἄν περάσουμε, θά σκάσει ἀμέσως, λέει ὁ καπετάνιος ποῦ εἶχε ρθει πάλι κοντά μου.

Καί τὸ δελφινάκι ὄμως φεύγει, χωρὶς κημιὰ προσπάθεια περισσότερο. Πάντα μπροστά στην πλώρη. Οἱ λιγροστοὶ ἐπιβάτες μαζώχτηκαν γύρω μου. Ὅλοι εἴμαστε περιέργοι και προσέχουμε, παρακολου-

θοῦμε τὸν ἀγῶνα.

— Νὰ ἴδουμε! λέει ὁ ἕνας ζωηρά.

— Ἐδῶ τὸ λένε, κἄνει ὁ ἄλλος.

— Ἡ μηχανὴ ἦ τὸ φᾶρι; ὁ καπετάνιος.

Στὸ τέλος δὲν ἀκούω καλὰ τὰ λόγια τους, οὔτε βλέπω καλὰ τὸ δελφίνι. Ὅλα ἀνακατώνονται στὸ μυαλό μου και τίς αἰσθησές μου. Τὸ κῆτος παίρνει ἕνα ἄλλο σχῆμα σὲ θελωμένα μου μάτια. Μοι-

άζει γυναίκα. Κι' οἱ δυὸ κυματιστές γραμμές ποῦ ἀφῆνει πίσω του και ποῦ ἀρχίζουν ἀπόνα σημεῖο, εἶναι ἀληθινὰ δυὸ μακρυνές καστανοζάνθες πλεξοῦδες.

Καί φεύγει, φεύγει μὰ δὲν ξεμακραίνει. Ἀκολουθῶ τὸ δρόμο της...

Στὴν πόλη δὲν ἀφήνω τίποτα. Κι' εἶμαι εὐτυχισμένος ποῦ φεύγω, εὐτυχισμένος...

Πιά δὲ βλέπω. Γιατί τὰ μάτια μου εἶναι γιομάτα δάκρυα.

N. ΛΟΥΚΟΠΟΥΛΟΣ

Τ Ε Λ Ο Σ

ΠΑΡΕΤΥΜΟΛΟΓΙΑ

Τὸ ἀδανὴς ἀπὸ τὸ ἀ+δακ(τρον, -τηρία) ποῦ σημαίνει βέβαια ἀστήριχος, ἀδύνατος, μικρός, ἀφελής, ἀπλοϊκός imbecillus.* Τὸ παρετυμολογήσανε οἱ ἀρχαῖοι Ἑλληνες ἀπὸ τὸ : βάνζω = βάζω = ἔμιλω, βάξις = ἔμιλία και τοῦ δώσανε τὸ νόημα τοῦ ἀλαλου, τοῦ βουβοῦ, γιατί και τὰ μικρὰ κι' ἀδύνατα δὲν μποροῦνε νὰ μιλήσουνε, καθὼς και οἱ ἀπλοϊκοί, ἀπὸ ἀτομία ἢ ἀπὸ ἀγνοια.

Ὅταν τὸ ἀλλπαλέος = ἐπιθυμητός (= ἔλπω) τὸ εἶπανε κατὰ ἀνομοίωση ἀρπαλέος, τὸ σχετίσανε μὲ τὸ ἀρπάξω και τὸ βάλανε τὴ δασεῖα ἀρπαλέος, γιατί ἀρπάζει κανεὶς ὅτι ἐπιθυμῆ βέβαια. Ἐτσι και στοὺς νέους Ἑλληνες: Τὸ ἀτο-

μικὸ ὄνομα Μαριόλα ἔγινε κατ' ἀρχὴ ἀπὸ ξέμοιασμα τοῦ Μαριόρα κἄτσι ἔμοιασε μὲ τὸ ἐπίθετο μαριόλα.

Τὰ βατάμουρα στην Πάναρμος τὰ λέγανε γατόμουρα ἀπὸ ξέμοιασμα τοῦ χειλικοῦ β σὲ γ, ἔνεκα τὸ ἄλλο κατόπι χειλικὸ μ, μὰ ἴσως κι' ἀπὸ παρετυμολογικὴ ἐπίδραση τοῦ γάτα, γιατί ἡ βατσινιά ποῦ τᾶχει, τζουγκρανάει σαν τὴ γάτα.

Τὸ φημίζω ἢ φονμίζω ἔγινε χημίζω ἢ χουμίζω, (Pernot) ἀπὸ ξέμοιασμα τοῦ χειλικοῦ φ σὲ λαρυγγικὸ χ ἔνεκα τὸ χειλικὸ μ τῆς ἀκόλουθης συλλαβῆς, και τότε νομίσανε πὼς ἔγινε ἀπὸ παρετυμολογικὴ ἐπίδραση τοῦ χύνομαι ἢ χιούνομαι, γιατί ὅποιος χημίζει, χύνεται, νὰ ποῦμε, δηλαδή ὀρμᾶ.

M. ΦΙΛΗΝΤΑΣ

* Bezenberger Beitr. z. Kun. d. indo-germ. κζ! 143 και πέρα.

ΑΠΟ ΜΗΝΑ ΣΕ ΜΗΝΑ

Η ΚΡΙΤΙΚΗ ΤΗΣ ΖΩΗΣ

ΔΙΑΓΩΝΙΣΜΟΙ

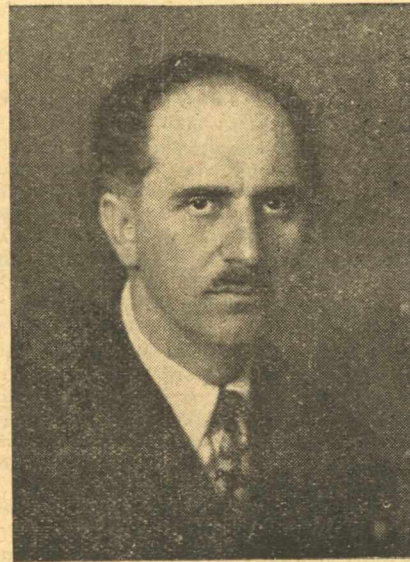
Ἐγείναν γνωστὰ και τ' ἀποτελέσματα τοῦ Σταθαιείου διαγωνίσματος και... μὲ τὸ παραπάνω μάλιστα, ἀφοῦ, μιά βδομάδα προτοῦ ἀνοιχτοῦν οἱ φάκελοι ἀπὸ τὴν Ἐπιτροπή, δημοσιεύονταν τὰ ὀνόματα τῶν βραβευθέντων σὶς ἐφημερίδες!...

Δὲν θά μὲ ἀπασχολήσει βέβαια καθόλου τὸ ζήτημα τῶν μικροσκανδάλων ποῦ δημιουργήθηκαν γύρω ἀπὸ τὸν διαγωνισμόν αὐτό, ὅπως δημιουργοῦνται και γύρω ἀπ' ὅλους τοὺς ἄλλους, και ποῦ ἀπὸ τίς στήλες πάλι τῶν ἐφημερίδων ἔγιναν γνωστὰ. Οὔτε κριτικὴ τῆς ἀποφάσεως τῆς Ἐπιτροπῆς εἶμαι σὲ θέση νὰ κάνω ἀφοῦ μοῦ εἶναι ἐντελῶς ἄγνωστα τὰ ὑποβληθέντα ἔργα. Μιὰν ἀλήθεια ὁμως, γενικῆς ἐφαρμογῆς γιὰ ὅλους τοῖς σχετικῶς διαγωνισμοῦς, θά εἶχα νὰ ὑπογραμμίσω: Πὼς ὅλα αὐτὰ τὰ βραβεῖα, ποῦ ἔχουν σκοπὸ νομίζω τὴν ἐνίσχυση τῆς νεοελληνικῆς λογοτεχνικῆς παραγωγῆς, τότε μόνον πετυχαίνουν τὸ σκοπὸ τους αὐτὸ ὅταν ἀπονέμονται σὲ νέους ἢ ἀγνώστους συγγραφεῖς μὲ ἀληθινὸ τάλανιο ἄξιο ὑποστηρίξεως και ἐμφανίσεως. Γιατί, φυσικά, ἡ ἐπιβράβευση τοῦ ἔργου γνωστῶν και ἐπιβεβημένον συγγραφέον μὲ ἄλλον ἐντελῶς τρόπο πρέπει νὰ γίνεται κι' ὄχι μὲ τὴν ἀπονομῆ ἐπάθλων ποῦ, ἄσχετα πρὸς τὸ ποσό, θυμίζουνε σχολικὰ βραβεῖα!... Ἀκόμη μάλιστα, οἱ ἀγνωστοί συγγραφεῖς, ποῦ ἔχουν ὁποσδήποτε λύσει πιά τὸ πρόβλημα τῆς ζωῆς τους, δὲν ἔχουν και τόση ἀνάγκη ὑλικῆς και ἠθικῆς υποστήριξης: ὅς οἱ νέοι και «ἀπλαιοστοὶ» ἀκόμη. Γι' αὐτὸ και ὁ κῆτος τῆς νίκης μόνον ὅταν ἀπονέμεται στοὺς τελευταίους αὐτοὺς πιάνει τόπο.

Τώρα, βέβαια, θά πρέπει, γιὰ νὰ βραβευθοῦνε νέοι νὰ ὑπάρχουνε πρῶτα και νὰ εἶναι και καλοὶ. Μὰ, ποιὸς τὸ ξέρει ἂν και στὸ Σταθαιεῖο διαγωνισμό δὲν ὑπῆρχαν, ἀνάμεσ: σὰ τὸσα ἔργα, ποῦ, κατὰ τὴν δημόσια ὁμολογία μέλους τῆς Ἐπιτροπῆς ὑποβλήθηκαν και ἦσαν ἐντελῶς ἄξια βραβεύσεως;...

Ἀπὸ τὰ τρία ἀπονεμηθέντα βραβεῖα, μόνον τὸ δεύτερο, ποῦ δόθηκε σὲ συγγραφέα δόκιμο ἄλλὰ και συγχρόνως νέο, εἶναι ἀληθινὰ συμπαθητικὸ: Ὁ κ. Δ. Ἰωαννόπουλος ἀξίζει κάθε ἐνθάρρυνση γιὰ τὸ ἔργο του. Μὰ τὰ ἄλλα... Τί νὰ πῆ κανεὶς γι' αὐτὰ; Ἦσαν ἄραγε ἀπαραίτητα;

ΑΣΤΑΡΩΘ

G. ΠΑΠΑΝΑΣΤΑΣΙΟΥ

ΤΑ ΠΡΟΣΩΠΑ ΚΑΙ ΟΙ ΚΑΙΡΟΙ

ΜΙΑ ΩΡΑ ΜΕ ΤΟΝ ΥΠΟΥΡΓΟ ΤΗΣ ΠΑΙΔΕΙΑΣ

Πρῶτα-πρῶτα, ἡ ἴδρυσή τοῦ Ἐθνικοῦ θεάτρου και κατόπι τὰ ἄλλα νομοσχέδια ποῦ ἀκολούθησαν πρὸς προετασίαν τῶν γραμμῶν και τῶν τεχνῶν, ἔφεραν τὸν Ἐπιτροπὸ τῆς Παιδείας κ. Γ. Παπαναστασίου σ' ἕνα ἐπίπεδο ἐντελῶς ξεχωριστὸ και ἀσυνήθιστο γιὰ τοὺς πολιτικοὺς μας. Ἀσχετα τώρα ἂν τὸ πρῶτο τορπιλλίστηκε ἀπὸ μερικούς. Τὸ τορπιλλισμα αὐτὸ δὲν μπόρεσε νὰ ἔχει ἀπολύτως καμμιὰ ἐπίδραση σὲ κείνους ποῦ ἔχτιμοῦν τὸ εὐεργετικὸ και σωτήριο ἔργο τοῦ ὑπουργοῦ τῆς Παιδείας.

Σκέφτηκα ὅτι μιὰ συνέντευξη, μ' ἕναν τέτοιο ἀνθρώπο, θάταν πάντα ἐνδιαφέρουσα. Θάχομε κατὶ νὰ ἀκούσομε, κατὶ νὰ ὀφελήθοῦμε. Κι' αὐτὸ τὸ κατὶ, εἶμαι βέβαιος ὅτι θά ἐνδιαφέρει ὅλους ἐκείνους ποῦ θυσιάζουν ὄλο τὸ εἶναι τους, ὄλη τὴ ζωὴ του, γιὰ τὰ γράμματα.

Τὸν βρισκοῦμε ἕνα ἀπόγεμα μέσα στὸ ὑπουργικὸ του γραφεῖο. Ροδοκόκκινος, μὲ τὰ

ξανθά και κατσαρά μαλλιά του όμορφοτε-
 τισμένα, ύπογράφει διάφορα έγγραφα του
 ύπουργείου. Για μία στιγμὴ τὰ παρατάει όλα
 και χαμγγελώντας μᾶς λέει ότι είναι στη δι-
 άθεσή μας. Από μέρες του ψυθίριζα ότι
 τὸν ήθελα κάποια μέρα για μερικά λογοτεχ-
 νικά ζητήματα.

— Ασφαλῶς μου λέει θά ήρθε τώρα ἐκεί-
 νη ή μέρα.

Τὸ νομοσχέδιον «περὶ ἐνίσχυσεως τῆς
 ἑλληνικῆς τέχνης» τὸ ὁποῖον κατετέθη εἰς
 τὴν Βουλὴν και ἔχει ήδη ἐγκριθῆ ὑπὸ τῆς
 ἀρμοδίας Κοινοβουλευτικῆς ἐπιτροπῆς περι-
 χει μόνον γενικά διτάξεις. Ὅριζει ότι κατ'
 ἔτος θά βραβεύονται ἑτά ἔργα τῆς νεωτέρας
 ἑλληνικῆς τέχνης, ήτοι ποιήσεως, πεζοῦ λό-
 γου, θεάτρου, ζωγραφικῆς, γλυπτικῆς, μου-
 σικῆς και ἀρχιτεκτονικῆς, με βραβεῖα 50,000
 δραχμῶν ἕκαστον. Ὅριζει ἔτισης ότι ἐπιτρο-
 παί θέλουν ἀπονέμει τὰ βραβεῖα. Τὸς πε-
 ραιτέρω λεπτομερείας θέλει ὀρίσει διάταγμα,
 τὸ ὁποῖον θά ἐκδοθῆ μετά τὴν ψήφισιν του
 νόμου. Ἐπιθυμῶ και ἐγὼ νά ὑπάξουν κατά
 τὴν ἀπονομῆν τῶν βραβεῖων αἱ πληρέστεραι
 δυναταὶ ἐγγυήσεις. *Διὰ τοῦτο θά ἐβλεπον*
εὐχαρίστως μίαν δημοσίαν συζήτησιν ἐπὶ
τοῦ θέματος, τὰ πορίσματα τῆς ὁποίας θ'
*ἀπετέλουν βοήθημα διὰ τὴν ἐπιτυχῆ διατύ-
 πωσιν τοῦ σχετικοῦ διατάγματος.*

Κατόπιν ήλθαιμε στοῦ ζήτημα τοῦ ἂν πρέ-
 πει νά διορίζονται λογοτέχναι ἀνώτεροι Κρα-
 τικοὶ ὑπάλληλοι.

— Οἱ Λογοτέχναι δὲν εἶναι ήμελημένοι μέχρι
 τοῦδε ὑπὸ τοῦ Κράτους. Κατὰ μεγάλην ἀνα-
 λογίαν εὐρίσκονται εἰς δημοσίας θέσεις. Δὲν
 εἶναι ὁμως δυνατὸν νά διορισθοῦν και ὄλοι.
 Ἄλλωστε, δὲν ἀρκεῖ μόνον τὸ λογοτεχνικὸν
 ἄλτανον πρὸς εὐδοκίμησιν εἰς τὰς διοικητικὰς
 θέσεις....

— Ἡ ἔορτὴ τοῦ βιβλίου τότε θά ὀργανω-
 θῆ κ. ὑπουργέ;

— Ἡ ἔορτὴ τοῦ βιβλίου ήμπορεῖ νά ὀργανω-
 θῆ ἐντὸς τῆς μονίμου καλλιτεχνικῆς ἐκθέσε-
 ως, τὴν ἀνεγερσιν τῆς ὁποίας ἔτισης προ-
 β ἔπομεν εἰς τὸ νομοσχέδιον πρὸς ἐνίσχυσιν
 τῆς ἑλλ. τέχνης.

— Τὸ ἔθνικὸ Ἄριστεῖο τί ἀτέγινε κ. ὑ-
 ποργέ; Ἡ Ἀκαδημία τόσα χρόνια σιωπᾶ!
 Ἄγνωστο βέβαια για ποῖο λόγο. Δὲν νομίζε-
 τε ότι πρέπει ξανά τὸ ὑπουργεῖο νά τὸ ἀνα-
 λάβει και νά τὸ δώσῃ σὲ μερικὸς οἱ ὁποῖοι
 εἶναι ἀρκετὰ ἀξιοὶ για νά τιμηθοῦν με τὸ
 ἔθνικὸ Ἄριστεῖο;

— Ἄριστεῖον ἂν ἀπενέμετο ὑπὸ τοῦ Ὑπουρ-
 γείου τῆς Παιδείας, θά ὑφίστατο ἀσφαλῶς ὁ
 Ὑπουργὸς τὴν γενικὴν ἐπίκρισιν ότι τὸ χορη-
 γεῖ εἰς τὰς «εὐνοουμέναις» του. Δὲν εἶναι
 ἄλλως τε πρόσφατος ή πολεμικὴ κατὰ τοῦ
 Ἐθνικοῦ θεάτρου ὅπου ἀριστεῖς τῶν Ἑλλη-
 νικῶν Γραμμάτων, οἱ ἀποτελοῦντες τὴν Ἐ-
 πιτροπὴν και τὸ Συμβούλιον, καθορισθεῖ-
 σαν, ὡς «Εὐνοουμένοι» τοῦ Ὑπουργοῦ. **Ἡ Ἀ-**

**καδημία, ἃς ἔχη λοιπὸν και τὴν πρωτο-
 βουλῖαν, και τὴν εὐθύνην...**

— Πῶς σὰς ἐφάνη κ. ὑπουργέ, ἡ ἀντίδρασις
 μερικῶν λογοτεχνῶν διὰ τὴν μετάφρασιν
 τῶν ἑλληνικῶν ἔργων;

— Ἐκαστος δικαιουται νά ἔχη τὰς γνώμας
 του Ἄλλὰ καθὸν τρόπον τελικῶς διευρρωφῶ-
 θῆ τὸ νομοσχέδιον, ὑποθέτω, ότι δὲν θά ὑ-
 πάρχουν πλέον ἀντιρήσεις*.

Αὐτὰ μᾶς εἶπε ὁ κ. Παπανδρέου. Τοῦ ὑπο-
 βλάμε κ' ἕνα ἄλλο ἐρώτημα: Τί ἄλλα μέτ-
 ρα πρόκειται νά λάβῃ. Ἐδῶ δὲν θέλησε νά
 μᾶς ἀπαντήσῃ. Καὶ με τὸ δίκηο του. Πρέπει
 τότε νά λέῃ κανεὶς ότι θά κάνῃ κείνο και
 κείνο ὅταν εἶναι βέβαιος ότι θά γίνῃ.

Κι ὅπως ξέρουμε ὄλοι μᾶς ὁ «ὑπουργὸς μᾶς»
 για νά μεταχειρισθῶ τὴ φράση σεβαστοῦ
 μου συγγραφέα εἶναι πῶς πολλὸ ἀνθρώπος τῶν
 ἔργων παρὰ τῶν λόγων. Κι αὐτὸ εἶναι τὸ
 μουσικὸ πὸν τὸν κάνει τόσο ἀγαπητό, τὸ
 μουσικὸ πὸν συνέδεσε τ' ὄνομά του με τὴν
 ἱστορία τῶν Νεοελληνικῶν Γραμμάτων.

ΚΩΣΤΑΣ ΚΑΛΑΝΤΖΗΣ

ΤΑ ΒΙΒΛΙΑ

ΣΥΛΒΙΟΥ: «Τὰ Μάγια» Ἐκδότης Ἄριστ.
 Ν. Μαυρίδης, Ἀθήνα 1931.

Ὁ κ. Σύλβιος μᾶς φέρνει στοῦ καινούργιο
 βιβλίου του τὸ μήνυμα ἐνὸς χαμένου κόσμου.
 Ἡ φράσι Ἰωνικὴ ἀκτὴ, ή γεμάτη ἀπὸ πα-
 ραδόσεις πανάρχαιες, δεμένες ἀρρηκτα με τὴν
 ἱστορία τῶν ἑλληνικῶν γραμμάτων, ἔπεσε
 θῦμα, κάποια μέρα τοῦ 1922, στὴν κτηνώδη
 βία και τὸ μῖσος τῶν ἀνθρώπων. Ἐρημώ-
 θηκε κ' ἐκάηκε, καταρσῆετηκε ἀπ' ἀκρῆ σ'
 ἀκρῆ. Ἡ φωτιὰ ἐρήμαξε τὴν ἀνατολιτικὴν
 γραφικότητά της. Κ' οἱ τραγικοὶ της ἀπόστο-
 λοι, ξεσκλῖδια ματωμένα, ἐσύθθησαν ὡς
 τὴν ἀντικρουμένη ἀκτὴ, για νά φέρουνε τοὺς
 ἀπελπισμένους γόους, τοὺς στερνοὺς, τῆς πε-
 θαμένης πατρίδος.

Ὁ συγγραφέας, χαρακτηρίζει τὸ βιβλίο του
 μετριόφρονα «Σμυρνέικες ήθογραφεῖς». Μά
 ή καλλιτεχνικὴ του ἰδιοσυγκρασία, πὸν εἶναι
 προὸδλη, πετυχαίνει κατὰ καλίτερο ἀπὸ τὸ
 στενὰ λαογραφικὸ ἀφήγημα πὸν ἔχουνε συ-
 νηθίσει στὸν τόπο μᾶς νά παρουσιάζουν
 κάτω ἀπὸ τὴν ἐτικέττα τῆς ήθογραφίας. Δί-
 νει στοὺς πίνακές του ζωντάνια και κίνηση.
 Ἀκόμη, ή κάποια χιουμοριστικὴ του διάθεση
 βοηθαίει στοῦ ἀναγλυφικὸ σχεδίασμα τῶν στιγ-
 μῶν και τῶν προσώπων. Ἡ σμυρνέικη ζωή,
 τῆς λαϊκῆς τάξης κυρίως, περνάει μπροστά
 μας σὲ ὄλες της τῆς ἀποχρώσεις, τῆς θλιμμέ-
 νες ὄπως και τῆς χαρούμενες ἀλλὰ και τῆς
 σκοτεινῆς ἐκεῖνης; στῆς ὁποῖες ὁ πόνος κ' ή
 ἀγωνία δίνουν μίαν ἀνάταση δραματικὴν
 («Τουρκαμαλία») ή και τραγικὴ ἀκόμα («ὁ
 Κατσάκης»).

Α. Τ.

Α. ΑΡΙΓΗ: «Οἱ Λύκοι» Μυθιστόρημα,
 Ἐκδότης Ἄριστ. Ν. Μαυρίδης, Ἀθήνα.

Τὰ μυθιστορήματα ἀποτελοῦν κ' αὐτὰ λο-
 γοτεχνικὸ εἶδος ξεχωριστό, με συναφεῖς ἀξι-
 ώσεις και βελτιώσεις, ή περιορίζονται σὲ μίαν
 προκτικώτερον ἀποστολή, τὴν εὐχαρίστηση δη-
 λαδῆ τοῦ πολλοῦ κοινού, κρῖκος συνδετικὸς
 μεταξὺ τέχνης και δημοσιογραφίας; Ἡ ἀπάν-
 τησὴ στοῦ ἐρώτημα αὐτὸ δίνεται κατὰ διαφό-
 ρους τρόπους ἀπὸ τοὺς συγγραφεῖς μας, ἀλλ'
 οἱ περισσότεροὶ τοὺς εἶναι φανερὸ πὸς ἀπο-
 κλῖνον πρὸς τὴ δεύτερη ἄποψη. Τοῦτο ὁμως
 δὲ σημαίνει πὸς ζημιώνεται ἔτσι ή αισθητι-
 κὴ ἀξία τοῦ βιβλίου ή πὸς τὰ σημερινὰ μυ-
 θιστορημάτα μᾶς δὲν εἶν' ἀνώτερα, και σὲ με-
 γάλῳ μάλιστα βαθμῷ, ἀπὸ ἄλλα προηγουμένων
 χρόνων. Τὴν αἰσιόδοξη αὐτὴ ἰδέα μᾶς τὴν πι-
 στοποιοῦν κάθε τόσο ἐκδόσεις ἀξιοσημειώτες
 και για τοὺ γραφίματός των και για τοὺ θε-
 ματός των τῆ σπουδαιότητά, κ' ἀνάμεσα σ' αὐ-
 τές, σήμερα, τὸ μυθιστόρημα τοῦ κ. Ἀριγῆ.
 Οἱ «Λύκοι» εἶν' ἕνα βιβλίου πὸν πραγματεῖ-
 εται μίαν ὑπόθεση πολὺ ἐνδιαφέρουσα και πα-
 ρακολουθεῖται ἀπὸ τὸν ἀναγνώστη με μίαν βα-
 θύτερη γνωσιολογικὴ περιέγραφα. Ὁ τύπος
 πὸν ἐξετάζεται ἐκεῖ μέσα εἶναι παρμένος ἀπ'
 τῆ σύγχρονη πραγματικότητα και θάβρει
 ἀπήχησῃ περισσότερη ἀπ' ὅσην ὑποτίθεται
 πὸς προκαλεῖ ὁ ἀσθενικός και κάπως μονό-
 πλευρος χαρακτήρας του. Ὁ συγγραφέας ἐπρ-
 σπάθησε νά μᾶς τὸν περιγράψῃ με ἔξομολο-
 γητικὴ σχεδὸν εἰλικρίνεια, χωρίς νά μᾶς ἀπο-
 κρύψει οὔτε τῆς παρεξηγήσιμες ἐκδηλώσεις του
 και δὲ μπορεῖ παρὰ νά μείνει ἱκανοποιημέ-
 νος ἀπὸ τὴν κρίσῃ τῶν ἀναγνωστῶν, πὸν θά-
 χει, κ' αὐτὴ πάλι, τῆς ἀτομικῆς ποιικιλίας της,
 ἰδιαίτως κατὰ τὴν ψυχρσῦνθεση τοῦ καθενὸς.

Γ. Κ.

Ἡ ΖΩΓΡΑΦΙΚΗ

(Οἰκονόμου, Χριστοφῆς, Λιμαντόπουλος)

Δὲν εἶμαι ὑπερβολικός, ἐάν σᾶς πῶ, ότι τῆ
 φορὰ αὐτῆ ὁ περίπατός μου εἶχε τὴν ἀνα-
 παυσί του. Μεταξὺ τῶν πέντε ἐκθέσεων πὸν
 εἶχα νά διατρέξῳ (και φυσικὰ ἑλευνηλημέ-
 νως), ή ἔκθεσι ἐνὸς ποιητῆ—ζωγράφου, τοῦ
 κ. Οἰκονόμου, ὑπῆρξε ὀμολογουμένως ξεκού-
 ρασμα, για κάθε ὀδοιπόρο—κριτικὸ.
 Ἡ τεχνολογία τοῦ κ. Οἰκονόμου γνωστὴ
 κ' ἀπὸ ἄλλοτε, ἐξαιτεῖται σὲ μίαν *μουνη*
χρωματολογία—ὅπου ή ἀβρότητα, ή εὐγένεια κ'
 ή ὄνειροπόλησις, συγκαλύπτονται ἀναλλῶτως.
 Ὑπάρχει εἰς αὐτὴν, ή μουσικὴ τοῦ στίχου,
 ή ἀβεβαίότης ὀρισμένων ὄρων τῆς ήμέρας
 (τοῦ ἔτους), τὸ ήσυχο ὀμιχλώδες φῶς.

Τὰ νησιώτικα σπῆτια πὸν ζωγραφίζει, οἱ
 βάρκες—πότε ἀραγμένες και πότε ἔτοιμες για

νά φύγουν—οἱ λίθινοι δρόμοι, οἱ παλαιοὶ μῦ-
 λοι, τὰ πέτρινα γεφύρια, οἱ κάβροι, τὰ ἔξωκ-
 κλήσια, τὰ σύθολα νερὰ με τῆς καθρεφτισμέ-
 νες σιλουέττες στοῦ λιμᾶν, με δυὸ λόγια, τὰ
 θαλασσινὰ τοπεῖα του—ζοῦν βυθισμένα σὲ
 μίαν τέτοια ἀπατηλὴ ἀτμόσφαιρα, χωρίς τὸ
 βάρος τοῦ ρεαλισμοῦ ή τῆς περιγραμμένης
 φόρμας ή τῆς σκληρότητος πὸν ἔχει ἕνα θε-
 τικὸ «μοντελάρισμα». Οἱ πίνακές του ὀλιγό-
 τερο «σιλουεττικοὶ» ἀπὸ ἄλλοτε, κερδίσανε
 χρωματικὴ ὕλη, πὸν δὲν τὴν εἶχανε προη-
 γουμένως. Ἡ ἐξελίξι του εἶνε καταφανής:
 νά κατακτῆσει ὄλον ἐκεῖνον τὸν πλοῦτον πὸν
 χαρακτηρίζει μίαν κολοριστικὴ ὑποκειμεν-
 κὴ (συναισθηματικὴ) παλέττα. Καὶ ἂν αὐτῆ
 συμβαίνει νά μὴν ἔδωσε τὸ μέγεθος πὸν θά
 ἐχρειάζετο, πάντως, ἔφτασε στὰ πῶ ἀξιόλογα
 ἀποτελέσματα. Ἀντιπροσωπεύει ἕνα εἶδος:
τῆ μαγικότητά τοῦ τοπεῖου— κερδισμένη τό-
 σο με τὸν καλωπισμὸ ὅσο και με τὴν ἀπλο-
 ποιήσι «μέχρι διαλύσεως» πὸν πῆραν τὰ χρώ-
 ματά της. Ἐδῶσε στὰ πράγματα τῆ δικῆ του
 ἀλήθεια— ἕνα συναισθηματισμὸ ἔξυφωμένο
 μέχρι τῆς μαγείας.

Τὸ εἶδος αὐτὸ τῆς ζωγραφικῆς, ὅπου ὁ κ.
 Οἰκονόμου φιλοτεχνεῖ με τόση εἰλικρίνεια,
 ἂν κ' ἔχει τὰ τρωτὰ του—τὴ στενότητα και
 τὴ μονοτονία—ἔχει ἀναμφίβολως κατὰ πὸν δὲν
 μποροῦμε παρὰ νά τὸ ὑπολογίζουμε: προσ-
 φέρει, ἂν ὄχι τίποτε ἄλλο, τὴν εὐχαρίστησι
 και τὴν ἀνάπαυσι στοῦ ματί, στοιχειὰ πὸν
 δυστυχῶς κατήνησαν τόσο σπάνια ἀπ' τοὺς
 συγχρόνους πίνακες.

**

Σὲ ἀντίθετα θεάματα ἐβρέθηκα πηγαίνον-
 τας στὴν ἔκθεσι τοῦ κ. Χριστοφῆ. Ἐπιμένει
 στὴν ήθογραφία τοῦ δρόμου, τῆς ταβέρνας,
 και τοῦ χωριοῦ. Δὲ λέω πὸς ή ἐκδήλωσι αὐ-
 τῆ τῆς ζωγραφικῆς δὲν μου εἶναι ἀνεκτὴ. Θά
 μου ήταν μάλιστα ἀναριστόσο ἀπὸ κάθε
 ἄλλη ὑπόπτως *μοντερνίζουσα*, ἐάν εἶχε τὴν
 τύχη νά συλληφθῆ με ὄλο ἐκεῖνο τὸ ἀνθρώ-
 πινο βάθος πὸν κρύβεται σ' αὐτὴν.

Ἡ ήθογραφία εἶνε μεγάλη τέχνη' ἐφ ὅσον
 συνθέτει ἀπὸ τὸ περιβάλλον μίαν ἐποχῆς,
 ἐνὸς τόπου, μιᾶς φιλιῆς, ὀτι ἰδιωίτερο και
 ζωικὸ ἔχει νά παρουσιάσει ὡς ἱστορία. Εἰ-
 σέρχεται σ' αὐτὸ τὸ νόημα τῆς ζωῆς. Ἐτσι ὀ-
 πως κινεῖται αὐτὴ, με τοὺς ἀνθρώπους πὸν
 τὴν ἀντιπροσωπεύουν. Συνθέτει με ἀνάλλογα
 γραφικὰ μέσα, τὴ φυσιογνωμία τῆς κοινω-
 νίας, σὲ μίαν ὀρισμένην περίοδο πὸν ἐξησε, για
 νά μεταβληθῆ σὲ κάτι ἄλλο, πὸν ἀνάσως ἔρ-
 χεται, στὴν ἐπιφάνεια τῆς γῆς. Ἄλλ' ἀπ' ὄλα
 αὐτὰ εἶμεθα μακριὰ. Ἡ ήθογραφία με τὴ
 σημασία πὸν λέμε, ὑπάρχει στὰ Μουσεῖα.
 Στους πίνακες τοῦ κ. Χριστοφῆ, σκιαγραφεῖ-
 ται ἄπλῶς ή ὑποψία της. Χρειάζεται παρα-
 τῆρησι και συμμετοχῆ τόσο γεννησι και δια-
 κῆς με τὸν κόσμο τῆς ἀντικειμενικότητος,
 ὄστε νά μεταβληθῆ ἀπὸ *θέμα* σὲ *εἰκόνα* ζῶ-

σα' τόση αλήθεια και τέχνη χρωματική—πὺ ὥρισμένους τὸ εἶδος αὐτὸ ἀνήκει σὲ ἄλλες συγγραμμένους ἐποχές.

* *

Ἄπ' τις ὑπόλοιπες τρεῖς ἐκθέσεις πὺ ἔχουμε ἀκόμη νὰ περιηγηθῶμε, τῆς κ. Ἀσπρογέρακα, τῆς κ. Δημαρᾶ, καὶ τοῦ κ. Διαμαντοπούλου—ἡ προσοχὴ μας ἄς σταματήσῃ περισσότερο στὰ ὀλίγα ἔργα πὺ ἐκθέτῃ, ὁ τελευταῖος αὐτὸς νέος καλλιτέχνης, εἰς τὸ «Ἀσυλον Τέχνης».

Εἶμωνα ἐκ τῶν πρώτων πὺ τὸν ἐπρόσεξαν, ὅταν ἕνα βράδι πρὸς τὸ σούρουπο, πέρσου, τὸν ἐγνώρισαν τυχαίως. Βαστοῦσε μαζί του ἕνα μεγάλο μέρος ἀπὸ τὰ σχέδιά του, τὰ ὁποῖα μὸς εἶδειξε. Ἡ ἐντύπωσί μου ἀπὸ τὴν ἐργασία του ἐκείνη (τῆς ὁποίας μερικά καὶ τὰ καλλίτερα ἐκθέτῃ καὶ σήμερον μεταξύ ἄλλων νεωτέρων), ἦτανε πὺ εἶχε τὴν εὐαισθησία, ἂν ὄχι κάποια δική του γνώση, ὅσον ἀφορᾶ τὴ σύνθεσι καὶ τὴς ἀπαιτήσεις πὺ ἔχουν τὰ νέα σχήματα—τὰ σχήματα abstraits. Ἐνα μάλιστα ἐξ αὐτῶν, μὸς σταμάτησε κυριολεκτικᾶ. Ἐδειχνε, πὺ αὐτὰ τὰ πράγματα πὺ λέμε «μοντέρνα», τὰ ἐνοιθε: εἶχε μὸς ἀνάλογη ἰδιουσυγκρασία, κατάλληλη νὰ μεταδώσῃ συγκίνησι, μὸς τὸν τρόπο τῆς κατασκευῆς πὺ διακρίνει τὴ σχολὴ τοῦ «κυβισμού». Σήμερον, ἡ ἐντύπωσί μου ἀπὸ τὴν ἐκθεσί του (εἰς τὴν ὁποῖαν παρουσιάζει κατὰ τὸ πλεῖστον ἄλλα, νεότερα, ἀπ' ὅ,τι εἶδα τότε), παραμένει ἡ ἴδια, μὸς τὴν ἐξῆς ἐπιφύλαξι: φοβοῦμαι, πὺ ἐκβίασε τὸν ἑαυτὸ του, ζητώντας ἡ κνηγώντας διάφορα θέματα—μὸς τὰ ὁποῖα θὰ ἐπλούτιζε τὸν τρόπον αὐτόν, εἰς τὸν ὁποῖον πρωτοεκδηλώθηκε τὸσον ὡραῖα! Ἐνα ἔχον νὰ πῶ: νὰ μείνῃ εἰς τὴν ἀγνότητα, καὶ εἰς τὴν περὶπαρξία πὺ δίνει ἡ ἀγνότης, γυμνάζοντας ἀκαταπαύστως καὶ σταθερᾶ τὴν ὁρασί του ἡ τὴν ἰκανότητά του, ἂν αὐτὸν τὸν δρόμον πὺ ἐβάδισε, τὸν τόσον νέον καὶ τόσον ἐπικίνδυνον. Ἐάν, τώρα, γιὰ νὰ τὸ ἐπιτύχῃ αὐτό, θὰ χρεισθῆ νὰ πάει στὴν Εὐρώπη, ἡ νὰ παραμείνῃ ἐδῶ σπουδάζοντας στὸ Πολυτεχνεῖο— εἶνε ὑπόθεσι, ἡ ὁποῖα ἐξαρτᾶται ἀπὸ ἄλλους ἀριθμούς, γιὰ τοὺς ὁποῖους, φυσικά, δὸν μπορῶ νὰ ἔχω γνώμη.

ΑΝΑΣΤΑΣΙΟΣ ΔΡΙΒΑΣ

Υ.Γ.—(Γιὰ τὴς ὑπολοιπόμενες δύο ἀκόμη ἐκθέσεις, τῆς κ. Ἀσπρογέρακα καὶ τῆς κ. Δημαρᾶ, εἰς τὸν ἐρχόμενον περίπατον).

A. Δ.

ΤΟ ΘΕΑΤΡΟ

Η ΙΣΤΟΡΙΑ ΤΗΣ ΑΘΗΝΑΣ

Ὁ κ. Τίμος Μωραϊτίνης μὸς τὸ καινούριον ἔργον θέλησε ξεφειγόντας ἀπὸ τὸ καλοῦν τῶν ἴσμε σήμερον δοσμένων ἔργων του

νὰ ἐμφανισθῆ σὲ κάτι νέον, νὰ μὸς ἄλλε-ἀτιμόσφαιρες, νὰ ἀτενίσῃ νέους ὁρίζοντες.

Ἰσαμε σήμερον τὰ ἔργα τοῦ Μωραϊτίνου εἶχαν βάσι τὸ χιοῦμορ καὶ τὴ σάτυρα, τὸ ἔλαφρό καὶ δεικτικὸ ἐκεῖνον πνεῦμα, τὸ γνήσιο, τὸ ντόπιον πὺ σὺς θυμίζε σὲ κάθε στιγμὴ τὴν Ἀθήνα, τοὺς τύπους τῆς, τὴ γύρω μας ζωῆ.

Κι' ὁ κόσμος πηγαίνοντας σὲ κάθε καινούριον ἔργον του, πηγαίνει μὸς τὴ βεβαιότητα—πρᾶγμα πολὺ σπάνιον στὴν ἐποχὴ μας—πὺ θὰ περάσει μὸς εὐχάριστη βραδιά, πὺ δὸν θὰ κλάψῃ τὰ λεπτὰ πὺ ἔδωσε πὺ δὸν θὰ φύγει μὸς πονοκέφαλον.

Ἐτσι καὶ πρὸς ὅσον ἄνηγγέλθηκε ἡ «Αἰωνία Ζωή» ὁ κόσμος πῆγε περιμένοντας νὰ δεῖ κάτι σάν τὸ «Μοντέρνον σπητι» καὶ «Δακτυλογράφο» κ.λ.π. Πόση ὁμως ἦταν ἡ ἐκπληξι του ὅταν ἀντί τῆς συνηθισμένης πια Μωραϊτίνου φάσας, εἶδε ἕνα καινούριον Μωραϊτίνου, ἕνα Μωραϊτίνου πὺ δὸν ἤξευρε καὶ δὸν ὑπέθετε. Εἶδε ἕνα Μωραϊτίνου λυρικό, ρομαντικό, λεπτό, πὺ μποροῦσε νὰ φέρῃ στὴ ψυχὴ του συγκίνησι, νὰ τὴν κἀνῃ νὰ σκεπτῆ πῶς βαθύτερα νὰ δῆ πῶς μακρῶς. Κι' ὁ κόσμος αὐτὸς παρ' ὄλο πὺ ἔχασε τὸ παλιὸ εὐθύμιον Μωραϊτίνου, ἐνθουσιάστηκε καὶ χειροκρότησε τὸν νέον.

Ἡ ἴδια ἰστορία ἐπανελήφθηκε τώρα μὸς τὴν «Ἰστορία τῆς Ἀθήνας». Ὁ κόσμος πῆγε γιὰ νὰ γελάσῃ—νὰ σκάσῃ στὰ γέλοια—ἐφυγε ὁμως, χωρὶς αὐτό, ἄλλῃ ἰκανοποιημένος, καὶ νοιθώνοντας μὸς τοῦ μὸς ψυχικὴ διάθεση πὺ χωρὶς νὰ μπορῆ νὰ ἐξηγήσῃ τὸν λόγον, τὸν ἄφινε λίγο ρεμβῶ κ' εὐχαριστημένο. Καὶ πραγματικᾶ ἡ «Ἰστορία τῆς Ἀθήνας» εἶναι ἀπὸ τὰ ἔργα ἐκεῖνα, τὰ ἤρσα, τὰ ἤσχα, πὺ μιλοῦν πῶς πολὺ στὴν ψυχὴ, στοὺς ἐσωτερικούς δηλαδὴ παρὰ στοὺς ἐξωτερικούς συναισθηματικούς κόσμους. Κι' αὐτὸ μόνον μὸς φαίνεται, πὺ φτάνει γιὰ νὰ νὰ ἰκανοποιημένος ἀπὸ τὸ ἔργον τοῦ κ. Μωραϊτίνου.

Μὰ ἐκτὸς ἀπ' αὐτό, μπορῆ ἐλπίσης νὰ περιφανεύεται γιὰ τὴν χάρισι στὸ ἔργον τοῦ αὐτό, δόθηκε ἡ εὐκαιρία σὲ μᾶς ὅλους νὰ δοῦμε ἕνα ἀνέβασμα σπάνιον στὸν τόπον μας καὶ πὺ θὰ μποροῦσε νὰ παραβληθῆ καὶ νὰ συγκριθῆ μὸς τὰ καλλίτερα τῶν Εὐρωπαϊκῶν. Ἡ συμβολὴ τοῦ κ. Σπύρου Μελά στὸ ἔργον, τὸ σκηνοθετικὸ δαιμόνιον τοῦ ὁποῖου τίθεται ἐκτὸς ἀπὸ κάθε συζήτησι καὶ σύγκρισι, μᾶς ἔδωσε τὴν εὐκαιρία νὰ φαντασθῶμε γιὰ λίγες ὥρες πὺς παρακολοῦθομε παράστασι σὲ εὐρωπαϊκὸ θέατρο.

Ἡ μαζέττες τῶν σκηνογραφιῶν, ἡ εὐαρόμνησις τῶν χρωμάτων καὶ τοῦ φωτισμοῦ, ἡ συνθέσις τῶν τόσον διαφόρων σκηναίων μεταξύ τῶν, καὶ ἡ ταχύτης—ἄθλος Ἡράκλειος—τῶν ἐναλλαγῶν, κατόρθωσαν νὰ δώσουν σὲ καθένα ταμπλῶ τὴν δική του ἀτιμόσφαιρα, τὸ δικὸ του χῶμα, τὴν ξεχωριστὴ ὑποβλητικότητά του.

Πλάϊ στὸ κατόρθωμα αὐτό, θὰ ἔπρεπε νὰ

μὸς λησμονηθῆ καὶ μὸς ἐργασία ἐνὸς ἄλλου γεννήτη, τοῦ κ. Φωκά. Οὐδέποτε, ὅσον θυμᾶμαι βέβαια, παρουσιάσθηκαν Ἕλληνες ἡθοποιοὶ καὶ μπαλέττα ντυμένοι μὸς τὴν ἀρμονία τῶν χρωμάτων, καὶ τὸ ἀκόμη ἀρμονικότερον σύνολον, πὺ παρουσίασθησαν οἱ ἡθοποιοὶ καὶ τὰ μπαλέττα τοῦ «Μοντιάλ». Γιατὸ ἀκριβῶς τοῦ ἀρμόζει ἕνα μεγάλο, μεγάλο μᾶρβον.

Θὰ μποροῦσε κανεὶς νὰ μὸς πῆσῃ σὲ λεπτομέρειες, ἀλλὰ ὅλες αὐτὲς δὲ θὰ ἄχαν κανένα ἄλλο ἀποτέλεσμα παρὰ νὰ καταδείξουν ἀκόμη περισσότερο τὴν αλήθειαν τῶν παραπάνω λεχθέντων.

Ἡ «Ἰστορία τῆς Ἀθήνας» δὸν μπορῆ παρὰ νὰ σημειώσῃ ἕνα σταθμὸ στὴν θεατρικὴ παραγωγή, καὶ στὴν σκηνοθετικὴ πρόδο τοῦ τόπου μας. Τῆς ἀξίζει!

ΝΤΟΛΗΣ ΝΙΚΒΑΣ

ΞΕΝΗ ΠΝΕΥΜΑΤΙΚΗ ΚΙΝΗΣΗ

ΤΟΥΡΚΙΑ

Ὁ συγγραφέας πὺ διαβάσεται περισσότερο σήμερον στὴν Τουρκία εἶναι ὁ Ρεσᾶτ Νουρη. Μυθιστοιογράφος μὸς δυνατὴ τεχνικὴ καὶ μεγάλη μαστριά, ἔχει ἐπιδοθεὶ χρόνια τώρα στὴ ψυχολογία τῆς γυναίκας καὶ τὴν ἐξέτασι, ἀνάλυσι καὶ περιγραφή ὄλων τῶν παιχιδίων τῆς καρδιάς. Τὰ γύρω στὸν ἄξωνα αὐτὸ θέματα πολλὲς φορὲς μοιάζουν τόσο ἀναμεταξύ τους ὥστε βρέθηκαν πολλοὶ πὺ τὸν ἐκατηγόρησαν γιὰ τὴν ὁμοιότητα τῶν ἔργων του. Δὸν ξαῖρουμε ἂν εἶχαν δίκαιον ἡ ἄδικο. Τὸ βέβαιον εἶναι πὺς ὁ Ρεσᾶτ Νουρη μὸς τὸ περὶστον του μυθιστόρημα, «Γισιλ Γκετζε» («Πράσινη νύχτα») ἀποστάσιμος ὄλους ὅσον τοῦ ἐρχονται καὶ τὸν ἐκατηγόρουσαν. Ὁ μεγάλος συγγραφέας ἔμπαινε σ' ἕνα νέον δρόμον, στὸ δρόμον πὺ θέλαμε.

Ἐπειὸς ἀπὸ τὸ ἀριστοτεχνικὸν, τὸ πολῦτιμον ἐκεῖνον πατριωτικὸν τοῦ ἔργον, τὸ «Γιαπράκ Ντοκιουμοῦ» («Τὸ πέσιμον τῶν φύλλων») πὺ τύπωσε φέτος, εἶναι τὸ δεύτερον βῆμα τοῦ Ρεσᾶτ Νουρη στὸν καινούριον αὐτὸ δρόμον. Ἀπομακρύνεται πια ὁ συγγραφέας ἀπὸ τὰ παιχιδίσματα τῆς καρδιάς καὶ τὸ λαβύρινθο τῆς γυναικείας ψυχῆς καὶ στρέφει τὰ μάτια του στὴ ζωὴ, στὴν κυρίως ζωὴ, στὴν κοινωνία. Κι' αὐτὰ πὺ βλέπει μᾶς τὰ περιγράφει.

Ὅσον κ' ἂν ὁ τίτλος «Γιαπράκ Ντοκιουμοῦ» θυμίζει ἕνα λυπητερόν καὶ μεταβολικό φθινόπωρον, μὸς φρινασθεῖτε πὺς στὸ καινούριον μυθιστόρημα τοῦ Ρεσᾶτ Νουρη, θὰ διαβῆστε ἕνα σωρὸ αἰσθηματικᾶ πεζοτοροῦδα. Ὁχι.—Τὸ φθινόπωρον πὺ περιγράφει ὁ συγγραφέας δὸν εἶναι τέτοιο τῆς φύσης, εἶναι γιὰ τὴ ζωὴ μᾶς οἰκογενείας, εἶναι καλύτερα τὸ φθινόπωρον τῆς ζωῆς τῆς κοινωνίας μας, τῆς δικῆς μας ζωῆς.

Ἡ ἐπίδειξιν τῶν οἰκονομικῶν συνθηκῶν ἔχει καταντῶσει δύσκολη τὴ ζωὴ. Σ' ὄλη τῆς τὰ ἐπίπεδα ἔχουν γίνῃ μεγάλες ἀλλαγὲς. Ἡ

παγκόσμια κρίσις ἔχει κλονίσῃ τὴ θέσι πολλῶν ἰδρυμάτων. Αἰῶνες ριζωμένα σίτια, μὸς βαστώντας στὴ δύναμι τῶν ἀέρα, γκρεμίζονται σάν ἐρειπωμένοι πύργοι μὸς δυνατὸ κρότον. Καὶ μέσα στὸ γενικό αὐτὸ ἀναποδογύρισμα κάποια μέρη μὸς καινούργια ἀλλαγή, μὸς νέα ἐξήγησι, ἕνα καινούριον ζωντανέμα θὰ λάβῃ χῶρα θὰ δημιουργηθῆ μὸς καινούργια ὁλοκαινούργια κοινωνία. Μὸς ἰδεώδεια κοινωνία! Ὁμως ὅσον τὴν ἐποχὴ ἐκείνη; . . .

Τὸ χαλάριον αὐτὸ τῆς κοινωνικῆς μας ζωῆς μὸς πολὺ χτυπητὰ χρώματα καὶ μαστριὰ ζωγραφίζει ὁ Ρεσᾶτ Νουρη στὸ τελευταῖον του βιβλίον.

Τὸ χροῖνον τώρα δεμένον στὴ: παλιῆς παλιῆς παραδόσεως, μὸς τὴν κλασσικὴ ἀντίληψιν τῆς ἀρετῆς καὶ τῆς τιμῆς ζυμωμένου, ταπεινοῦ, ἐργατικῶν, φιλότιμου ὁμως φτογοῦ ἀποστρατοῦ Ἀλῆ Ριζᾶ, τοῦ μὸς ἰπποτικῆ ψυχῆ αὐτοῦ γέροντος, ὁ τύπος εἶναι ζωντανεμένος τόσον γερᾶ στὴς γραμμὲς του σάν ἀγαλμα δουλεμένο ἀπὸ μᾶρβονιτσο. Ἡ γυναῖκα τοῦ Χαῖριε ἡ παρὸ τῆ φτώχειας τῆς ἀγνῆς, πιστῆς, ἡ ἀφοσιωμένη στὰ παιδιὰ τῆς ἡ ἀνίδεη αὐτὴ γυναικα βρῖσκειται στῶν περισσοτέρων μᾶς τὰ σίτια. Τὰ κορίτσια του, πὺ ὅσον κ' ἂν προσπαθοῦν νὰ μείνουν πιστὰ στὸν τίμιον δρόμον τοῦ πατέρους, δὸν μποροῦν νὰ μὸς ὑποκόψουν στὴς ἀνάγκες τῆς φυσιολογίας τους καὶ γι' αὐτὸ καταντημένα ὀλίγη ἄλλοι ἀνθρώποι, εἶναι τὰ κορίτσια τῆς σημερινῆς μας κοινωνίας. Ὅλοι μᾶς γνωρίζουμε τὸν ταμῖον καὶ τὸν ὑπάλληλον πὺ σαπίζει στὴς φυλακὲς γιὰ τὸ ἔκλεψε ἀπὸ τὸ ταμῖον τοῦ κράτους ἡ τοῦ καταστήματος ἀκόμη ὁποῦ ἐργάζονταν γιὰ νὰ μπορῆσει ν' ἀνταποκριθῆ στὰ βαρῶν ἔξοδα καὶ τῆς μοντέρνας ἀπαιτήσεως τῆς γυναικείας καὶ τῶν κοριτσιῶν του. Ὅλοι μᾶς βλέπουμε κ' ὄλοι μᾶς ἀκοῦμε ὅσον σὲ μὸς μονάχα νύχτα σπαταλοῦν ὀλάκερον τὸ μνηστῖον τους ἐπίδομα γιὰ νὰ μπορῆσουν ν' ἀποχτήσουν ἕνδονια χοροῦ ἐνῶ πεινοῦν, γιὰ νὰ μὸς ὑστερήσουν σὲ λουσα, σὲ διασκέδασι, σ' ἐπίδειξι ἀπὸ τὸ γειτονά τους ἐνῶ σίτι τους δὸν ἔχουν νὰ φᾶνε.

Ἡ οἰκογένεια τοῦ Ἀλῆ Ριζᾶ εἶναι σάν μὸς μνηστῖον τῆς σαπιμένης, τῆς γκαγκρενιασμένης κοινωνίας. Ὁ Ρεσᾶτ Νουρη βάζει μᾶς στὰ μάτια μᾶς ὀλάκερον τὸ κοινωνικὸ ξεφύλλισμα, σάν μὸς πληγὴ μὸς φλογωμένο κεφάλιν. Τὸ «Γιαπράκ Ντοκιουμοῦ» μοιάζει μὸς μὸς μεγάλη αἰθουσα ἀνατομίας. Καὶ τὸ γυμνὸ πτωμα πὺ κοιτᾶται στὸ μαρμαρένιον τῆς τραπέζης, εἶναι ἡ κοινωνία μᾶς, εἵμαστ' εἶμεῖς.

A. N. ΠΑΠΑΖΟΓΛΟΥ

ΕΝΑΣ ΘΙΑΣΟΣ ΝΕΩΝ

Στὴν «Ἀτλαντίδα» («Ἐξάρχεια») θὰ στεγασθεῖ τὸ καλοκαίρι ἕνας θιάσος νέων ὑπὸ τὴν ἐϋθύνην τοῦ δοκιμου νέου συγγραφέα κ. Δ. Ἰωαννουλοῦ καὶ μὸς πρωταγωνίστρια τῆς διδα Ἀ. Σταυρίδου.

ΣΗΜΕΙΩΜΑΤΑ

ΜΙΑ ἄτυχη (τουλάχιστον...) ἐνέργεια τοῦ Ὑπουργείου τῶν Ἐσωτερικῶν, νὰ ἀπαγορεύσει τὴν προβολὴ τῆς κινηματογραφικῆς ταινίας ποὺ ἔχει παρθεῖ ἀπὸ τὸ πολύκροτο βιβλίον τοῦ Ρέμαρκ «Τίποτα νεώτερο στὸ Δυτικο μέτωπο», εὐρῆκε σὲ ἀπογευματινὴ ἐφημερίδα τὸν ὑποστηρικτὴ τῆς, κάποιον κύριον πρόθυμον νὰ συνθέσει ἓνα λίβελλο.

Ὁ «περιβόητος φιλολογικὸς ἀπατεῶν», ὁ «μεγάλος ἀγύρτης», ὁ «πανάθλιος», ὁ «παλιανθρωπάκος» Ρέμαρκ, δὲν ἐπολέμησε, μᾶς πληροφρορεῖ ὁ κύριος τοῦ λιβέλλου ὁ φιλολογικὸς ἀγύρτης ἀρνήθηκε νὰ προσφέρει ἰὸ ἄμα του γιὰ τὰ ἐξαγοράσουν οἱ ἀξιοματικοὶ του μερικὰ γαλόνια. Ὁ πανάθλιος... Ἔκανε ὁμοίως κατὰ κἀλόντο (γομιζοῦμε ἐμεῖς). Ἐγραψε ἓνα βιβλίον ποὺ αἰτίμασε γιὰ πάντα τὴν κτηνώδη βία τοῦ πολέμου στὰ μάτια τῆς πολιτισμένης ἀνθρωπότητος. Ὁ πανάθλιος ἀγύρτης, ὁ παλιανθρωπάκος προσέφερε λοιπὸν αὐτὸ στὴν ἀνθρωπότητα.

Καὶ θέλουμε νὰ μάθουμε τώρα, οἱ κύριοι ποὺ ἀντάλλαξαν μὲ τὰ πολεμικὰ τους ἀνδραγαθήματα(;) ερικὰ γαλόνια, τί προσέφεραν στὴν ἀνθρωπότητα, αὐτοί;

ΜΕ ΤΟ ΦΥΛΛΟ τοῦτο, ὁ «Λόγος» κλείνει τὴν πρώτη ἐξαμηνία του. Στὸ ἐρχόμενο φύλλον μας θὰ δημοσιεύσουμε εἰδικὸ σημεῖωμα μ' ἓνα σύντομον ἀπολογισμὸ τοῦ ἔργου ποὺ τις βάσεις του ἐθεμελιώσαμε στὰ πρῶτα βήματα μας καὶ τοῦ ὁποῖου ἡ συνέχιση καὶ ἡ συμπλήρωσις θὰ σταθῇ ἀπὸ δῶ καὶ πέρα ὁ σκοπὸς μας. Ὅταν ἐμφανιστήκαμε, ἀποφύγαμε νὰ ἐπιδειξοῦμε στὸ κοινὸ προγράμματα καὶ ὑποσχέσεις. Ἐπρωτιμήσαμε νὰ ξεκινήσουμε ἰσχυρὰ καὶ μὲ μόνον ἐφόδιο τὸ φανατισμὸ μας. Σήμερα, ἀπὸ τὸν πρῶτον μας σταθμὸ, μποροῦμε νὰ ρίξουμε μιὰ σύντομη ματιὰ πίσω κ' ὕστερα νὰ στραφοῦμε ἀμέσως καὶ νὰ τὴν προβάλλουμε ἐμπρός. Ὁ ἀπολογισμὸς μας θὰ εἶναι περισσότερον μιὰ δλοκλήρωσις τῆς κατεῦθυνσῆς μας παρὰ μιὰ ἐγωϊστικὴ αὐτοκριτικὴ. Τοῦ ἔργου μας δὲν ἔχουμε κἀνυε παρὰ μόνον μιὰ μικρὴ ἀρχή. Ἀπ' ἐδῶ κ' ἐμπρός ἀρχίζει ἡ ἐργασία.

ΣΤΙΣ 25 Μαρτίου, ἡ Ἀκαδημία ἔδωσε, ὅπως εἶχε ἀναγγελθεῖ, τὴν βραβεῖα τῆς. Τὰ πῆραν οἱ κύριοι. . . —Μὰ αὐτὸ δὲν εἶχε καμμία σημασία. Τὸ χαρακτηριστικὸ εἶνε πὼς δὲν ἐπῆρε τὸ βραβεῖον τοῦ πεζογραφήματος ἡ «Ζωὴ ἐν τάφῳ», τὸ μοναδικὸ δηλαδὴ βιβλίον ποὺ προσέλασε κάποιον φῶροβον δικαιολογημένον τὰ τελευταῖα χρόνια. Ἀλλὰ πὼς νὰ τὸ πάρει; Τὸ βιβλίον αὐτὸ ἀνῆκει σ' ἐκεῖνα ποὺ ἀτιμάζουν, τὸν πόλεμον. Λοιπὸν, τὸν πόλεμον, μπορεῖ νὰ τὸν ἀπαρνιόμαστε μὲ στόμφο στοὺς πολιτικὸς λόγους μας καὶ νὰ συγκροτοῦμε μεγαλόσχημες συνδιασκέψεις γιὰ τὴ διακήρυξιν τῶν φιλερηνικῶν αἰσθημάτων μας, ἀλλὰ, ὅλα κ' ὅλα. . . Αὐτὰ εἶνε γιὰ τὰ μάτια τοῦ κοσμά-

κη. Στὸ χέρι μας κρατοῦμε πάντα τὸ μαχαῖρι καὶ μόλις βροῦμε τὴν κατάλληλὴν εὐκαιρία, ὑποπυλα, προδοτικὰ, τὸ χώνουμε στὶς εἰρήνης τὸ πλευρὸν. . . Αὐτὰ εἶνε τι παρασκήνια τῆς φάσεως. Καὶ καλοῦνται ὅλοι οἱ χαῖτοὶ νὰ χειροκροτήσουν μ' ἐνθουσιασμὸ. — Ἐμπρός λοιπὸν ἡ κλάκα! . . .

ΑΛΛΗΛΟΓΡΑΦΙΑ

Τ. Ἄθαν. Ν. Φιλαδέλφεια. — Τὸ ἐλάβαμε καὶ σὰς εὐχαριστοῦμε θερμότερα. Καὶ βέβαια ποῦ θὰ τὸ δημοσιεύσει ὁ «Λόγος». Ἀπαντοῦμε καὶ ἰδιαίτερα. — **Γ. Φλιασ.** Νεμέα. — Καλὸ τὸ «Ἐγὼ εἶμαι ἐκεῖνη ἡ ψυχὴ». Οἱ «ἀσιγγοῖ» ὠραῖο ὡς ἰδέα ἀλλὰ μὲ πάρα πολλὰ μετρικὰ λάθη. Στέλνουμε τὸ 1ο φύλλον. Στὸ πρακτορεῖο ἐφροντίσαμε σχετικὰ. Γράφετέ μας ὅταν μπορεῖτε, ἂν ἐρχονται τὰ φύλλα. — **Ἀρ. Ἀριστ.** — Τὸ διήγημά σας προδίδει μιὰν εὐαισθησία ποιητικὴ, ἀλλὰ ἀκόμη εἶναι ἀδόκιμον. Διαβάστε πολὺ γιὰ νὰ μορφώσετε ὕφος. Καὶ τὴ γλώσσα σας προσέξτε. Μὴ γράφετε «Νερὸ φερνε» ἀντὶ γιὰ : νερὸ ἔφερνε, ἡ «πιά πλωνόταν» ἀντὶ γιὰ : πιά ἀπλωνόταν. Εἶναι μιὰ κακὴ ἐνοούμενη εὐφώνια αὕτη. — **Ν. Γιανν.** Ἐνταῦθα. — Ἡ «Ἀγῶρον» ἀδόκιμη δυστυχῶς. Καὶ σὲ σὰς θὰ κάναμε τὴν αἰώνια σύστασιν. «Μὴ βιάζεσθε νὰ γράψετε. Διαβάστε γιὰ φαίνεσθε καὶ νέος πολὺ ἀκόμη». — **Δ. Ε. Παπαλ.** Ἐνταῦθα. — Τὸ ποίημα ἔχει δυστυχῶς πολλὰς χασμωδίας καὶ λάθη μετρικὰ. Ἐπειτα, γιὰ νὰ μὴ φανερωῖν τὴν προσπάθειαν νὰ εἰπεῖ κατὰ καινούργιον; — **Γ. Κόλλ.** Χανιά. Θερμὰ σὰς εὐχαριστοῦμε. Τὰ ἐλάβαμε ὅλα. Ἐχετε τὸν φιλικὸν χαιρετισμὸ τῆς συντροφιάς τοῦ «Λόγου». — **Ἀγ. Ψαλ.** Λευκάδα. — Λάθη μετρικὰ, δυστυχῶς. Διαβάστε τοὺς καλοὺς ποιητὰς καὶ προσέξτε τὴν τεχνικὴν τοῦ στίχου. — **Δ. Ν.** Ἐνταῦθα. — Τὸ γράμμα δημοσιεύεται. Κοιτάξτε ἐπίσης καὶ τὸ σχετικὸ σημεῖωμα. Περιμένουμε τὸ ἄρθρον σας καὶ τοὺς στίχους. — **Ἀρ. Ν.** — Τὸν κ. Ἐμμ. βλέπουμε πολὺ σπάνια. Γράψατέ του : Δημητρίου Φαληρέως, Φάληρον καὶ γνωρίσατέ μας τὴ διεύθυνσιν σας γιὰ νὰ σὰς γράψουμε. — **Κ. Κ.** Ὁ κ. Μαυρίδης σὰς γράφει ἰδιαίτερα. Περᾶστε ὑπ' τὰ γραφεῖα μας. — **Ἀλκμυρ.** Δὲν ἐπρόφθασε ὅταν ἦταν ἐπίκαιρον. Ἄλλωστε σὰς ὁμολογοῦμε πὼς προτιμοῦμε τὸ ἄλλο. Ὅσο γιὰ τὴ δημοσίευσιν ποὺ τὸ ψευδώνυμον ἔχουμε ἀντιρροήσεις, γιὰτὶ εἶσι ὅπως εἶναι δὲν μοιάζει καθόλου μὲ ὄνομα. — **Β. Κες. Σάντς.** Ἐνταῦθα. — Γιὰτὶ αὕτη ἡ φανερὴ ἐπίδρασις τοῦ Καρωτάκη; Κάνετε κατὰ δικὸν σας. — **Κάποιον.** Ἐλάβαμε. Ἀπαντοῦμε στὸ ἐρχόμενον. — **Κ. Ἀρτ.** — Ἐνταῦθα. Πράγματι ὁ ρεαλισμὸς τους εἶναι ὁμῶς, ἀλλὰ ἰδίως ἐκεῖνον ποὺ βλάπτει εἶναι οἱ ἀντιθέσεις του μὲ τὸν ἀγνότερον λυρισμὸν μέσαστὸν ἴδιον στίχον, πράγμα ποῦ, ὅταν δὲν ἔχει βαθύτερην αἰτία, πειράζει. Θὰ ἠθέλαμε νὰ σὰς συστήσουμε ἀκόμη, νὰ ἀποφεύγετε τὰ πολυειπωμένα μοτίβα καὶ λόγια.